

ТЕРИТОРІАЛЬНА ПІДСИСТЕМА
ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ
ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК

**ТЕРИТОРІАЛЬНА ПІДСИСТЕМА
ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ
ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

**ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ В
НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ**

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК

Кременчук
NOVA BOOK
ВИДАВНИЦТВО
2026

УДК 351.862 + 614.8

Авторський колектив:

А.А. Хижняк – начальник Головного управління ДСНС України у Полтавській області, PhD за спеціальністю пожежна безпека, доцент;

С.А. Фірсов – виконуючий обов’язки начальника Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Полтавської області, голова Асоціації цивільного захисту;

О.М. Джулай – перший проректор з навчальної роботи Національного університету цивільного захисту України, кандидат технічних наук, доцент

С.В. Сукач – завідувач кафедри цивільної безпеки, охорони праці, геодезії та землеустрою Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, доктор технічних наук, професор;

О.О. Ченчева – доцент кафедри цивільної безпеки, охорони праці, геодезії та землеустрою Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, доктор технічних наук, доцент;

С.А. Дикань – викладач вищої категорії Полтавських територіальних курсів Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Полтавської області, кандидат технічних наук, доцент;

В.П. Єфремова – завідувач обласного методичного кабінету (безпеки життєдіяльності населення) Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Полтавської області, методист вищої категорії;

В.В. Пиляй – викладач вищої категорії Полтавських територіальних курсів Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Полтавської області, викладач – методист.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	6
ПЕРЕДМОВА	7
§ 1. ЗАКОНОДАВЧЕ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ	9
1.1. Основи законодавства у сфері цивільного захисту	9
1.2. Ключові положення Кодексу цивільного захисту України	16
1.3. Засади діяльності єдиної державної системи цивільного захисту	56
1.4. Відповідальність за порушення законодавства у сфері цивільного захисту та пожежної безпеки	71
§ 2. ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ ТА ЇХ ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ	78
2.1. Загальні поняття про органи управління у надзвичайних ситуаціях	78
2.2. Регіональна (місцева) комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій	83
2.3. Спеціальна комісія з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації	92
2.4. Штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації	96
§ 3. СИЛИ РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ	101
3.1. Склад та основні завдання сил цивільного захисту	101
3.2. Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту ...	103
3.3. Аварійно-рятувальні служби цивільного захисту	106
3.4. Спеціалізовані служби цивільного захисту	111
3.5. Формування цивільного захисту	115
§ 4. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБІТ З РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ ТА ЛІКВІДАЦІЇ ЇХ НАСЛІДКІВ	124
4.1. Порядок проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, відновлювальних робіт, залучення сил цивільного захисту для їх проведення	124

4.2.	Заходи життєзабезпечення постраждалого населення в умовах надзвичайних ситуацій відшкодування матеріальних збитків та надання допомоги	129
§ 5.	ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПРИ РЕАГУВАННІ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ ТА ЛІКВІДАЦІЇ ЇХ НАСЛІДКІВ	134
5.1.	Основи управління в умовах загрози або виникнення надзвичайних ситуацій	134
5.2.	Особливості дій керівника територіальної підсистеми ЄДСЦЗ, її ланки, субланки у разі загрози або виникнення надзвичайної ситуації	152
§ 6.	КЛАСИФІКАЦІЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА ЇХ ОБЛІК	177
6.1.	Загальні поняття про надзвичайні ситуації та їх класифікацію	177
6.2.	Порядок класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнем	186
6.3.	Ведення обліку надзвичайних ситуацій	189
	СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	194

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АРІНР – аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи
 АРС – аварійно-рятувальна служба
 ГО – громадська організація
 ДПО – добровільна пожежна охорона
 ДСМК – Державна служба медицини катастроф
 ДСНС України – Державна служба України з надзвичайних ситуацій
 ЄДСЦЗ – єдина державна система цивільного захисту
 ЗІЗ – засоби індивідуального захисту
 КЗпП – Кодекс законів про працю
 ККУ – Кримінальний кодекс України
 КМУ – Кабінет Міністрів України
 Комісія з питань ТЕБ та НС – комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій
 КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення
 МДА – місцева державна адміністрація
 МОВВ – місцевий орган виконавчої влади
 МПО – місцева пожежна охорона
 НМЦ ЦЗ та БЖД – Навчально-методичний центр цивільного захисту та безпеки життєдіяльності
 НП – небезпечна подія
 НС – надзвичайна ситуація
 НЧ – небезпечний чинник
 ОВВ – органи виконавчої влади
 ОДА – обласна державна адміністрація
 ОМС – органи місцевого самоврядування
 ОПН – об’єкт підвищеної небезпеки
 ОРС ЦЗ – оперативно-рятувальна служба цивільного захисту
 ПУ – пункт управління
 РДА – районна державна адміністрація
 ЦЗ – цивільний захист
 ЦЕМД та МК – центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф
 ЦОВВ – центральний орган виконавчої влади

ПЕРЕДМОВА

Повномасштабна війна, яку веде росія проти України, зумовила появу нових викликів для керівників цивільного захисту всіх рівнів. Від своєчасного і адекватного реагування на надзвичайні ситуації воєнного характеру, правильних організаційних рішень і розпоряджень в умовах особливого періоду напряду залежить життя і доля людей. Тож, роль керівників територіальної підсистеми ЄДСЦЗ, її ланок і субланок в період воєнного стану набуває особливої значимості і відповідальності.

Керівники обласних (міських), районних державних адміністрацій, міських, селищних та сільських рад відіграють ключову організаційну роль у захисті населення, відповідаючи за створення та функціонування системи цивільного захисту на відповідному рівні, координацію дій під час надзвичайних ситуацій, забезпечення населення необхідними засобами, а також за інформування та евакуацію громадян. Вони забезпечують виконання законодавства у сфері цивільного захисту, розробляють плани реагування, координують роботу екстрених служб та співпрацюють з іншими органами влади для захисту населення від будь-яких загроз.

Війна вимагає від керівництва швидко реагувати на формажорні обставини, що часто суперечить традиційним бюрократичним процесам. Очільники територіальних підсистем ЄДСЦЗ, її ланок і субланок змушені приймати відповідальні рішення в умовах стресу та невизначеності, застосовувати гнучкий стиль керівництва, підтримувати психологічний стан підлеглих, забезпечувати їхню роботу з урахуванням вимог безпеки.

В умовах обмеженості в ресурсах і нестабільності обстановки, знання основ законодавства у сфері цивільного захисту допомагають керівникам адекватно реагувати на надзвичайні ситуації, а складений завчасно чіткий алгоритм дій дозволяє швидко приймати єдині правильні рішення.

На керівництво територіальної підсистеми і її ланок лягає відповідальність за забезпечення виконання завдань цивільного захисту на обласному та районному рівнях. Вони координують

роботу всіх служб, розробляють комплексні плани, а також забезпечують виконання рішень уряду. Керівники на рівні місцевого самоврядування, в свою чергу, несуть безпосередню відповідальність за цивільний захист на своїх територіях. Вони організовують роботу місцевих органів влади, забезпечують виконання планів цивільного захисту, а також допомагають населенню у надзвичайних ситуаціях.

Даний посібник дозволяє керівництву області, району, територіальної громади швидко оновити знання з основ діяльності єдиної державної системи цивільного захисту, її органів управління, акцентує увагу на особливостях проведення робіт з реагування на надзвичайні ситуації та ліквідації їх наслідків. Корисним будуть також рекомендації щодо дій керівників територіальної підсистеми ЄДСЦЗ, її ланки та субланки у разі загрози або виникнення надзвичайної ситуації.

Автори намагалися подавати матеріал так званим перформативним текстом (*performance* – виконання, представлення), який за своїм змістом спонукає до дії, до виконання проголошеного. Особливість перформативного тексту виражається, зокрема, у формуванні коротких, стислих і самодостатніх висловлювань, кожне з яких легко може бути осмислене й засвоєне читачем. Дієвість тексту підсилюється прикладами і цитатами із законодавства, які супроводжують певні тези, а також рамочними вставками, які в одних випадках скеровані на поглиблення змісту тез, а в інших – сприяють залученню читача в «інформаційне середовище» цивільного захисту, стимулюють самостійний пошук інформації, її оцінку тощо.

Навчання – потужний інструмент захисту і забезпечення безпеки. Автори щиро сподіваються, що даний посібник допоможе збагатити знання у сфері цивільного захисту всіх суб'єктів його забезпечення, і через їхні ефективні дії та організаційні рішення наблизить нашу Перемогу над російським агресором.

§ 1. ЗАКОНОДАВЧЕ ТА НОРМАТИВНО - ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

1.1. Основи законодавства у сфері цивільного захисту

1. Нормативно-правове регулювання у сфері цивільного захисту (ЦЗ) здійснюється для реалізації державної політики з питань захисту населення, територій, довкілля та майна від надзвичайних ситуацій (НС).

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Нормативно-правове регулювання – це впорядкування суспільних відносин за допомогою норм права, що містяться у нормативно-правових актах, які приймаються уповноваженими органами влади і розраховані на багаторазове застосування. Це цілеспрямований вплив права на суспільство з метою його впорядкування та вдосконалення за допомогою правових засобів.

2. Нормативно-правове регулювання у сфері ЦЗ включає сукупність законів, підзаконних актів, міжнародних угод та інших документів, якими регламентується державна політика у сфері ЦЗ.

3. Державна політика у сфері ЦЗ спрямована на запобігання виникненню НС, реагування на них, ліквідацію їх наслідків, надання допомоги постраждалим та забезпечення сталого функціонування держави в особливий період, а також для гарантування прав громадян на безпеку та життя в умовах НС.

4. Основними законодавчими актами у сфері ЦЗ є Конституція України та Кодекс цивільного захисту України (Кодекс ЦЗ).

5. Конституція України – гарантує право людини на життя і безпеку.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Конституція України визначає:

Стаття 3. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Стаття 27. Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини.

Стаття 50. Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

6. Кодекс цивільного захисту України є базовим законодавчим актом у сфері ЦЗ.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Кодекс ЦЗ був затверджений Верховною Радою України 2 жовтня 2012 року. Він набув чинності з 1 липня 2013 року. Кодексом ЦЗ систематизовані норми законодавства у сфері ЦЗ та замінені ряд попередніх законів, які регулювали питання цивільної оборони, пожежної безпеки, аварійно-рятувальних служб (АРС) і захисту населення від НС.

7. До системи законодавчих актів у сфері ЦЗ належать деякі інші закони України.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Система законодавчих актів у сфері ЦЗ включає такі закони України:

- «Про правовий режим надзвичайного стану».
- «Про правовий режим воєнного стану».
- «Про оборону України».
- «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію».
- «Про об'єкти підвищеної небезпеки».
- «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку».
- «Про захист населення від інфекційних хвороб».
- «Про зону надзвичайної екологічної ситуації».
- «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання».

До системи законодавчих актів у сфері ЦЗ входять і деякі інші законодавчі акти.

8. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» визначає порядок введення та припинення надзвичайного стану, особливості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ОМС), підприємств, установ і організацій в умовах надзвичайного стану, додержання прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб. Закон визначає також відповідальність за порушення вимог або невиконання заходів правового режиму надзвичайного стану.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Абзац четвертий статті 14 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» проголошує: *Для координації дії органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, військового командування, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах надзвичайного стану з питань підтримання правопорядку і забезпечення безпеки громадян на відповідній території згідно з Указом Президента України про введення надзвичайного стану на місцях можуть створюватися оперативні штаби, до складу яких можуть включатися представники Служби безпеки України, центрального органу виконавчої влади (ЦОВВ), що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, Національної поліції, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування на чолі з комендантами територій.*

9. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» визначає порядок введення та скасування воєнного стану, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, ОМС, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Частина перша статті 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»:

На територіях, на яких введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян можуть утворюватися тимчасові державні органи - військові адміністрації.

Частина п'ята статті 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»:

Військові адміністрації населених пунктів формуються з військовослужбовців військових формувань, утворених відповідно до законів України, осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів, служби цивільного захисту...

10. Закон України «Про оборону України» встановлює засади оборони України, а також повноваження органів державної влади, основні функції та завдання органів військового управління, місцевих державних адміністрацій, ОМС, обов'язки підприємств, установ, організацій, посадових осіб, права та обов'язки громадян України у сфері оборони.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Частина перша статті 2 Закону України «Про оборону України»:

Оборона України базується на готовності та здатності органів державної влади, усіх складових сектору безпеки і оборони України, органів місцевого самоврядування, єдиної державної системи цивільного захисту, національної економіки до переведення, при необхідності, з мирного на воєнний стан та відсічі збройній агресії, ліквідації збройного конфлікту, а також готовності населення і території держави до оборони.

Пункт 9 частини першої статті 3 Закону України «Про оборону України»:

забезпечення готовності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, єдиної державної системи цивільного захисту об'єктів критичної інфраструктури до виконання завдань цивільного захисту в особливий період, зокрема у воєнний час, з урахуванням норм міжнародного гуманітарного права...

Стаття 19 Закону України «Про оборону України»:

Цивільний захист України у мирний час здійснюється відповідно до Кодексу цивільного захисту України, а в особливий період, зокрема у воєнний час, та з метою підготовки до нього - з урахуванням особливостей, визначених нормами міжнародного гуманітарного права, законодавством про оборону, мобілізацію та правовий режим воєнного стану.

11. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» встановлює правові основи мобілізаційної підготовки та мобілізації в Україні, визначає засади організації цієї роботи, повноваження органів державної влади, інших державних органів, ОМС, а також обов'язки підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності повноваження і відповідальність посадових осіб та обов'язки громадян щодо здійснення мобілізаційних заходів.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Пункт 1 частини першої статті 1 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»:

мобілізаційна підготовка - комплекс організаційних, політичних, економічних, фінансових, соціальних, правових та інших заходів, які здійснюються в мирний час з метою підготовки національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, ... сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій до своєчасного й організованого проведення мобілізації та задоволення потреб оборони держави і захисту її території від можливої агресії, забезпечення життєдіяльності населення в особливий період;

Пункт 3 частини першої статті 1 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»:

мобілізація - комплекс заходів, здійснюваних з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту - на організацію і штати воєнного часу.

12. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» визначає правові, економічні, соціальні та організаційні основи діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки (ОПН), і спрямований на захист життя і здоров'я людей та довкілля від шкідливого впливу аварій на цих об'єктах шляхом запобігання їх виникненню, обмеження (локалізації) розвитку і ліквідації наслідків.

13. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» встановлює пріоритет безпеки людини та навколишнього природного середовища, права і обов'язки громадян у сфері використання ядерної енергії, регулює діяльність, пов'язану з використанням ядерних установок та джерел іонізуючого випромінювання, встановлює також правові основи міжнародних зобов'язань України щодо використання ядерної енергії.

14. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» визначає правові, організаційні та фінансові засади діяльності органів виконавчої влади, ОМС, підприємств, установ та організацій, спрямованої на запобігання виникненню і поширенню інфекційних хвороб людини, локалізацію та ліквідацію їх спалахів та епідемій, встановлює права, обов'язки та відповідальність юридичних і фізичних осіб у сфері захисту населення від інфекційних хвороб.

15. Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» визначає правові та організаційні засади оголошення території зоною надзвичайної екологічної ситуації, а також

порядок діяльності органів влади, підприємств і громадян у таких умовах.

16. Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» спрямований на забезпечення захисту життя, здоров'я та майна людей від негативного впливу іонізуючого випромінювання, спричиненого практичною діяльністю, а також у ситуаціях існуючого та аварійного опромінення, шляхом виконання запобіжних та рятувальних заходів і відшкодування шкоди.

17. До системи підзаконних актів у сфері ЦЗ належать акти, прийняті на основі законів для їх виконання.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Підзаконними актами є укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України (КМУ), накази міністерств та інших ЦОВВ, рішення місцевих рад та їх виконавчих органів, а також акти ОМС. Ці акти приймаються у формі постанов, розпоряджень, наказів, інструкцій, рішень тощо, залежно від органу, що їх видає.

18. Міжнародні угоди – це письмові договори, укладені між двома або більше державами або іншими суб'єктами міжнародного права.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Міжнародні угоди регулюються міжнародним правом і встановлюють взаємні права та обов'язки сторін у певних сферах міжнародних відносин.

19. Видами міжнародних угод можуть бути договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо.

20. Міжнародні угоди у сфері ЦЗ встановлюють правові рамки для міжнародної співпраці, надання допомоги та координації дій у разі НС, а також захисту населення та довкілля від їхніх наслідків.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

До Міжнародних угод у сфері ЦЗ належать Женевські конвенції про захист жертв війни, що регулюють захист жертв збройних конфліктів, а також угоди про співробітництво у реагуванні на НС, як-от участь України в Механізмі ЦЗ ЄС.

1.2. Ключові положення Кодексу цивільного захисту України

1. Кодекс ЦЗ призначений для регулювання відносин у сфері захисту населення, територій та майна від НС, а також для встановлення засад функціонування єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ).

2. У загальних положеннях Кодексу ЦЗ роз'яснюється тлумачення основних термінів сфери ЦЗ.

3. Основні пріоритети Кодексу ЦЗ базуються на положеннях Конституції України, які стосуються захисту життя і здоров'я людини.

4. Цивільний захист – це система заходів, спрямованих на захист населення, територій, матеріальних цінностей і довкілля від НС, а також на забезпечення сталого функціонування економіки та систем життєзабезпечення.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

У Кодексі ЦЗ зазначено, що цивільний захист – це комплекс заходів, які реалізуються на території України в мирний час та в особливий період і спрямовані на захист населення, територій, навколишнього природного середовища, майна, матеріальних і культурних цінностей від НС та інших небезпечних подій, запобігання виникненню таких ситуацій та подій, ліквідацію їх наслідків, надання допомоги постраждалим. здійснення державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки.

5. Формування державної політики у сфері ЦЗ покладається на Міністерство внутрішніх справ України.

6. Реалізація державної політики у сфері ЦЗ покладається на Державну службу України з надзвичайних ситуацій.

7. Кодекс ЦЗ визначає суб'єкти забезпечення ЦЗ.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Суб'єктами забезпечення ЦЗ є ЦОБВ, інші органи державної влади, МДА, ОМС, суб'єкти господарювання, громадські організації (ГО).

8. Координація діяльності органів виконавчої влади (ОВВ) у сфері ЦЗ у межах своїх повноважень здійснюється Радою національної безпеки і оборони України та КМУ.

9. Координація діяльності ЦОВВ і МОВВ, яка пов'язана із забезпеченням техногенно-екологічної безпеки, захистом населення і територій від наслідків НС, організацією заходів протидії тероризму та воєнній загрозі, запобіганням виникненню НС і реагуванням на них здійснюється Державною комісією з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій (комісія з питань ТЕБ та НС).

10. Координація діяльності МДА, ОМС, підприємств, установ та організацій, яка пов'язана із забезпеченням техногенно-екологічної безпеки, захистом населення і територій від наслідків НС, запобіганням виникненню НС і реагуванням на них в області – здійснюється регіональною комісією з питань ТЕБ та НС, в районах і територіальних громадах – місцевими комісіями з ТЕБ та НС.

11. Координація діяльності з питань техногенно-екологічної безпеки, захисту працівників і території підприємств, установ та організацій від наслідків НС, запобігання їх виникненню і реагування на них – здійснюється об'єктовою комісією з питань НС.

12. Для координації робіт з ліквідації конкретної НС та її наслідків на державному, регіональному, місцевому та об'єктовому рівнях за потреби утворюються спеціальні комісії з ліквідації НС.

13. У Кодексі ЦЗ визначаються основні принципи цивільного захисту.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основні принципи ЦЗ:

- гарантування та забезпечення державою конституційних прав громадян на захист життя, здоров'я та власності, а також виконання у воєнний час норм міжнародного гуманітарного права;
- комплексного підходу до вирішення завдань ЦЗ;

- пріоритетності завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я громадян;
- максимально можливого, економічно обґрунтованого зменшення ризику виникнення НС;
- централізації управління, єдиноначальності, підпорядкованості, статутної дисципліни оперативно-рятувальної служби ЦЗ, АРС;
- гласності, прозорості, вільного отримання та поширення публічної інформації про стан ЦЗ, крім обмежень, встановлених законом;
- добровільності – у разі залучення громадян до здійснення заходів ЦЗ, пов'язаних з ризиком для їхнього життя і здоров'я;
- відповідальності посадових осіб органів державної влади та ОМС за дотримання вимог законодавства з питань ЦЗ;
- виправданого ризику та відповідальності керівників сил ЦЗ за забезпечення безпеки під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт (АРНР), проведення інших робіт та заходів залежно від характеру та виду НС.

14. Кодекс ЦЗ визначає повноваження КМУ, міністерств, інших ЦОВВ, органів державної влади, що не входять до системи ЦОВВ, місцевих державних адміністрацій (МДА), ОМС.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основними напрямками діяльності органів державної влади та ОМС щодо здійснення повноважень у сфері ЦЗ є:

- Планування та здійснення заходів ЦЗ.
- Створення та утримання матеріальних резервів.
- Організація оповіщення і евакуації населення.
- Забезпечення готовності сил і засобів до реагування на НС.
- Навчання населення діям у НС.

15. Кодекс ЦЗ встановлює права та обов'язки громадян України, іноземців та осіб без громадянства, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, а також інших юридичних осіб у сфері ЦЗ.

16. Права гарантують громадянам захист і допомогу, а обов'язки зобов'язують дбати про безпеку та сприяти роботі системи ЦЗ.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основні права та обов'язки громадян України, іноземців та осіб без громадянства у сфері ЦЗ:

ПРАВА	ОБОВ'ЯЗКИ
На захист життя і здоров'я від наслідків НС	Дбати про особисту безпеку і не створювати загрози для інших
На своєчасне оповіщення про загрозу або виникнення НС	Виконувати правила поведінки у разі виникнення НС, встановлені органами влади
На отримання допомоги у разі ураження чи потрапляння в зону НС	Дотримуватися заходів безпеки у побуті, на виробництві, у громадських місцях
На інформацію про наявні ризики, правила поведінки та способи захисту	Вивчати основи ЦЗ, способи використання засобів індивідуального захисту
На забезпечення засобами колективного та індивідуального захисту	Негайно повідомляти органи влади чи служби порятунку про виникнення НС або її загрозу
На компенсацію та соціальний захист у разі шкоди життю, здоров'ю чи майну через НС	Брати участь у ліквідації наслідків НС, якщо залучені відповідно до законодавства
На участь у підготовці та заходах ЦЗ	Виконувати законні вимоги органів управління та сил ЦЗ
На оскарження дій або бездіяльності органів влади у сфері ЦЗ	

17. Підприємства, установи та організації, незалежно від форми власності, зобов'язані забезпечувати безпеку працівників та населення, а також підтримувати готовність працівників до дій у НС.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основні обов'язки підприємств, установ, організацій, а також інших юридичних осіб у сфері ЦЗ:

НАПРЯМ	ОБОВ'ЯЗКИ
БЕЗПЕКА ЛЮДЕЙ	Створення безпечних умов праці, оповіщення персоналу, організація евакуації.
ПЛАНУВАННЯ ЦЗ	Розроблення планувальних документів з питань ЦЗ.

СИСТЕМА ЗАХИСТУ	Обладнання систем оповіщення, забезпечення засобами індивідуального захисту, утримання захисних споруд.
ГОТОВНІСТЬ ДО РЕАГУВАННЯ	Створення об'єктових формувань цивільного захисту, аварійно-рятувальних та спеціалізованих служб цивільного захисту, проведення навчань і тренувань, підтримання сил і засобів цивільного захисту у готовності до дій за призначенням.
ФІНАНСУВАННЯ	Виділення коштів на заходи ЦЗ, формування матеріальних резервів.
ВЗАЄМОДІЯ	Надання інформації органам влади, виконання їх рішень, участь у ліквідації НС.
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ	Дотримання законодавства у сфері цивільного захисту, відшкодування збитків у разі виникнення НС з вини підприємства.

18. Кодекс цивільного захисту України визначає порядок утворення, завдання та функції сил цивільного захисту.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

До сил цивільного захисту належать: Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту (ОРС ЦЗ); аварійно-рятувальні служби (АРС); формування цивільного захисту; спеціалізовані служби цивільного захисту; пожежно-рятувальні підрозділи (частини); добровільні формування цивільного захисту.

19. Кодексом цивільного захисту України визначається система основних заходів, спрямованих на захист населення і територій від надзвичайних ситуацій.

20. Заходи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій поділяються на попереджувальні і реагувальні.

21. Попереджувальні заходи цивільного захисту спрямовані на зменшення ймовірності виникнення надзвичайних ситуацій та шкоди від їх можливих наслідків (мал.1.1).

Мал. 1.1. Попереджувальні заходи захисту

22. З метою запобігання виникненню НС, пожеж та інших небезпечних подій здійснюється державне регулювання діяльності суб'єктів господарювання у сфері ЦЗ.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Державне регулювання діяльності суб'єктів господарювання у сфері ЦЗ включає:

- проведення експертизи проєктів містобудівної документації та проєктів будівництва;
- ліцензування послуг і виконання робіт протипожежного призначення;
- технічне регулювання у визначеній сфері відповідальності;
- державний ринковий нагляд щодо засобів ЦЗ;
- державний нагляд (контроль) у сфері пожежної та техногенної безпеки;
- страхування відповідальності;
- моніторингу і прогнозування НС.

23. ДСНС України задля оцінки ризиків виникнення НС здійснює разом із центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування,

підприємствами, установами та організаціями прогнозування ймовірності виникнення НС.

24. Прогнозування ймовірності виникнення НС є неодмінною умовою оцінювання ризиків виникнення НС.

25. У сфері безпеки «ризик» використовують для оцінки ймовірності небажаної події, яка відбувається доволі рідко, і поєднують цей термін зі словами, що конкретизують цю подію: ризик надзвичайних ситуації, ризик загибелі людини, ризик травми, ризик аварії, ризик банкрутства тощо.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

- Національний стандарт України ДСТУ ISO Guide 73:2013 визначає *ризик як комбінацію наслідків події і правдоподібності (тобто ймовірності) її виникнення*.
- Національний стандарт України ДСТУ 2293:2014 визначає *ризик як комбінацію ймовірності заподіяння шкоди і тяжкості цієї шкоди*.
- Порядок управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру та пожеж, затверджений наказом МВС України 31.07.2023 № 627, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 14.08.2023 за № 1397/40453 пояснює, що *ризик виникнення НС техногенного характеру та пожежі – це поєднання ймовірності виникнення НС техногенного характеру та пожежі і розміру можливих втрат (збитків) від неї*.

26. З метою ідентифікації ризиків виникнення НС техногенного характеру та пожеж, пов'язаних із діяльністю суб'єктів господарювання та інших юридичних осіб, запобігання їм, зменшення та мінімізації розміру можливих втрат (збитків) здійснюється управління ризиками.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Управління ризиками – це процес прийняття рішень і здійснення заходів, спрямованих на зменшення ризиків та мінімізацію розмірів можливих втрат (збитків).

ДЛЯ ДОВІДКИ

Управління ризиками виникнення НС техногенного характеру та пожеж здійснюється шляхом:

- аналізу ризиків;
- оцінки ризиків;
- визначення та реалізації (виконання) заходів, спрямованих на приведення ризиків до прийнятного рівня, та мінімізації можливих наслідків, зокрема інформування про наявні ризики громадськості та ДСНС.

23. Для визначення ризиків встановлюються такі значення їх нормативних рівнів:

- мінімальний ризик – дорівнює 1×10^{-8} ;
- допустимий ризик – у межах від 1×10^{-8} до 1×10^{-5} ;
- ризик, наближений до гранично допустимого, – у межах від 1×10^{-6} до 1×10^{-5} ;
- гранично допустимий ризик – дорівнює 1×10^{-5} .

27. Ризик, значення якого нижче або дорівнює мініальному, вважається абсолютно прийнятним.

28. Ризик, значення якого більше мінімального, але знаходиться в межах допустимого, вважається прийнятним.

29. Ризик, значення якого наближене або дорівнює гранично допустимому, вважається умовно прийнятним.

30. Ризик, значення якого більше гранично допустимого, вважається абсолютно неприйнятним.

31. З метою забезпечення здійснення заходів із запобігання виникненню НС в Україні проводиться постійний моніторинг і прогнозування НС.

32. Для контролю за дотриманням вимог законодавства щодо безпеки та запобігання НС під час проєктування, реконструкції та експлуатації об'єктів, які можуть спричинити небезпеку для населення і територій, проводиться експертиза проєктної документації.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Експертиза проєктної документації — це завершальний етап розроблення проєктів будівництва, під час якого проводиться перевірка проєктних рішень на відповідність вимогам нормативних документів,

будівельним нормам і стандартам, а також на міцність, надійність, безпеку та довговічність об'єкта будівництва. Це обов'язкова процедура для певних об'єктів будівництва, яка допомагає виявити відхилення, оптимізувати проєкт та забезпечити його якість перед затвердженням.

33. Під час експертизи оцінюється техногенна безпека, що дозволяє перевірити відповідність нормам і запобігти виникненню НС.

34. З метою виконання обов'язкових вимог до характеристик продукції, в тому числі до пожежної та техногенної безпеки, а також пов'язаних із нею процесів і методів виробництва, проводиться технічне регулювання у сфері ЦЗ.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Технічне регулювання у сфері ЦЗ означає встановлення та виконання обов'язкових вимог до продукції, процесів і послуг, пов'язаних із ЦЗ, щоб гарантувати їхню відповідність стандартам пожежної та техногенної безпеки.

35. З метою виявлення, запобігання та усунення порушень вимог законодавства у сфері пожежної та техногенної безпеки проводиться аудит.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Слово «аудит» (з лат. *auditus* — слухання) означає перевірку та оцінку чогось у суб'єкті господарювання або в іншій юридичній особі незалежним аудитором для підтвердження її достовірності та відповідності встановленим стандартам. Загалом, це систематична перевірка для виявлення відповідності певним критеріям.

36. Аудит пожежної та техногенної безпеки проводиться на замовлення суб'єкта господарювання або іншої юридичної особи.

37. Під час проведення аудиту оцінюється відповідність пожежної та техногенної безпеки вимогам законодавства, виявляються порушення та розробляються заходи щодо їх усунення.

38. Аудит допомагає запобігти аваріям, виявити ризики та покращити загальний рівень безпеки, включаючи стан будівель, споруд, територій та систем протипожежного захисту.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Проведення аудиту пожежної та техногенної безпеки не тягне за собою застосування санкцій та/або інших заходів реагування.

39. З метою гарантування належної якості та безпеки робіт і послуг здійснюється ліцензування господарської діяльності у сфері ЦЗ.

40. З метою забезпечення відповідності засобів ЦЗ встановленим вимогам технічних регламентів і стандартів, що гарантує їх безпеку для людей і довкілля, а також запобігає появі на ринку небезпечної продукції, здійснюється державний ринковий нагляд.

41. З метою зниження ризиків виникнення НС, мінімізації їх наслідків та гарантування безпеки населення, об'єктів економіки й довкілля ДСНС України здійснює контроль за виконанням вимог законодавства у сфері ЦЗ центральними органами виконавчої влади, МДА, іншими органами державної влади та ОМС.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Механізм організації та здійснення контролю за виконанням вимог законодавства у сфері ЦЗ ЦОВВ, МДА (військовими адміністраціями), іншими органами державної влади та ОМС визначено Порядком організації та здійснення контролю виконання органами державної влади та органами місцевого самоврядування вимог законодавства у сфері цивільного захисту, який затверджено постановою КМУ від 23.01.2024 № 70.

42. З метою перевірки здатності АРС та рятувальників до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт (АРІНР), гасіння пожеж та надання права на проведення таких робіт проводиться їх атестація.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Механізм атестації APC і рятувальників (громадян України, які приймаються на роботу), видачі свідоцтва про атестацію, посвідчення, книжки та жетона рятувальника, а також перелік документів, які необхідно подати для їх одержання, визначає Порядок атестації аварійно-рятувальних служб і рятувальників, який затверджено постановою КМУ від 13.11.2013 № 828.

43. Суб'єкти господарювання, інші юридичні особи, у користуванні яких є об'єкт підвищеної небезпеки (ОПН), зобов'язані укласти договори страхування відповідальності за шкоду, яка може бути заподіяна внаслідок НС.

44. Договір страхування також укладається на випадок пожежі або аварії на ОПН, екологічно небезпечної аварії, НС техногенного та природного характеру, аварії, що становить загрозу санітарному чи епідемічному здоров'ю населення.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Регулювання відносин у сфері страхування, визначення загальних правових засад здійснення діяльності зі страхування, порядок надання посередницьких послуг, встановлення вимог до системи управління, платоспроможності страховиків, філій страховиків-нерезидентів на території України та розкриття ними інформації, порядок укладання, обслуговування та виконання договорів страхування та перестрахування, здійснення інформаційного забезпечення договорів страхування та перестрахування і дій, що передують їх укладанню, а також порядок державного регулювання та нагляду у сфері страхування **визначено законом України «Про страхування»**. Укладання договору страхування суб'єктом господарювання (іншою юридичною особою) у користуванні якого (якої) є ОПН, здійснюється за класом страхування 13, визначеним статтею 4 цього закону.

45. Ключовими складовими національної безпеки України є забезпечення техногенної та пожежної безпеки.

46. Техногенна безпека – це стан захищеності населення, територій, об'єктів економіки та довкілля від негативних наслідків аварій, катастроф і НС техногенного характеру.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Джерела небезпеки виникнення НС техногенного характеру:

- ОПН;
- будівлі та споруди з порушенням умов експлуатації;
- суб'єкти господарювання з критичним станом виробничих фондів та порушенням умов експлуатації;
- ядерні установи з порушенням умов експлуатації;
- наслідки терористичної діяльності;
- гідротехнічні споруди;
- неконтрольоване ввезення, зберігання і використання на території України техногенно небезпечних технологій, речовин, матеріалів;
- надмірне та неврегульоване накопичення побутових і промислових відходів, непридатних для використання засобів захисту рослин;
- наслідки військової та іншої екологічно небезпечної діяльності;
- суб'єкти господарювання, на об'єктах яких здійснюються виробництво, зберігання та утилізація вибухонебезпечних предметів;
- об'єкти життєзабезпечення населення з порушенням умов експлуатації;
- інші об'єкти, що можуть створити загрозу виникнення аварії.

47. Діяльність із забезпечення техногенної безпеки є складовою виробничої, експлуатаційної та іншої діяльності підприємств, установ, організацій.

48. Забезпечення техногенної безпеки підприємства, установи, організації покладається на керівника.

49. Під час проектування, будівництва об'єктів, будівель і споруд забезпечення вимог техногенної покладається на уповноважені органи містобудування та архітектури, замовників, забудовників, проектувальників та будівельні організації.

50. Забезпечення техногенної безпеки в жилих приміщеннях державного, комунального, приватного житлового фонду, фонду житлово-будівельних кооперативів покладається на житлово-експлуатаційні організації, квартиронаймачів та власників квартир.

51. Забезпечення техногенної безпеки в жилих будинках приватного житлового фонду покладається на їх власників або наймачів, якщо це обумовлено договором найму.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Загальні вимоги до організації техногенної безпеки на підприємствах, в установах, організаціях та на небезпечних територіях визначають Правила

техногенної безпеки, які затверджені наказом МВС України від 05.11.2018 № 879, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 27.11.2018 за № 1346/32798.

Ці Правила є обов'язковими для виконання керівниками, посадовими особами і працівниками ЦОВВ, МДА, ОМС, фізичними особами – підприємцями, власниками, керівниками та працівниками підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності.

52. Окремі населені пункти та території можуть бути віднесені до відповідних груп ЦЗ – особливої, першої, другої чи третьої.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Підставою для віднесення населених пунктів та територій до відповідних груп ЦЗ є розміщення в їхніх межах суб'єктів господарювання, що мають важливе економічне і стратегічне значення для економіки і безпеки держави та становлять небезпеку для населення і територій у зв'язку з можливістю радіоактивного, хімічного забруднення чи катастрофічного затоплення.

53. Суб'єкти господарювання, що мають важливе значення для національної економіки і оборони держави можуть бути віднесені до відповідних категорій ЦЗ – особливої важливості, першої чи другої.

54. Пожежна безпека – це стан захищеності людей, майна, об'єктів виробничого та невиробничого призначення, довкілля від пожеж.

55. Забезпечення пожежної безпеки – невід'ємна складова діяльності держави.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Загальні вимоги до організації техногенної безпеки на підприємствах, в установах, організаціях та на небезпечних територіях визначають Правила техногенної безпеки, які затверджені наказом МВС України від 05.11.2018 № 879, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 27.11.2018 за № 1346/32798. Ці Правила є обов'язковими для виконання керівниками, посадовими особами і працівниками ЦОВВ, МДА, ОМС,

фізичними особами–підприємцями, власниками, керівниками та працівниками підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності.

56. Керівництво і працівники підприємств, установ, організацій повинні забезпечувати пожежну безпеку та запобігати пожежам в межах своїх обов'язків.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Забезпечення пожежної безпеки покладається:

- на власника (власників) земельної ділянки та іншого об'єкта нерухомого майна або наймачів (орендарів) земельної ділянки та іншого об'єкта нерухомого майна, якщо це обумовлено договором найму (оренди), а також на керівника (керівників) суб'єкта господарювання, а щодо фізичних осіб–підприємців – особисто;
- на уповноважені органи містобудування та архітектури, замовників, забудовників, проектні та будівельні організації під час проектування та забудови населених пунктів, проведення робіт з будівництва будинків, будівель і споруд;
- на власників (співвласників), користувачів або наймачів в житлових приміщеннях державного, комунального, громадського житлового фондів, фонду житлово-будівельних кооперативів та об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, житлових приміщеннях приватного житлового фонду та інших спорудах, приватних житлових будинках садибного типу, дачних і садових будинках з господарськими спорудами та будівлями, якщо це обумовлено договором найму;
- на житлово-будівельний кооператив, об'єднання співвласників та/або управителя в багатоквартирному будинку (крім житлових приміщень та нежитлових приміщень громадського призначення).

57. Проектування та обладнання системами протипожежного захисту будинків, будівель, споруд та їх частин здійснюються згідно з будівельними нормами.

58. Підтримання експлуатаційної придатності (обслуговування) систем протипожежного захисту здійснюється згідно з правилами, затвердженими МВС України.

59. ЦОВВ та інші органи державної влади з урахуванням особливостей щодо забезпечення пожежної безпеки галузей, підприємств, установ та організацій можуть розробляти та затверджувати відомчі правила пожежної безпеки.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Відомчі правила пожежної безпеки погоджуються із ДСНС України.

60. З метою захисту життя і здоров'я громадян, приватної, колективної та державної власності від пожеж, підтримання належного рівня пожежної безпеки на підприємствах, установах, організаціях і в населених пунктах створюється пожежна охорона.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основні завдання пожежної охорони:

- забезпечення пожежної безпеки;
- запобігання виникненню пожеж та нещасним випадкам під час пожеж;
- гасіння пожеж, рятування населення, а також надання допомоги у ліквідації наслідків інших НС.

61. Пожежна охорона буває державна, відомча, місцева та добровільна.

62. Державна пожежна охорона призначена для захисту життя і здоров'я громадян, а також приватної, колективної і державної власності від пожеж.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Забезпечення державної пожежної охорони покладається на:

- органи та підрозділи ДСНС України;
- державні пожежно-рятувальні підрозділи (частини) ОРС ЦЗ;
- допоміжні служби, призначені для забезпечення пожежної безпеки;
- заклади освіти, науково-дослідні установи, об'єкти, що належать до сфери управління ДСНС України;
- Державний центр сертифікації ДСНС України.

63. Для забезпечення відомчої пожежної охорони утворюються державні пожежно-рятувальні підрозділи (частини) у складі суб'єктів господарювання, сфери управління відповідних ЦОВВ.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Перелік суб'єктів господарювання, в яких створюється відомча пожежна охорона, затверджений постановою КМУ від 05.06.2013 № 397.

64. Порядок забезпечення відомчої пожежної охорони, права та обов'язки її працівників визначаються положеннями про них, які затверджуються відповідними ЦОВВ.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Типове положення про відомчу пожежну охорону затверджене постановою КМУ від 09.01.2014 № 5.

65. У населених пунктах, в яких відсутні державні пожежно-рятувальні підрозділи, ОМС утворюються пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення місцевої пожежної охорони (МПО).

66. Створення МПО здійснюється за погодженням із територіальним органом ДСНС України, (його місцевим підрозділом).

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Порядок утворення та функціонування пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення місцевої пожежної охорони затверджений постановою КМУ від 07.04.2023 № 315.

67. Пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення МПО залучаються до ліквідації наслідків НС, проведення АРІНР.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення МПО можуть утворюватися як юридичні особи або їх відокремлені підрозділи.

68. Фінансування та матеріально-технічне забезпечення пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення МПО здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством.

69. ОМС, ГО, суб'єкти господарювання, інші юридичні особи можуть утворювати пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення добровільної пожежної охорони (ДПО).

70. Пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення ДПО призначені для здійснення заходів із запобігання виникненню пожеж, їх гасіння, проведення АРІНР.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення ДПО утворюються як юридичні особи або їх відокремлені підрозділи.

71. До складу пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення ДПО, що утворені ОМС, залучаються особи, які проживають на відповідній території.

72. До складу пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення ДПО, що утворені громадськими організаціями, залучаються особи з числа членів таких організацій.

73. До складу пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення ДПО, що утворені суб'єктами господарювання, іншими юридичними особами, залучаються їх працівники.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Порядок утворення та функціонування пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення добровільної пожежної охорони затверджений постановою КМУ від 07.04.2023 № 314.

74. Для забезпечення ДПО місцевими державними адміністраціями, ОМС, ГО, суб'єктами господарювання, іншими юридичними особами та громадянами надаються у користування пожежно-рятувальним підрозділам будівлі, споруди, приміщення, транспортні засоби, засоби зв'язку та інше необхідне майно.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Будівлі, споруди, приміщення, транспортні засоби, засоби зв'язку та інше необхідне майно надається в користування пожежно-рятувальним підрозділам для забезпечення ДПО безоплатно.

75. Фінансування і матеріально-технічне забезпечення пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення ДПО здійснюється також за рахунок інших не заборонених законодавством джерел.

76. З метою виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства у сфері пожежної та техногенної безпеки ДСНС України здійснює державний нагляд (контроль) у цій сфері.

77. Державний нагляд (контроль) у сфері пожежної та техногенної безпеки здійснюється під час проведення планових та позапланових перевірок.

78. Перевірці підлягають земельні ділянки, будинки, будівлі, споруди, у тому числі ті, що будуються, їх комплекси та/або частини будь-якого призначення та будь-якої форми власності.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Правові та організаційні засади, основні принципи і порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, у тому числі у сфері пожежної та техногенної безпеки, повноваження органів державного нагляду (контролю), їх посадових осіб і права, обов'язки та відповідальність суб'єктів господарювання під час здійснення державного нагляду (контролю) визначає Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».

79. Кодекс ЦЗ визначає порядок організації робіт з реагування на НС та ліквідації їх наслідків.

80. У Кодексі ЦЗ визначені основні напрями підготовки до дій за призначенням органів управління та сил ЦЗ.

81. Кодексом ЦЗ визначений порядок фінансового та матеріально-технічного забезпечення заходів ЦЗ.

82. Фінансування заходів у сфері ЦЗ здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, коштів суб'єктів господарювання, інших не заборонених законодавством джерел.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Обсяг фінансування, що виділяється ОПН для проведення необхідних заходів ЦЗ, має становити не менше ніж 0,5 відсотка обсягу валового доходу такого об'єкта.

83. Фінансове забезпечення передбачає фінансування підрозділів з питань ЦЗ, сил ЦЗ, медико-психологічної реабілітації

рятувальників, а також робіт із запобігання виникненню НС та ліквідації їх наслідків.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Механізм фінансового забезпечення заходів щодо запобігання НС техногенного і природного характеру, ліквідації їх наслідків, а також соціальних НС, удосконалення системи обліку коштів, що виділяються на ці цілі, та контролю за їх використанням визначає Порядок фінансування робіт із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, який затверджений постановою КМУ від 04.02.1999 № 140.

84. Для здійснення заходів з ліквідації наслідків НС техногенного, природного, соціального та воєнного характеру, а також заходів, пов'язаних із запобіганням виникненню НС техногенного та природного характеру, можуть використовуватися кошти резервного фонду бюджету.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Напрями використання коштів резервного фонду державного бюджету та місцевого бюджету, процедури, пов'язані з виділенням коштів резервного фонду відповідного бюджету та звітуванням про їх використання, визначає Порядок використання коштів резервного фонду бюджету, який затверджений постановою КМУ від 29.03.2002 № 415.

85. ЦОВВ, інші органи державної влади, МДА, ОМС та суб'єкти господарювання забезпечують підпорядковані їм підрозділи з питань ЦЗ, сили ЦЗ та інші організації сфери ЦЗ засобами ЦЗ, іншим майном, приміщеннями, об'єктами та спорудами, складськими площами в обсягах, необхідних для їх діяльності, а також надають у встановленому порядку земельні ділянки для їх розташування.

86. Для запобігання виникненню НС і ліквідації їх наслідків створюються необхідні матеріальні резерви.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Матеріальні резерви створюються:

- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державних резервів (державний матеріальний резерв);

- ДСНС України (оперативний матеріальний резерв);
- іншими центральними органами виконавчої влади, визначеними КМУ, (відомчий матеріальний резерв);
- обласними, Київською (регіональний матеріальний резерв);
- ОМС (місцевий матеріальний резерв);
- суб'єктами господарювання на ОПН, що ними експлуатуються, (об'єктовий матеріальний резерв).

87. Матеріальні резерви використовуються у разі загрози виникнення або виникнення НС.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Механізм створення та використання матеріальних резервів (крім державних) для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і ліквідації їх наслідків визначає Порядок створення та використання матеріальних резервів (крім державних) для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і ліквідації їх наслідків, який затверджений постановою КМУ від 30.09.2015 № 775.

88. Реагувальні заходи цивільного захисту спрямовані на мінімізацію наслідків НС, захист життя і здоров'я людей, збереження майна та довкілля (мал.1.2).

Мал.1.2. Реагувальні заходи захисту

89. У Кодексі ЦЗ наведені основні заходи захисту населення і територій від НС.

90. Оповіщення про загрозу або виникнення НС полягає у своєчасному доведенні інформації про небезпеку до органів

управління цивільного захисту, сил ЦЗ, суб'єктів господарювання та населення.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Інформацію з питань ЦЗ становлять відомості про НС, що прогнозуються або виникли, з визначенням їх класифікації, меж поширення і наслідків, а також про способи та методи захисту від них.

Органи управління ЦЗ зобов'язані надавати населенню через медіа оперативну та достовірну інформацію про загрозу або виникнення НС, а також про свою діяльність з питань ЦЗ, у тому числі в доступній для осіб з порушеннями зору та слуху формі.

91. Для привернення уваги населення перед передаванням інформації про загрозу виникнення або виникнення НС подається попереджувальний сигнал «Увага всім».

ДЛЯ ДОВІДКИ

Попереджувальний звуковий сигнал «Увага всім» передається за допомогою електросирени та/або в запису гучномовними (сигнально-гучномовними) пристроями і каналами мовлення.

Час доведення попереджувального звукового сигналу «Увага всім» у межах дії автоматизованої системи оповіщення до населення не повинен перевищувати п'ять хвилин із моменту виникнення НС або отримання черговою службою команди від відповідного органу управління ЦЗ.

Тривалість попереджувального звукового сигналу становить три-п'ять хвилин. Після попереджувального звукового сигналу здійснюється трансляція (передавання) каналами мовлення або каналами ефірної багатоканальної електронної комунікаційної мережі, а також з використанням Інтернету та засобів операторів мобільного зв'язку відповідних повідомлень про загрозу виникнення або виникнення НС, способів та дій захисту від неї із супроводженням інформації жестовою мовою та/або субтитруванням, якщо вона є голосовою, і аудіокоментуванням, якщо вона є візуальною.

92. Попереджувальний звуковий сигнал «Увага всім» та отримане повідомлення про загрозу виникнення або виникнення НС є підставою для проведення органами управління заходів ЦЗ, а також для застосування населенням засобів і способів захисту.

93. Повідомлення про загрозу виникнення або виникнення НС готуються ДСНС України, МДА, ОМС, керівниками

підприємств, установ і організацій, де створено систему оповіщення, державною мовою.

94. Повідомлення про загрозу або виникнення НС містять інформацію про характер та місце загрози, можливу зону НС, заходи безпеки.

95. Тексти повідомлень записуються на окремих електронних або оптичних носіях інформації та дублюються в паперовому вигляді.

96. Тривалість звучання повідомлень, що передаються технічними засобами мовлення, повинна становити не менше п'яти хвилин, у разі потреби вони повторюються через кожні 10-15 хвилин.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Аудіальні чи аудіовізуальні медіа незалежно від форми власності та оператори електронних комунікацій оприлюднюють повідомлення про загрозу виникнення або виникнення НС, а також іншу інформацію з питань ЦЗ (відомості про НС, що прогнозуються або виникли, межі їх поширення і наслідки, а також способи та методи захисту від них) на безоплатній основі.

97. Для здійснення оповіщення про загрозу або виникнення НС державного рівня використовується загальнодержавна автоматизована система централізованого оповіщення.

98. Для здійснення оповіщення у межах адміністративних територій використовуються територіальні та місцеві автоматизовані системи централізованого оповіщення.

99. Оповіщення про виникнення НС на об'єктовому рівні використовуються спеціальні, локальні та об'єктові системи оповіщення.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Для здійснення оповіщення використовуються електронні комунікаційні мережі загального користування, у тому числі мобільного (рухомого) зв'язку, відомчі електронні комунікаційні мережі і електронні комунікаційні мережі суб'єктів господарювання. Використовуються також мережі загальнонаціонального, регіонального та місцевого

радіомовлення і телебачення та інших технічних засобів передавання (відображення) інформації. Організацію оповіщення ОВВ, ОМС, підприємств, установ, організацій, органів управління і сил ЦЗ та населення про загрозу виникнення або виникнення НС, їх подальшого інформування з метою вжиття заходів безпеки, визначає Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та організації зв'язку у сфері цивільного захисту, яке затверджено постановою КМУ від 27.09.2017 № 733.

Положення також регламентує питання забезпечення зв'язком ОВВ та ОМС у разі загрози виникнення або виникнення НС та ліквідації їх наслідків, забезпечення функціонування апаратури і технічних засобів оповіщення та технічних засобів електронних комунікацій.

100. У населених пунктах, на підприємствах, в установах і організаціях, у місцях масового перебування людей встановлюються технічні засоби оповіщення та інформування.

101. У службових і виробничих приміщеннях (у тому числі в навчальних та інтернатних закладах, закладах охорони здоров'я, пенітенціарних установах, на підприємствах, в установах і організаціях, що надають послуги особам з інвалідністю та іншим маломобільним групам населення, або за місцем роботи зазначених осіб) встановлюються радіотрансляційні точки для передачі інформації з питань ЦЗ.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Організація оповіщення і інформування населення про загрозу або виникнення НС покладається на МДА, ОМС, керівників підприємств, установ, організацій та закладів.

102. Рішення про оповіщення у разі загрози або виникнення НС приймають:

- на регіональному рівні – голова ОДА;
- на місцевому рівні в районі – голова РДА;
- у територіальній громаді – міський, селищний, сільський

голова;

➤ на об'єктовому рівні – керівники підприємств, установ, організацій.

103. Для тимчасового захисту населення від небезпечних факторів НС, таких як вибухи, радіаційне, хімічне чи біологічне зараження, а також від інших впливів, які можуть загрожувати життю і здоров'ю людей використовуються об'єкти фонду захисних споруд ЦЗ.

104. До об'єктів фонду захисних споруд ЦЗ належать:

- сховища;
- протирадіаційні укриття;
- споруди подвійного призначення;
- первинні (мобільні) укриття;
- найпростіші укриття.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Із наведеного переліку лише сховища і протирадіаційні укриття є власне захисними спорудами ЦЗ, оскільки лише вони мають встановлені нормами захисні властивості, які зазначені в паспорті на захисну споруду.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Сховище – герметична споруда, в якій створені умови для перебування людей та їх захисту протягом певного часу (не менше 48 годин) шляхом виключення або зменшення прогнозованого впливу небезпечних чинників, що можуть виникнути внаслідок НС, застосування зброї масового ураження та звичайних засобів ураження під час воєнних (бойових) дій та/або терористичних актів.

Протирадіаційне укриття – негерметична споруда, в якій створені умови для перебування людей та їх захисту протягом певного часу (не менше 48 годин) шляхом зменшення прогнозованого впливу небезпечних чинників, які можуть виникнути внаслідок надзвичайної ситуації, та іонізуючого опромінення у разі радіаційної аварії і радіоактивного забруднення місцевості та непрямої дії звичайних засобів ураження під час воєнних (бойових) дій та/або терористичних актів.

105. В особливий період здійснюється нарощування фонду захисних споруд ЦЗ шляхом будівництва нових захисних споруд, споруд подвійного призначення та виготовлення (монтажу) первинних (мобільних) і облаштування найпростіших укриттів.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Споруда подвійного призначення – будівля, споруда чи їх окрема частина, призначена для використання за основним функціональним призначенням з метою забезпечення суспільних або господарських потреб, а також має відповідні захисні властивості та спроектована, побудована або пристосована таким чином, щоб забезпечити умови для тимчасового перебування людей у разі виникнення небезпеки їх життя та здоров'ю під час НС, воєнних (бойових) дій та терористичних актів.

Первинне (мобільне) укриття – технічний виріб, у тому числі блок-модульного типу, призначений для короткострокового (до 4 годин) захисту населення на місцевості шляхом зменшення непрямой дії звичайних засобів ураження під час воєнних (бойових) дій.

Найпростіше укриття – цокольне або підвальне приміщення, інша споруда підземного простору, в якій створені умови для тимчасового перебування людей (не менше 48 годин) у разі виникнення небезпеки їх життя та здоров'ю з метою зменшення непрямой дії звичайних засобів ураження під час воєнних (бойових) дій та/або терористичних актів.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Захисні споруди ЦЗ, споруди подвійного призначення, первинні (мобільні) та найпростіші укриття, які складають фонд захисних споруд ЦЗ, є об'єктами такого фонду, мають стратегічне значення для забезпечення захисту населення і належать до засобів колективного захисту.

106. Потреба в об'єктах фонду захисних споруд ЦЗ визначається із розрахунку необхідності укриття всіх категорій населення за місцем роботи та за місцем проживання, а також інших категорій населення за місцем їх тимчасового перебування.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Механізм створення, утримання фонду захисних споруд ЦЗ, включення об'єктів до складу та виключення їх із фонду захисних споруд, ведення обліку сховищ і протирадіаційних укриттів, споруд подвійного призначення, найпростіших укриттів та первинних (мобільних) укриттів, а також статус таких об'єктів для забезпечення захисту населення визначає Порядок створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту, включення об'єктів до складу та виключення таких об'єктів з фонду захисних споруд цивільного захисту та ведення його обліку, який затверджено постановою КМУ від 10.03.2017 № 138.

107. Утримання об'єктів фонду захисних споруд ЦЗ у готовності до використання за призначенням та експлуатація таких об'єктів здійснюються їх власниками, користувачами, юридичними особами, на балансі яких вони перебувають за рахунок власних коштів та інших не заборонених законодавством джерел.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Вимоги щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту затверджені наказом МВС України від 09.07.2018 № 579, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30.07.2018 за № 879/32331.

108. Розміщення, проектування та будівництво захисних споруд ЦЗ та споруд подвійного призначення здійснюються згідно з будівельними нормами, які розробляються відповідно до закону України «Про будівельні норми».

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Вимоги до проектування та будівництва захисних споруд ЦЗ (сховищ, протирадіаційних укриттів) та споруд подвійного призначення із захисними властивостями сховищ або протирадіаційних укриттів, які слід застосовувати при їх новому будівництві та реконструкції визначають Державні будівельні норми ДБН В.2.2-5:2023 «Захисні споруди цивільного захисту», які затверджені наказом Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України від 10.08.2023 № 702.

109. У разі приведення ЄДСЦЗ, її складових у режим підвищеної готовності, виникнення НС, введення надзвичайного стану та в особливий період захисні споруди ЦЗ, споруди подвійного призначення та найпростіші укриття незалежно від форми власності приводяться у готовність до використання за призначенням.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Строк приведення у готовність до використання за призначенням захисних споруд ЦЗ, споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів не повинен перевищувати 24 годин з моменту введення

відповідного правового режиму, крім захисних споруд ЦЗ, що перебувають у постійній готовності до використання за призначенням.

110. До об'єктів фонду захисних споруд ЦЗ, що приведені у готовність до використання за призначенням, забезпечується цілодобовий та безперешкодний доступ населення.

111. У разі недостатньої кількості об'єктів фонду захисних споруд ЦЗ, з метою забезпечення збереження життя і здоров'я людей в умовах виникнення або загрози виникнення НС проводиться їх евакуація у безпечні райони.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Евакуація - організоване виведення чи вивезення із зони НС або зони можливого ураження населення, якщо виникає загроза його життю або здоров'ю, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення.

112. Евакуація може бути обов'язкова, загальна або часткова.

113. Обов'язкова евакуація населення завчасно планується та проводиться у разі виникнення:

- загроз аварій з викидом радіоактивних та небезпечних хімічних речовин;
- катастрофічного затоплення місцевості;
- масових лісових і торф'яних пожеж;
- землетрусів, зсувів, інших геологічних та гідрогеологічних явищ і процесів;
- збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій, які визначаються Генеральним штабом Збройних Сил України на особливий період, у безпечні райони);
- НС на арсеналах, базах (складах) озброєння, ракет, боєприпасів і компонентів ракетного палива, інших вибухопожеже-небезпечних об'єктах.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! У випадку відмови від обов'язкової евакуації фізична особа підписує відмову від її проведення за встановленою формою.

Облік та зберігання оформлених відмов від обов'язкової евакуації здійснюється МДА або ОМС, які організовують проведення такої евакуації.

114. Для дітей з їхніми батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, в умовах воєнного стану проводиться обов'язкова евакуація у примусовий спосіб з окремого населеного пункту в місцевості, де ведуться бойові дії.

115. Рішення на проведення обов'язкової евакуації у примусовий спосіб приймає обласна військова адміністрація за погодженням із військовим командуванням та Координаційним штабом з проведення евакуаційних заходів та ефективного реагування на масове переміщення населення, утвореним КМУ.

116. Обов'язкова евакуація у примусовий спосіб дітей здійснюється у супроводі одного з батьків, особи, яка їх замінює, або іншого законного представника.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Відмова батьків, осіб, які їх замінюють, або інших законних представників від обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з окремого населеного пункту в місцевості, де ведуться бойові дії, не допускається.

До батьків або осіб, які їх замінюють, може бути застосована стаття 166 Кримінального кодексу України, яка передбачає відповідальність за злісне невиконання обов'язків щодо догляду за дитиною. За це правопорушення передбачено покарання у вигляді обмеження або позбавлення волі на строк до п'яти років. Відповідальність настає за умисне діяння, як у формі дії, так і бездіяльності, що призвело до тяжких наслідків для здоров'я чи життя дитини або підопічного.

117. Загальна евакуація передбачає евакуацію всіх категорій населення.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Загальна евакуація проводиться для всіх категорій населення із зон можливого радіоактивного та хімічного забруднення, катастрофічного затоплення місцевості з чотиригодинним добіганням проривної хвилі при

руйнуванні гідротехнічних споруд, можливого ураження в разі виникнення НС на арсеналах, базах (складах) озброєння, ракет, боеприпасів і компонентів ракетного палива, інших вибухопожежонебезпечних об'єктах.

118. Часткова евакуація передбачає евакуацію окремих категорій населення.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Часткова евакуація проводиться для вивезення категорій населення, які за віком чи станом здоров'я у разі виникнення НС не здатні самостійно вжити заходів щодо збереження свого життя або здоров'я, а також осіб, які відповідно до законодавства доглядають (обслуговують) таких осіб. Часткова евакуація може проводитись для інших категорій населення.

119. Залежно від обстановки евакуація може бути тимчасового або безповоротного характеру.

120. В залежності від часу і термінів проведення, евакуація населення може проводитись завчасно або негайно.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Механізм здійснення організованого вивезення (виведення) населення із зон можливого впливу наслідків НС або НС і розміщення його поза зонами дії вражаючих факторів її джерел у разі виникнення безпосередньої загрози життю та заподіяння шкоди здоров'ю населення, а також заходів з евакуації матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення визначає Порядок проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій, який затверджено постановою КМУ від 30.10.2013 № 841.

121. У разі загрози або виникнення НС, збройних конфліктів (у тому числі в особливий період) виникає значна кількість осіб, які самостійно покидають небезпечну зону (у тому числі виїжджають за межі країни).

122. У разі появи великої кількості людей, які прийняли рішення самостійно покинути небезпечну зону, виникає їх масове переміщення.

123. Масове переміщення населення може охопити значні території, що потрапляють до зони можливого ураження.

124. Особи, які самостійно покинули небезпечну зону, мають статус внутрішньо переміщених осіб.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та НС.

Гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб встановлені законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

125. Складність організації та проведення евакуації населення, матеріальних цінностей, обсяги її проведення та обмеженість часу потребують створення органів з евакуації, на які будуть покладені завдання зі своєчасної та якісної підготовки і проведення заходів з евакуації.

126. Органи з евакуації утворюються МДА, ОМС, підприємствами, установами та організаціям, які проводять евакуацію населення, матеріальних і культурних цінностей.

127. До органів з евакуації належать комісії з питань евакуації, збірні, проміжні та приймальні пункти евакуації.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Органи з евакуації:

КОМІСІЯ З ПИТАНЬ ЕВАКУАЦІЇ:

Відповідає за планування евакуації на відповідному рівні, підготовку населення до здійснення заходів з евакуації, підготовку органів з евакуації до

виконання завдань, здійснення контролю за підготовкою проведення евакуації, приймання і розміщення евакуйованого населення, матеріальних і культурних цінностей.

На підприємствах, в установах, організаціях, що потрапляють у зони можливих НС, з чисельністю працюючого персоналу менш як 50 осіб комісія з питань евакуації не утворюється, а призначається особа, що виконує функції зазначеної комісії.

ЗБІРНИЙ ПУНКТ ЕВАКУАЦІЇ:

Призначений для збору і реєстрації евакуйованого населення та організації його вивезення (виведення) у безпечні райони. Розміщується поблизу залізничних станцій, морських і річкових портів, пристаней, маршрутів евакуації, а також на наявних міських площах, у відкритих безпечних місцях або безпечних приміщеннях. Кожному збірному пункту присвоюється номер і за кожним закріплюють певну кількість підприємств, установ, організацій та населення.

ПРИЙМАЛЬНИЙ ПУНКТ ЕВАКУАЦІЇ:

Розгортається для приймання, ведення обліку евакуйованого населення, матеріальних і культурних цінностей та відправлення їх до місць постійного (тимчасового) розміщення (збереження) у безпечному районі.

ПРОМІЖНИЙ ПУНКТ ЕВАКУАЦІЇ:

Розміщується на зовнішньому кордоні зони НС, пов'язаної з радіоактивним (хімічним) забрудненням, для пересадки населення з транспорту, що працював у зоні НС, на дезактивовані транспортні засоби, які здійснюють перевезення на незабруднені (незаражені) території.

128. У невідкладних випадках у складі комісії з питань евакуації утворюються оперативні групи, що розпочинають роботу з моменту прийняття рішення про проведення заходів з евакуації.

129. Функції збірних пунктів евакуації у невідкладних випадках, за рішенням керівника комісії з питань евакуації, покладаються на оперативні групи.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Час на розгортання і підготовку до роботи органів з евакуації усіх рівнів не повинен перевищувати чотирьох годин з моменту отримання рішення про проведення евакуації.

130. Евакуація населення здійснюється комбінованим способом, який передбачає вивезення основної частини населення із небезпечних зон усіма видами транспорту в поєднанні з

виведенням найбільш витривалої частини населення (працівників) пішки.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Транспортom вивозяться робітники і службовці підприємств, які в особливий період продовжують виробничу діяльність, та населення, яке не може пересуватися пішки (вагітні жінки та жінки з дітьми до 10-ти років, хворі, жінки старші 60-ти років і чоловіки старші 65-ти років, інваліди).

131. Організація транспортного забезпечення покладається на органи управління залізничного, автомобільного, водного та авіаційного транспорту.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Піші колони формуються за підприємствами, установами, організаціями, чисельність колони не повинна перевищувати 1000 осіб. Швидкість руху колони планується 2–3 км/год, дистанція між колонами до 500 метрів.

Величина добового переходу може складати 20–30 км, тривалість привалів складає:

- малих – 10-15 хвилин;
- великих – 1-2 години.

Малі привали призначаються кожні 1-1,5 години руху, великий – на початку другої половини добового переходу, як правило, за межами зон (районів) можливих негативних факторів НС.

132. Громадяни, які евакуюються, повинні підготувати та мати при собі «тривожну валізу».

ДЛЯ ДОВІДКИ

Рекомендований вміст «тривожної валізи»:

- паспорт;
- свідоцтво про народження;
- військовий квиток;
- документ про освіту;
- трудова книжка або пенсійне посвідчення;
- гроші та цінності;
- продукти харчування і вода на три доби;
- постільна білизна;
- необхідний одяг, взуття.

Загальна вага валізи – не більше як 50 кг на кожного члена сім'ї.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Дітям дошкільного віку вкладається у кишеню або пришивається до одягу записка, де зазначається прізвище, ім'я та по батькові, домашня адреса, а також ім'я та по батькові матері й батька.

133. Евакуація матеріальних і культурних цінностей проводиться у разі загрози виникнення або виникнення НС, які можуть заподіяти їм шкоду, за наявності часу на її проведення.

134. Перелік, обсяг матеріальних і культурних цінностей та черговість проведення їх евакуації визначаються органами державної влади, суб'єктами господарювання, іншими юридичними особами, у віданні або власності яких перебувають зазначені цінності, та враховуються під час планування заходів з евакуації.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Перелік матеріальних і культурних цінностей, що перебувають у державній власності та підлягають обов'язковій евакуації з районів можливих бойових дій, наведено у додатку 1 до Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій, який затверджено постановою КМУ від 30.10.2013 № 841.

135. Приймання, перевезення, розміщення, облік та зберігання евакуйованих матеріальних і культурних цінностей здійснюється органом, відповідальним за організацію проведення евакуації, у визначеному законодавством порядку.

136. З метою створення умов, які унеможливають або зменшують наслідки небезпечних природних і техногенних процесів, шляхом використання інженерно-технічних засобів і споруд здійснюється інженерний захист населення і територій.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Інженерний захист територій – це комплекс організаційних та інженерно-технічних заходів, спрямованих на запобігання виникненню НС, забезпечення захисту територій, населених пунктів та суб'єктів господарювання від їх наслідків та небезпеки, що може виникнути під час воєнних (бойових) дій або

внаслідок таких дій, а також створення умов для забезпечення сталого функціонування суб'єктів господарювання і територій в особливий період.

137. Запобігання ураженню людей, тварин і забрудненню довкілля радіоактивними та хімічно небезпечними речовинами, а також мінімізацію наслідків їх впливу забезпечує радіаційний та хімічний захист.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основні напрями радіаційного та хімічного захисту населення і територій:

- захист життя і здоров'я населення від дії іонізуючого випромінювання та отруйних речовин;
- своєчасне виявлення радіаційного і хімічного зараження та оповіщення людей про небезпеку;
- організація укриття населення в об'єктах фонду захисних споруд ЦЗ або евакуація із зон зараження;
- забезпечення населення засобами індивідуального захисту (протигази, респіратори, захисний одяг);
- проведення санітарної обробки людей, спеціальної обробки техніки та майна, дезактивація та дегазація територій;
- контроль рівня радіації та концентрації небезпечних речовин у повітрі, воді, ґрунті та продуктах;
- зменшення екологічних і економічних збитків унаслідок радіаційного чи хімічного зараження.

138. З метою захисту життя і здоров'я від шкідливого впливу небезпечних факторів НС, які пов'язані з радіаційною та хімічною небезпекою, населення забезпечується засобами індивідуального захисту.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Механізм забезпечення населення засобами радіаційного та хімічного захисту на випадок застосування ядерної та інших видів зброї масового ураження проти України в умовах воєнного стану та виникнення НС на радіаційно та хімічно небезпечних об'єктах у мирний час та особливий період визначає Порядок забезпечення населення засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю, який затверджено постановою КМУ від 19.08.2002 № 1200.

139. Для збереження життя і здоров'я людей у разі виникнення НС, своєчасного надання їм медичної допомоги, профілактики уражень та організації лікування постраждалих здійснюється медичний захист населення, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя.

140. Запобігання зараженню, поширенню та впливу небезпечних біологічних (бактеріальних, вірусних, токсичних) агентів, а також ліквідацію їх наслідків забезпечує біологічний захист населення, рослин і тварин.

141. З метою зменшення та нейтралізації негативних психічних станів і реакцій серед населення у разі загрози та виникнення НС здійснюються заходи психологічного захисту.

142. Підготовку людей до правильних, свідомих і безпечних дій у разі виникнення будь-якої небезпеки, щоб зберегти життя, здоров'я та мінімізувати наслідки НС, забезпечує їх навчання діям у НС.

143. Навчання населення діям у НС здійснюється:

- за місцем роботи – для працюючого населення;
- за місцем проживання – для непрацюючого населення;
- за місцем навчання – здобувачів освіти.

144. Організація працюючого і непрацюючого населення покладається на ДСНС України.

145. Організація здобувачів освіти покладається на Міністерство освіти і науки України.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Механізм організації навчання населення діям у НС, його структуру, види та форми визначений Порядком здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, який затверджено постановою КМУ від 26.06.2013 № 444.

146. Особи керівного складу та фахівці ОБВ, інших органів державної влади, ОМС, суб'єктів господарювання, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань ЦЗ, зобов'язані проходити функціональне навчання.

147. Функціональне навчання здійснюється у навчально-методичних центрах цивільного захисту та безпеки життєдіяльності (НМЦ ЦЗ та БЖД) системи ДСНС України.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Механізм проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань ЦЗ, визначає Порядок проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, який затверджено постановою КМУ від 23.10.2013 № 819.

148. Для забезпечення готовності органів управління та сил ЦЗ до виконання завдань в мирний час і особливий період здійснюється їх підготовка.

149. Підготовка органів управління та сил ЦЗ здійснюється під час проведення командно-штабних навчань і штабних тренувань з органами управління та силами ЄДСЦЗ, її функціональних підсистем та територіальних підсистем (їх ланок та субланок).

150. До проведення командно-штабних навчань та штабних тренувань залучається керівний склад і фахівці ОВВ, ОМС, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з ЦЗ, керівники підрозділів (служб, формувань) сил ЦЗ, керівники підрозділів (посадові особи) з питань ЦЗ суб'єктів господарювання.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Механізм підготовки до дій, спрямованих на запобігання і реагування на НС, ЦОВВ та МОВВ, ОМС та сил ЦЗ, визначає Порядок підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту, який затверджено постановою КМУ від 26.06.2013 № 443.

151. Навчання непрацюючого населення діям у НС здійснюється шляхом проведення інформаційно-просвітницької роботи за місцем проживання та самостійного вивчення загальної програми навчання населення діям у НС, інших інформаційно-

довідкових матеріалів з питань ЦЗ, правил пожежної безпеки у побуті та громадських місцях.

152. Інформаційно-просвітницька робота з питань поведінки в умовах НС організовується МДА та ОМС.

153. Для проведення інформаційно-просвітницької роботи з питань поведінки в умовах НС при МДА та ОМС створюються консультаційні пункти.

ДЛЯ ДОВІДКИ

- Для задоволення потреби у самостійному вивченні загальної програми навчання населення діям у НС МДА та ОМС за методичного супроводження НМЦ ЦЗ та БЖД видають навчальні, навчально-наочні посібники, брошури, розповсюджують інформаційні матеріали, буклети тощо.
- Інформаційно-просвітницька робота з населенням щодо правил поведінки в умовах НС проводиться шляхом запровадження постійних рубрик у засобах масової інформації, зокрема друкованих, а також за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, аудіовізуальних та інтерактивних засобів та соціальної реклами.
- Непрацююче населення має право отримувати від МДА та ОМС відомості про НС, у зоні яких або у зоні можливого ураження від яких може опинитися місце проживання непрацюючих громадян, а також про способи захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних такими ситуаціями.
- Пропаганда знань серед населення щодо власної та колективної безпеки у разі виникнення НС здійснюється за сприяння громадських організацій.

154. Навчання здобувачів освіти діям у НС та правилам пожежної безпеки є обов'язковим і здійснюється під час освітнього процесу.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Діти старшого дошкільного віку навчаються за навчальними планами і програмами розвитку дітей, учні закладів загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти – за навчальними планами і програмами з навчальних предметів, студентів на кожному рівні вищої освіти – за програмами навчальних дисциплін та планами об'єктових тренувань з питань ЦЗ за рахунок коштів, передбачених на фінансування закладів освіти, що забезпечують здобуття освіти відповідного рівня.

155. Педагогічні, науково-педагогічні працівники, які проводять навчання здобувачів освіти діям у НС, у міжтестастійний період проходять курси підвищення кваліфікації у НМЦ ЦЗ та БЖД на безоплатній основі.

156. Всі заходи захисту населення і територій від НС взаємопов'язані між собою та реалізуються у межах ЄДСЦЗ.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! ЄДСЦЗ забезпечує реалізацію державної політики у сфері ЦЗ.

157. Кодексом ЦЗ визначаються основи утворення та функціонування ЄДСЦЗ.

158. Кодекс ЦЗ визначає основні та додаткові завдання ЄДСЦЗ.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основні завдання ЄДСЦЗ:

- забезпечення готовності міністерств та інших ЦОВВ, МОВВ, ОМС, підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на запобігання і реагування на НС;
- забезпечення реалізації заходів щодо запобігання виникненню НС;
- навчання населення щодо поведінки та дій у разі виникнення НС;
- виконання державних цільових програм, спрямованих на запобігання НС, забезпечення сталого функціонування підприємств, установ та організацій, зменшення можливих матеріальних втрат;
- опрацювання інформації про НС, видання інформаційних матеріалів з питань захисту населення і територій від наслідків НС;
- прогнозування і оцінка соціально-економічних наслідків НС, визначення на основі прогнозу потреби в силах, засобах, матеріальних та фінансових ресурсах;
- створення і цільове використання матеріальних резервів, необхідних для запобігання виникненню НС і ліквідації їх наслідків;
- оповіщення населення про загрозу та виникнення НС, своєчасне та достовірне інформування про фактичну обстановку і вжиті заходи;
- захист населення у разі виникнення НС;
- проведення АРІНР щодо ліквідації наслідків НС, організація життєзабезпечення постраждалого населення;
- пом'якшення можливих наслідків НС у разі їх виникнення;
- здійснення заходів щодо соціального захисту постраждалого населення;
- реалізація визначених законом прав у сфері захисту населення від наслідків НС, в тому числі осіб (чи їх сімей), що брали безпосередню участь у ліквідації цих ситуацій;

- підготовка керівного складу ЄДСЦЗ до дій у разі мобілізації та виконання завдань ЦЗ у воєнний час з урахуванням норм міжнародного гуманітарного права;
- інші завдання, визначені законом.

159. В особливий період ЄДСЦЗ окрім основних завдань виконує і додаткові.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Додаткові завдання ЄДСЦЗ у період дії воєнного стану:

- оповіщення органів управління та сил ЄДСЦЗ, а також населення про загрозу застосування чи застосування засобів ураження;
- введення в дію та реалізація планів ЦЗ на особливий період;
- приведення органів управління та сил ЦЗ, пунктів управління, систем зв'язку та оповіщення у готовність до дій в умовах особливого періоду;
- організація та проведення АРІНР, ліквідації наслідків НС, які виникли внаслідок воєнних (бойових) дій, у тому числі із застосуванням засобів ураження;
- переведення органів управління і сил ЦЗ на штати воєнного часу;
- розгортання спеціальних формувань, призначених для виконання окремих завдань ЦЗ на територіях та в населених пунктах, віднесених до груп ЦЗ, та на об'єктах суб'єктів господарювання, віднесених до категорій ЦЗ;
- визначення населених пунктів та районів, що потребують проведення гуманітарного розмінування, маркування небезпечних ділянок, проведення очищення (розмінування) територій;
- уточнення потреби в захисних спорудах ЦЗ для укриття населення та приведення у готовність усіх об'єктів фонду захисних споруд ЦЗ, забезпечення цілодобового доступу до таких об'єктів;
- організація будівництва захисних споруд ЦЗ, споруд подвійного призначення та виготовлення (монтажу) первинних (мобільних) і облаштування найпростіших укриттів, а також (у разі потреби) відновлення пошкоджених (зруйнованих) об'єктів фонду захисних споруд ЦЗ;
- здійснення заходів із забезпечення захисту джерел водопостачання;
- здійснення заходів із забезпечення сталої роботи або безаварійної зупинки суб'єктів господарювання, забезпечення живучості об'єктів критичної інфраструктури, призначених для життєзабезпечення населення;
- приведення у готовність до виконання завдань за призначенням формувань, які здійснюють радіаційне та хімічне спостереження (розрахунково-аналітичні групи, пости радіаційного і хімічного спостереження, диспетчерські служби), здійснення постійного радіаційного та хімічного спостереження;
- здійснення заходів щодо зменшення обсягу запасів небезпечних хімічних, вибухо- і пожежонебезпечних речовин на ОПН;
- здійснення заходів щодо захисту сільськогосподарських тварин, тваринницьких приміщень, ферм і комплексів, створення запасів кормів і води;

- здійснення заходів щодо підвищення рівня протипожежного захисту об'єктів та територій;
- видача засобів індивідуального захисту (ЗІЗ) органів дихання населенню та органам управління цивільного захисту, а також засобів індивідуального захисту, приладів радіаційної, хімічної розвідки та дозиметричного контролю особовому складу сил цивільного захисту;
- підготовка до роботи в умовах особливого періоду мережі закладів охорони здоров'я, забезпечення їх лікарськими засобами та медичними виробами, а також здійснення підготовчих заходів до прийому постраждалих та надання їм медичної допомоги;
- підготовка до роботи органів з евакуації, уточнення документації щодо організації та проведення евакуації населення та матеріальних і культурних цінностей;
- здійснення заходів з підготовки інфраструктури безпечних районів до прийому евакуйованого населення та матеріальних і культурних цінностей, організація забезпечення життєдіяльності евакуйованого населення та розміщення матеріальних і культурних цінностей;
- проведення (у разі потреби) за окремим рішенням КМУ, відповідних МОВВ (військових адміністрацій) евакуації населення та матеріальних і культурних цінностей з районів можливих бойових дій у безпечні райони;
- організація забезпечення евакуйованого населення житлом, основними продовольчими і непродовольчими товарами;
- видача особовому складу органів управління та сил ЦЗ посвідчень особи для персоналу цивільної оборони (ЦЗО) міжнародного зразка;
- нанесення (оновлення) на будівлі, споруди, транспортні засоби, спеціальну та іншу техніку, що підпадають під дію норм міжнародного гуманітарного права, відповідних розпізнавальних знаків (емблем);
- навчання населення способам захисту від наслідків НС, спричинених застосуванням засобів ураження;
- відновлення та підтримання громадського порядку в населених пунктах та на територіях, що зазнали впливу засобів ураження;
- виконання інших завдань та заходів, передбачених планами ЦЗ на особливий період.

Додаткові завдання ЄДСЦЗ у відбудовний період:

- проведення цільової мобілізації для ліквідації наслідків воєнних дій та НС;
- ліквідація наслідків воєнних дій у населених пунктах та на територіях, що зазнали впливу засобів ураження;
- вжиття заходів для відновлення об'єктів критичної інфраструктури сфери життєзабезпечення населення;
- визначення населених пунктів та районів, що потребують проведення гуманітарного розмінування, маркування небезпечних ділянок, проведення очищення (розмінування) територій;
- залучення до ліквідації наслідків воєнних дій та НС міжнародної допомоги;
- відновлення (у разі потреби) об'єктів фонду захисних споруд ЦЗ, що зазнали руйнувань або пошкоджень.

1.3. Засади діяльності єдиної державної системи цивільного захисту

1. До складу ЄДСЦЗ входять органи управління ЦОВВ та МОВВ, виконавчих органів рад, підприємств, установ та організацій, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері ЦЗ, а також їх сили і засоби.

2. Порядок здійснення заходів ЦЗ в державі, склад органів управління та сил ЦЗ, планування діяльності ЄДСЦЗ, порядок виконання нею завдань та організації взаємодії визначає Положення про ЄДСЦЗ.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Положення про єдину державну систему цивільного захисту затверджене постановою КМУ від 09.01.2014 № 11.

3. Загальне керівництво ЄДСЦЗ здійснюється КМУ.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Основними напрямками державної політики у сфері ЦЗ є захист населення і територій від НС та запобігання їх виникненню, ліквідація НС, рятувальна справа, гасіння пожеж, пожежна та техногенна безпека, діяльність АРС, а також гідрометеорологічна діяльність.

4. Безпосереднє керівництво діяльністю ЄДСЦЗ здійснюється ДСНС України.

5. До складу ЄДСЦЗ входять постійно діючі функціональні і територіальні підсистеми.

6. Функціональні підсистеми ЄДСЦЗ створюються ЦОВВ у відповідних сферах суспільного життя.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Функціональна підсистема – складова частина ЄДСЦЗ, до якої входять органи управління функціональної підсистеми та підпорядковані їм сили ЦЗ, суб'єкти господарювання, які виконують завдання ЦЗ.

7. Метою створення функціональних підсистем є захист населення і об'єктів відповідної сфери суспільного життя від НС у

мирний час та в особливий період, здійснення заходів ЦЗ відповідного галузевого спрямування, зменшення матеріальних втрат у разі їх виникнення, забезпечення готовності підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на запобігання і реагування на НС.

ДЛЯ ДОВІДКИ

ЦОВВ, якими утворені відповідні функціональні підсистеми ЄДСЦЗ:

МІНЕНЕРГО	підсистема безпеки електро-енергетичного та ядерно-промислового комплексів; підсистема безпеки нафтогазового комплексу; підсистема безпеки вугільно-промислового комплексу.
МІНРОЗВИТКУ	підсистема запобігання і реагування на загрозу або виникнення НС на залізничному транспорті; підсистема безпеки у сфері експлуатації об'єктів житлово-комунального господарства.
МІНКУЛЬТ ТА СК	підсистема запобігання НС і ліквідації їх наслідків на об'єктах культури.
МІНЕКОНОМІКИ	підсистема запобігання НС і ліквідації їх наслідків в організаціях і на об'єктах галузей промисловості, які віднесені до сфери управління Мінекономіки.
МІНСТРАТЕГПРОМ	підсистема запобігання НС і ліквідації їх наслідків на об'єктах стратегічних галузей промисловості, які віднесені до сфери управління Мінстратегпрому, а також на об'єктах акціонерного товариства «Українська оборонна промисловість» та ДКА.
МІНОБОРОНИ	підсистема запобігання НС і ліквідації їх наслідків у підпорядкованих організаціях, на підвідомчих об'єктах і територіях Міноборони.
МОН	підсистема навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів діям у НС (з питань безпеки життєдіяльності).
МОЗ	підсистема медичного захисту населення підсистема забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення.

МІН'ЮСТ	підсистема запобігання НС в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби.
ДЕРЖПРОДСПОЖИВСЛУЖБА	підсистема захисту сільськогосподарських рослин і тварин; підсистема запобігання НС у сфері громадського харчування і торгівлі.
ДСНС	підсистема реагування на НС, проведення АРІНР.
ДЕРЖВОДАГЕНТСТВО	підсистема протипаводкових заходів.
ДЕРЖЛІСАГЕНТСТВО	підсистема охорони і захисту лісів.
ДЕРЖРЕЗЕРВ	підсистема державного матеріального резерву.
АДМІНІСТРАЦІЯ СУДНОПЛАВСТВА	підсистема запобігання виникненню і реагування на загрозу або виникнення НС на морському і внутрішньому водному транспорті, в акваторіях морських портів, організації аварійно-рятувальних робіт в акваторіях Чорного та Азовського морів.
АГЕНТСТВО ВІДНОВЛЕННЯ	підсистема запобігання і реагування на загрозу виникнення або виникнення НС у дорожньому господарстві.
ДЕРЖРИБАГЕНТСТВО	підсистема запобігання і реагування НС у сфері рибного господарства.
ДАЗВ	підсистема запобігання та ліквідації НС в зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення.
ДЕРЖАТОМРЕГУЛЮВАННЯ	підсистема ядерної та радіаційної безпеки.
НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ	підсистема забезпечення охорони публічного (громадського) порядку і організації безпеки дорожнього руху (із залученням національної гвардії).

8. Безпосереднє керівництво діяльністю функціональної підсистеми ЄДСЦЗ здійснює керівник органу чи суб'єкта господарювання, що створив таку підсистему.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Основи створення функціональної підсистеми ЄДСЦЗ, її склад, завдання та рівні визначає Типове положення про функціональну підсистему єдиної державної системи цивільного захисту, яке затверджене постановою КМУ від 11.03.2015 № 101.

9. Управління функціональною підсистемою ЄДСЦЗ на державному рівні здійснюється ЦОВВ, що її створив, та структурними підрозділами з питань ЦЗ у їх складі.

10. Управління складовими функціональних підсистем ЄДСЦЗ на регіональному рівні здійснюється територіальними органами тих ЦОВВ, що створили функціональні підсистеми.

11. Управління складовими функціональних підсистем ЄДСЦЗ на місцевому рівні здійснюють місцеві підрозділи територіальних органів тих ЦОВВ, що створили відповідні функціональні підсистеми.

12. Управління складовими функціональних підсистем ЄДСЦЗ на об'єктовому рівні здійснюють керівники підприємств, установ, організацій відповідної сфери суспільного життя, у якій створена функціональна підсистема.

13. Територіальні підсистеми ЄДСЦЗ створюються в областях та місті Києві.

14. Метою створення територіальних підсистем є здійснення заходів щодо захисту населення і територій від НС у мирний час та в особливий період у відповідному регіоні.

15. Керівництво територіальною підсистемою ЄДСЦЗ здійснює керівник органу, яким вона утворена.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Основи створення територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ, її склад, завдання та рівні визначає Типове положення про функціональну підсистему єдиної державної системи цивільного захисту, яке затверджене постановою КМУ від 11.03.2015 № 101.

16. Як приклад, у Полтавській області створена Полтавська територіальна підсистема ЄДСЦЗ.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Положення про територіальну підсистему ЄДСЦЗ затверджується органом, який її створив.

17. Керівництво Полтавською територіальною підсистемою ЄДСЦЗ здійснює голова ОДА.

18. У складі територіальної підсистеми утворюються її ланки та субланки.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Ланка територіальної підсистеми ЄДСЦЗ – це організаційна сукупність органів управління та підпорядкованих їм сил ЦЗ, відповідних суб'єктів господарювання, які виконують завдання ЦЗ на території районів, районів у місті Києві, міських територіальних громад, адміністративними центрами яких є обласні центри.

19. РДА утворюють районні ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ, виконавчий орган міської ради в обласному центрі утворює міську ланку.

ДЛЯ ДОВІДКИ

У складі Полтавської територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ створено п'ять ланок:

1. Полтавська міська ланка Полтавської територіальної підсистеми ЄДСЦЗ.
2. Полтавська районна ланка Полтавської територіальної підсистеми ЄДСЦЗ.
3. Кременчуцька районна ланка Полтавської територіальної підсистеми ЄДСЦЗ.
4. Лубенська районна ланка Полтавської територіальної підсистеми ЄДСЦЗ.
5. Миргородська районна ланка Полтавської територіальної підсистеми ЄДСЦЗ.

20. Керівництво районною ланкою територіальної підсистеми ЄДСЦЗ здійснює голова РДА, міською – міський голова.

21. Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад утворюють субланки відповідних районних ланок територіальної підсистеми ЄДСЦЗ у територіальних громадах.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Субланка ланки територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ – це організаційна сукупність органів управління та підпорядкованих їм сил ЦЗ, відповідних суб'єктів господарювання, які виконують завдання ЦЗ на території міської, селищної, сільської територіальної громади.

22. Керівництво субланкою здійснює сільський, селищний, міський голова.

23. На всіх рівнях ЄДСЦЗ функціонують постійно діючі органи управління ЦЗ, координаційні органи, а також утворюються сили ЦЗ.

24. На державному рівні постійно діючими органами є:

- КМУ;
- ДСНС України;
- ЦОВВ, що створили функціональні підсистеми та підрозділи з питань ЦЗ у складі їх апаратів.

25. На регіональному рівні постійно діючими органами є:

- ОДА;
- Київська та Севастопольська міська держадміністрація;
- підрозділи з питань ЦЗ, які утворюються у їхньому складі;
- територіальні органи ДСНС України.

26. На місцевому рівні постійно діючими органами є:

- РДА;
- міська у місті Києві та Севастополі держадміністрація;
- виконавчі органи міських, селищних, сільських рад;
- підрозділи з питань ЦЗ, які утворюються в їх складі;
- місцеві підрозділи територіальних органів ДСНС України.

27. На об'єктовому рівні постійно діючими органами є:

➤ керівні органи підприємств, установ та організацій, а також підрозділи (посадові особи) з питань ЦЗ, які утворюються (призначаються) такими органами відповідно до законодавства.

28. Координаційні органи утворюються для забезпечення узгодженості дій органів влади, сил ЦЗ та інших структур у сфері запобігання і реагування на НС.

29. Управління органами управління та силами ЦЗ у режимі повсякденного функціонування, координація їх дій, забезпечення функціонування системи збору, оброблення, узагальнення та аналізу інформації про обстановку в районах виникнення НС забезпечується цілодобово.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

З метою забезпечення цілодобового управління у сфері ЦЗ:

На державному рівні утворюються:

- оперативно-чергова служба державного центру управління в НС ДСНС України;
- оперативно-чергові (чергові, диспетчерські) служби ЦОБВ (у разі їх утворення).

На регіональному рівні утворюються:

- оперативно-чергові служби пунктів управління ОДА, Київської міської держадміністрації;
- оперативно-чергові служби центрів управління в НС територіальних органів ДСНС України;
- оперативно-чергові (чергові, диспетчерські) служби територіальних органів ЦОБВ, підприємств, установ та організацій (у разі їх утворення).

На місцевому рівні утворюються:

- чергові служби РДА та виконавчих органів міських, селищних, сільських рад;
- оперативно-чергові (чергові, диспетчерські) служби місцевих підрозділів територіальних органів ЦОБВ, підприємств, установ та організацій (у разі їх утворення).

На об'єктовому рівні утворюються:

- чергові (диспетчерські) служби підприємств, установ та організацій (у разі їх утворення).

30. На регіональному рівні у системі територіального органу ДСНС України функціонує центр управління в НС.

31. При виникненні НС до роботи у складі центру управління залучаються представники зацікавлених органів державної влади.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

У разі виникнення НС центр управління безпосередньо взаємодіє із штабом з ліквідації наслідків НС (у разі його утворення) і забезпечує його роботу. Розпорядження і вказівки керівника робіт з ліквідації наслідків НС для персоналу центру управління обов'язкові для виконання.

32. В умовах особливого періоду для виконання функцій управління використовується державна система пунктів управління.

33. Засобами управління ЄДСЦЗ є:

- електронна комунікаційна мережа загального користування;
- національна телекомунікаційна мережа;
- електронна комунікаційна мережа спеціального призначення;
- державна система урядового зв'язку.

34. З метою забезпечення оповіщення та інформування ОВВ, ОМС, підприємств, установ, організацій, органів управління і сил ЦЗ та населення про загрозу виникнення або виникнення НС функціонують відповідні системи оповіщення.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

На державному рівні функціонує загальнодержавна автоматизована система централізованого оповіщення.

На регіональному рівні функціонує територіальна автоматизована система централізованого оповіщення.

На місцевому рівні функціонує місцева автоматизована система централізованого оповіщення.

На об'єктовому рівні функціонують спеціальні, локальні та об'єктові системи оповіщення.

35. ЄДСЦЗ та її складові, залежно від обстановки, можуть функціонувати у чотирьох режимах, а також в умовах особливого періоду.

36. При нормальній виробничо-промисловій, радіаційній, хімічній, сейсмічній, гідрогеологічній, гідрометеорологічній, техногенній та пожежній обстановці і за відсутності епідемій, епізоотій, епіфітотій ЄДСЦЗ функціонує у режимі повсякденного функціонування.

37. У разі загрози виникнення НС для ЄДСЦЗ та її складових встановлюється режим підвищеної готовності.

38. У разі виникнення НС для ЄДСЦЗ та її складових встановлюється режим надзвичайної ситуації.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Порядок встановлення режимів підвищеної готовності та надзвичайної ситуації для ЄДС ЦЗ в повному обсязі або для окремих складових (у межах відповідної території):

- на державному рівні – за рішенням КМУ, у разі загрози виникнення або виникнення НС державного рівня;
- на регіональному рівні – за рішенням ОДА, у разі загрози або виникнення НС регіонального рівня;
- на місцевому рівні – в районі – за рішенням РДА, в територіальній громаді – за рішенням виконавчого органу сільської, селищної, міської ради.

39. У період дії надзвичайного стану в разі його введення ЄДСЦЗ функціонує відповідно до вимог Кодексу ЦЗ та з урахуванням особливостей, що визначаються згідно із законом України «Про правовий режим надзвичайного стану» та іншими нормативно-правовими актами.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Надзвичайний стан в Україні або в окремих її місцевостях вводиться Указом Президента України, який підлягає затвердженню Верховною Радою України протягом двох днів з моменту звернення Президента України.

40. Надзвичайний стан є особливим правовим режимом, який може тимчасово вводиться в Україні чи в окремих її місцевостях.

41. Надзвичайний стан вводиться при виникненні НС техногенного або природного характеру державного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства.

42. В умовах надзвичайного стану органам державної влади, військовому командуванню та ОМС надаються повноваження, необхідні для відвернення загрози, забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та ОМС, захисту конституційного ладу.

43. Надзвичайний стан допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Надзвичайний стан вводиться у разі:

- виникнення особливо тяжких НС техногенного та природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю значних верств населення;
- здійснення масових терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення;
- виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, блокування або захоплення окремих особливо важливих об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- виникнення масових безпорядків, що супроводжуються насильством над громадянами, обмежують їх права і свободи;
- спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства;
- масового переходу державного кордону з території суміжних держав;
- необхідності відновлення конституційного правопорядку і діяльності органів державної влади.

44. В особливий період ЄДСЦЗ функціонує відповідно до вимог Кодексу ЦЗ та з урахуванням особливостей, що визначаються згідно із законами України «Про правовий режим воєнного стану», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», а також іншими нормативно-правовими актами.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! ЄДСЦЗ переводиться у режим функціонування в умовах особливого періоду в повному обсязі або у межах відповідних регіонів з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації, чи введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях.
Переведення ЄДСЦЗ у режим функціонування в умовах особливого періоду здійснюється відповідно до актів Президента України, Кабінету Міністрів України, планів ЦЗ на особливий період.

45. При функціонуванні у відповідних режимах ЄДСЦЗ та її складовими виконуються покладені на них завдання.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Завдання ЄДСЦЗ у режимі повсякденного функціонування:

- спостереження, гідрометеорологічне прогнозування та здійснення контролю за станом навколишнього природного середовища та небезпечних процесів, що можуть призвести до виникнення НС на об'єктах підвищеної небезпеки і прилеглих до них територіях, а також на територіях, на яких існує загроза виникнення геологічних та гідрогеологічних явищ і процесів;
- планування заходів ЦЗ;
- організація цілодобового чергування пожежно-рятувальних підрозділів;
- розроблення і виконання цільових та науково-технічних програм запобігання виникненню НС і зменшення можливих втрат;
- планові заходи щодо запобігання виникненню НС, забезпечення безпеки та захисту населення і територій від таких ситуацій, а також заходи щодо підготовки до дій за призначенням органів управління та сил ЦЗ;
- забезпечення готовності органів управління та сил ЦЗ до дій за призначенням;
- підготовка фахівців органів та підрозділів ДСНС України, керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів ЦЗ, навчання населення діям у разі виникнення НС;
- створення і поповнення матеріальних резервів для запобігання виникненню НС, ліквідації їх наслідків;

- організація та проведення моніторингу НС, визначення ризиків їх виникнення;
- підтримання у готовності автоматизованих систем централізованого оповіщення про загрозу або виникнення НС.

Завдання ЄДСЦЗ у режимі підвищеної готовності:

- оповіщення органів управління та сил ЦЗ, а також населення про загрозу виникнення НС та інформування його про дії у можливій її зоні;
- формування оперативних груп для виявлення причин погіршення обстановки та підготовки пропозицій щодо її нормалізації;
- посилення спостереження та контролю за гідрометеорологічною обстановкою, ситуацією на території об'єктів підвищеної небезпеки та/або за її межами, території, на якій існує загроза виникнення геологічних та гідрогеологічних явищ і процесів, а також здійснення постійного прогнозування можливості виникнення НС та їх масштабів;
- уточнення (у разі потреби) планів реагування на НС, здійснення заходів щодо запобігання їх виникненню;
- уточнення та здійснення заходів щодо захисту населення і територій від можливих НС;
- приведення у готовність наявних сил і засобів ЦЗ, залучення у разі потреби додаткових сил і засобів.

Завдання ЄДСЦЗ у режимі надзвичайної ситуації:

- оповіщення органів управління та сил ЦЗ, а також населення про виникнення НС та інформування його про дії в таких умовах;
- призначення керівника робіт з ліквідації наслідків НС та утворення у разі потреби спеціальної комісії з ліквідації наслідків НС;
- визначення зони НС;
- здійснення постійного прогнозування зони можливого поширення НС та масштабів можливих наслідків;
- організація робіт з локалізації і ліквідації наслідків НС, залучення для цього необхідних сил і засобів;
- організація та здійснення заходів щодо життєзабезпечення постраждалого населення;
- організація та здійснення (у разі потреби) евакуаційних заходів;
- організація і здійснення радіаційного, хімічного, біологічного, інженерного та медичного захисту населення і територій від наслідків НС;
- здійснення безперервного контролю за розвитком НС та обстановкою на аварійних об'єктах і прилеглих до них територіях;
- інформування органів управління ЦЗ та населення про розвиток НС та заходи, що здійснюються.

46. Завдання у режимі надзвичайного стану визначаються відповідно до вимог закону України «Про правовий режим надзвичайного стану».

47. Підготовка ЄДСЦЗ до виконання завдань ЦЗ в умовах особливого періоду здійснюється завчасно у мирний час.

48. ЄДСЦЗ та її складові в умовах особливого періоду виконують завдання у взаємодії з військовим командуванням.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Завдання ЄДСЦЗ в умовах особливого періоду:

- оповіщення органів управління та сил ЦЗ, а також населення про загрозу чи застосування противником засобів ураження;
- введення в дію та реалізація планів ЦЗ на особливий період;
- приведення органів управління та сил ЦЗ, пунктів управління, систем зв'язку та оповіщення в готовність до дій в умовах особливого періоду;
- організація та проведення АРІНР, ліквідації наслідків НС, які виникли внаслідок воєнних (бойових) дій, зокрема із застосуванням засобів ураження;
- переведення органів управління та сил ЦЗ на штати воєнного часу;
- розгортання спеціальних формувань, призначених для виконання окремих завдань ЦЗ, на територіях та у населених пунктах, віднесених до груп ЦЗ, а також на об'єктах суб'єктів господарювання, віднесених до категорій ЦЗ;
- визначення населених пунктів та районів, що потребують проведення гуманітарного розмінування, маркування небезпечних ділянок, проведення очищення (розмінування) територій;
- уточнення потреби в захисних спорудах для укриття населення та приведення в готовність усіх об'єктів фонду захисних споруд ЦЗ, забезпечення цілодобового доступу до таких об'єктів;
- організація будівництва захисних споруд ЦЗ, споруд подвійного призначення та виготовлення (монтажування) первинних (мобільних) і облаштування найпростіших укриттів, а також (у разі потреби) відновлення пошкоджених (зруйнованих) об'єктів фонду захисних споруд ЦЗ;
- здійснення заходів із забезпечення захисту джерел водопостачання;
- здійснення заходів із забезпечення сталої роботи або безаварійної зупинки суб'єктів господарювання, забезпечення живучості об'єктів критичної інфраструктури, призначених для життєзабезпечення населення;
- приведення у готовність до виконання завдань за призначенням формувань, які здійснюють радіаційне та хімічне спостереження (розрахунково-аналітичні групи, пости радіаційного і хімічного спостереження, диспетчерські служби), здійснення постійного радіаційного та хімічного спостереження;
- здійснення заходів щодо зменшення обсягу запасів небезпечних хімічних, вибухо- і пожежонебезпечних речовин на об'єктах підвищеної небезпеки;
- здійснення заходів щодо захисту сільськогосподарських тварин, тваринницьких приміщень, ферм і комплексів, створення запасів кормів і води;
- здійснення заходів щодо підвищення рівня протипожежного захисту об'єктів та територій;
- видача засобів індивідуального захисту органів дихання населенню та органам управління ЦЗ, а також засобів індивідуального захисту, приладів

радіаційної, хімічної розвідки та дозиметричного контролю особовому складу сил ЦЗ;

- підготовка до роботи в умовах особливого періоду мережі закладів охорони здоров'я, забезпечення їх лікарськими засобами та медичними виробами, а також здійснення підготовчих заходів до прийому постраждалих та надання їм медичної допомоги;
- підготовка до роботи органів з евакуації, уточнення документації щодо організації та проведення евакуації населення та матеріальних і культурних цінностей;
- здійснення заходів з підготовки інфраструктури безпечних районів до прийому евакуйованого населення та матеріальних і культурних цінностей, організація забезпечення життєдіяльності евакуйованого населення та розміщення матеріальних і культурних цінностей;
- проведення (у разі потреби) за окремим рішенням КМУ, відповідних місцевих органів виконавчої влади (військових адміністрацій) евакуації населення та матеріальних і культурних цінностей з районів можливих воєнних (бойових) дій у безпечні райони;
- організація забезпечення евакуйованого населення житлом, основними продовольчими і непродовольчими товарами;
- видача особовому складу органів управління та сил ЦЗ посвідчень особи для персоналу цивільної оборони (ЦЗ) міжнародного зразка;
- нанесення (оновлення) на будівлі, споруди, транспортні засоби, спеціальну та іншу техніку, які підпадають під дію норм міжнародного гуманітарного права, відповідних розпізнавальних знаків (емблем);
- навчання населення способам захисту від наслідків НС, спричинених застосуванням засобів ураження;
- відновлення та підтримання громадського порядку в населених пунктах та на територіях, що зазнали впливу засобів ураження.

49. У відбудовний період на ЄДСЦЗ та її складові покладаються додаткові завдання.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Додаткові завдання ЄДСЦЗ у відбудовний період:

- проведення цільової мобілізації для ліквідації наслідків ведення воєнних дій та НС;
- ліквідація наслідків воєнних дій у населених пунктах та на територіях, що зазнали впливу засобів ураження;
- вжиття заходів для відновлення об'єктів критичної інфраструктури сфери життєзабезпечення населення;
- визначення населених пунктів та районів, що потребують проведення гуманітарного розмінування, маркування небезпечних ділянок, проведення очищення (розмінування) територій;
- залучення до ліквідації наслідків ведення воєнних дій та НС міжнародної допомоги.

50. Для організації діяльності ЄДСЦЗ та її складових КМУ, ЦОВВ, інші органи державної влади, МДА, ОМС, суб'єкти господарювання розробляють та затверджують планувальні документи.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Планувальні документи ЄДСЦЗ та її складових:

- 1) ПЛАН РЕАГУВАННЯ НА НС – розробляється у масштабі України, галузі, органу державної влади, області, міста Києва, району, територіальної громади, району у місті, суб'єкта господарювання (крім об'єкта підвищеної небезпеки).
- 2) ІНСТРУКЦІЯ ЩОДО ДІЙ ПЕРСОНАЛУ У РАЗІ ЗАГРОЗИ АБО ВИНИКНЕННЯ НС – розробляється та затверджується суб'єктами господарювання (крім об'єктів підвищеної небезпеки) з чисельністю працюючого персоналу 50 осіб і менше.
- 3) ПЛАН ЛОКАЛІЗАЦІЇ І ЛІКВІДАЦІЇ АВАРІЙ ТА ЇХ НАСЛІДКІВ НА ОБ'ЄКТАХ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ – розробляється для об'єктів підвищеної небезпеки.
- 4) ПЛАН ЦЗ НА ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД – розробляється у масштабі України, галузі, органу державної влади, області, міста Києва, району, територіальної громади, району у місті, а також суб'єкта господарювання, який продовжує роботу у воєнний час та який віднесено до категорії ЦЗ.
- 5) ПЛАН ОСНОВНИХ ЗАХОДІВ ЦЗ НА РІК – розробляється у масштабі України, а також функціональними підсистемами, територіальними підсистемами і її ланками та субланками, ЦОВВ, іншими органами державної влади, які не утворюють функціональні підсистеми.
- 6) ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ЦІЛЬОВОЇ МОБІЛІЗАЦІЇ УКРАЇНИ – для ліквідації наслідків НС державного рівня у мирний час та відповідні заходи в мобілізаційних планах щодо проведення такої цільової мобілізації на всіх рівнях;
- 7) ПЛАН РЕАГУВАННЯ НА ЯДЕРНІ ТА РАДІАЦІЙНІ АВАРІЇ – розробляється у масштабі України.
- 8) ПЛАН РЕАГУВАННЯ НА ЗАСТОСУВАННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ – розробляється на всіх рівнях.
- 9) ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ЗАХОДІВ З ЕВАКУАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ (ПРАЦІВНИКІВ), МАТЕРІАЛЬНИХ І КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ У РАЗІ ЗАГРОЗИ АБО ВИНИКНЕННЯ НС – розробляється у масштабі галузі, органу державної влади, області, міста Києва, району, територіальної громади, району у місті, суб'єкта господарювання.

51. КМУ визначає порядок розроблення планувальних документів на всіх рівнях.

52. В ЄДСЦЗ на всіх рівнях проводиться постійний моніторинг і прогнозування НС.

53. Забезпечення фінансування ЄДСЦЗ та її складових здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, коштів суб'єктів господарювання, інших не заборонених законодавством джерел.

1.4. Відповідальність за порушення законодавства у сфері цивільного захисту

1. Відповідальність у сфері ЦЗ слід розглядати у сукупності питань, які стосуються відповідальності з питань техногенної, пожежної та екологічної безпеки.

2. Відповідальність за порушення норм законодавства у сфері ЦЗ на всіх рівнях покладається на керівників, а також на осіб, які винні у таких порушеннях.

3. В Україні передбачено три види відповідальності за порушення законодавства: дисциплінарна, адміністративна та кримінальна.

4. Дисциплінарна відповідальність є юридичним обов'язком особи і передбачає відповідальність за вчинення дисциплінарного проступку.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! До дисциплінарних проступків належать порушення встановлених правил поведінки, службових обов'язків перед уповноваженим органом (роботодавцем, судом тощо). Притягнення особи до дисциплінарної відповідальності здійснюється шляхом застосування дисциплінарного стягнення.

5. Порядок застосування дисциплінарної відповідальності для загальних трудових відносин регламентується Кодексом законів про працю України (КЗпП).

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Кодекс законів про працю України:

- Стаття 147. Стягнення за порушення трудової дисципліни.
- Стаття 147¹. Органи, правомочні застосовувати дисциплінарні стягнення.

- Стаття 148. Строк для застосування дисциплінарного стягнення.
- Стаття 149. Порядок застосування дисциплінарних стягнень.
- Стаття 150. Оскарження дисциплінарного стягнення.
- Стаття 151. Зняття дисциплінарного стягнення.
- Стаття 152. Передача питання про порушення трудової дисципліни на розгляд трудового колективу або його органу.

6. КЗпП визначає такі види дисциплінарних стягнень, як догана та звільнення з посади.

7. Дисциплінарна відповідальність настає за вчинення працівником дисциплінарного проступку, тобто невиконання або неналежне виконання ним своїх службових обов'язків.

8. Власник або уповноважений ним орган, чи керівник зобов'язаний виявити факт дисциплінарного проступку.

9. У разі виявлення проступку проводиться службове розслідування або дисциплінарне провадження для з'ясування обставин та вини працівника.

10. Результатом службового розслідування або дисциплінарного провадження є ухвалення рішення про накладення дисциплінарного стягнення або ж закриття провадження.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Метою застосування дисциплінарного стягнення є притягнення працівника до відповідальності за порушення трудової дисципліни та запобігання таким порушенням у майбутньому.

11. Порядок застосування дисциплінарної відповідальності для окремих категорій працівників регламентується спеціальними дисциплінарними статутами (наприклад для працівників служби ЦЗ – Дисциплінарним статутом служби ЦЗ).

12. Порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності державних службовців регламентується законом України «Про державну службу».

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Закон України «Про державну службу»:

Глава 2. Засади дисциплінарної відповідальності (статті 64 – 79).

13. До державних службовців застосовуються такі види дисциплінарного стягнення, як зауваження; догана; попередження про неповну службову відповідність; звільнення з посади державної служби.

14. Більш суворішими видами відповідальності для усіх категорій осіб є адміністративна та кримінальна.

15. Відповідальність залежить від тяжкості наслідків: це можуть бути штрафи за незначні недоліки, або ж позбавлення волі за тяжкі злочини, що спричинили загибель людей або значну майнову шкоду.

16. Суспільні відносини, пов'язані з притягненням до адміністративної відповідальності (у тому числі за порушення законодавства у сфері ЦЗ) регулює Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП).

17. КУпАП є кодифікованим нормативним актом.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Кодифікований нормативний акт – це нормативно-правовий акт, у якому норми права, що регулюють певну галузь суспільних відносин, узагальнені й систематизовані на науковій основі, зазвичай у формі кодексу або основ законодавства. Така форма акта забезпечує цілісне, системне та вичерпне врегулювання широкої сфери суспільних відносин, об'єднуючи норми в логічно послідовну систему.

18. Адміністративна відповідальність настає за порушення встановлених правил пожежної та техногенної безпеки, утримання та експлуатації об'єктів фонду захисних споруд ЦЗ, здійснення діяльності без декларації відповідності, невиконання приписів контролюючих органів тощо.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Види адміністративної відповідальності за порушення норм законодавства у сфері ЦЗ:

Стаття 77. Порушення вимог пожежної безпеки в лісах

Порушення вимог пожежної безпеки в лісах – тягне за собою накладення штрафу на громадян від дев'яноста до двохсот сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від двохсот сімдесяти до дев'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Знищення або пошкодження лісу внаслідок необережного поводження з вогнем, а також порушення вимог пожежної безпеки в лісах, що призвело до виникнення лісової пожежі або поширення її на значній площі, тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від двохсот сімдесяти до дев'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від шістсот тридцяти до однієї тисячі восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 175. Порушення встановлених законодавством вимог пожежної та техногенної безпеки

Порушення встановлених законодавством вимог пожежної та техногенної безпеки, а також використання протипожежної, аварійно-рятувальної або іншої спеціальної техніки або засобів протипожежного захисту не за призначенням – тягне за собою накладення штрафу на громадян від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб та фізичних осіб-підприємців – від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 175². Здійснення суб'єктом господарювання господарської діяльності без декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки

Початок роботи новоутворених підприємств або початок використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості без зареєстрованої декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки, для яких подання такої декларації є обов'язковим, – тягне за собою накладення штрафу на громадян - суб'єктів підприємницької діяльності і посадових осіб – від ста п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 175³. Порушення встановлених законодавством вимог щодо утримання та експлуатації об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту

Незабезпечення безперешкодного доступу громадян до об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту у випадках та порядку, встановлених законодавством, – тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення встановлених законодавством вимог щодо утримання та експлуатації об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, що призвело до неготовності їх використання за призначенням відповідно до законодавства, – тягне за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Діяння, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі самі

правопорушення, – тягне за собою накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 185¹⁴. Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, або створення перешкод у їх діяльності

Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, – тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Створення перешкод у діяльності уповноважених посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, в тому числі пов'язаних з проведенням перевірок, – тягне за собою накладення штрафу від чотирьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Діяння, передбачене частиною другою цієї статті, вчинене повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, – тягне за собою накладення штрафу від шестисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 188⁸. Невиконання приписів, розпоряджень та постанов посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту

Невиконання приписів, розпоряджень чи постанов посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, – тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб та фізичних осіб - підприємців від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Те саме діяння, вчинене повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, – тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб та фізичних осіб - підприємців від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Додаткові статті КУпАП, які також мають значення у контексті ЦЗ та пов'язані із ризиком виникнення НС:

Ст. 78 КУпАП – Порушення правил охорони атмосферного повітря.

Ст. 82–83 КУпАП – Порушення правил поведження з відходами.

Ст. 90–95 КУпАП – Порушення вимог щодо охорони вод і надр.

Ст. 133–135 КУпАП – Порушення правил безпеки на транспорті, які можуть призвести до НС.

Ст. 139 КУпАП – Пошкодження доріг, залізничних переїздів, інших споруд (ризик техногенної аварії).

19. У випадку, якщо порушення норм законодавства у сфері ЦЗ призвели до загибелі людей, майнової шкоди у великих або особливо великих розмірах або інших тяжких наслідків, винні можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності.

20. Правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, а також запобігання кримінальним правопорушенням регламентує Кримінальний кодекс України (ККУ).

21. ККУ є кодифікованим нормативним актом.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Види кримінальної відповідальності за порушення норм законодавства у сфері ЦЗ:

Стаття 270. Порушення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки

1. Порушення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки, якщо воно спричинило виникнення пожежі або аварії, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у великому розмірі, – карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей, майнову шкоду в особливо великому розмірі або інші тяжкі наслідки, – карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

Примітка. Майнова шкода вважається заподіяною у великих розмірах, якщо прямі збитки становлять суму, яка в триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а в особливо великих розмірах – якщо прямі збитки становлять суму, яка в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Стаття 273. Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах

1. Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах особою, яка зобов'язана їх дотримувати, якщо воно створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, – карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до десяти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 274. Порушення правил ядерної або радіаційної безпеки

1. Порушення на виробництві правил ядерної або радіаційної безпеки особою, яка зобов'язана їх дотримувати, якщо воно створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, – карається обмеженням волі на строк до чотирьох років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.
2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, карається позбавленням волі на строк від трьох до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 275. Порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд

1. Порушення під час розроблення, конструювання, виготовлення чи зберігання промислової продукції правил, що стосуються безпечного її використання, а також порушення під час проектування чи будівництва правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд, особою, яка зобов'язана дотримувати таких правил, якщо це створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або пробаційним наглядом на строк до трьох років, або обмеженням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років або без такого.
2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, – карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 271. Порушення вимог законодавства про охорону праці

1. Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці службовою особою підприємства, установи, організації або громадянином – суб'єктом підприємницької діяльності, якщо це порушення заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або пробаційним наглядом на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк.
2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, – карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на строк до семи років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років або без такого.

Стаття 272. Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою

1. Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою на виробництві або будь-якому підприємстві особою, яка зобов'язана їх дотримувати, якщо це порушення створило загрозу загибелі

людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або пробачійним наглядом на строк до трьох років, або обмеженням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк до восьми років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Додаткові статті, які мають значення у контексті ЦЗ та пов'язані із ризиком виникнення НС:

Стаття 277 ККУ – Пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів, що може бути наслідком НС.

Стаття 241 ККУ – Забруднення атмосферного повітря.

Стаття 242 ККУ – Порушення правил охорони вод.

Стаття 243 ККУ – Забруднення моря.

Стаття 254 ККУ – Безгосподарське використання земель.

§ 2. ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ ТА ЇХ ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ

2.1. Загальні поняття про органи управління у надзвичайних ситуаціях

1. Органи управління у НС – це структуровані елементи системи ЦЗ, які здійснюють керівництво, координацію та управління силами і засобами під час підготовки та реагування на НС.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! До органів управління ЦЗ відносяться органи виконавчої влади, виконавчі органи міських, районних у містах (у разі їх створення), селищних та сільських рад, керівні органи підприємств, установ та організацій, а також їх структурні підрозділи (посадові особи), призначені для здійснення безпосереднього керівництва діяльністю у сфері ЦЗ відповідно до компетенції.

2. До організації робіт з ліквідації наслідків НС на регіональному та місцевому рівнях залучаються постійно діючі та координаційні органи управління.

3. До постійно діючих органів управління регіонального рівня належать ОДА, структурний підрозділ з питань ЦЗ у її складі, територіальний орган ДСНС України в області.

4. До постійно діючих органів управління місцевого рівня в районі належать РДА, структурний підрозділ з питань ЦЗ у її складі, місцевий підрозділ територіального органу ДСНС України в області.

5. До постійно діючих органів управління місцевого рівня у територіальній громаді належать виконавчі органи міських, селищних, сільських рад, структурний підрозділ з питань ЦЗ у їх складі, місцевий підрозділ територіального органу ДСНС України в області.

6. До координаційних органів належать регіональна та місцеві комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій (комісії з питань ТЕБ та НС).

7. З метою організації робіт з ліквідації наслідків НС призначається керівник робіт з ліквідації її наслідків та утворюються тимчасові органи управління.

8. До тимчасових органів управління належать спеціальна комісія з ліквідації НС та штаб з ліквідації наслідків НС.

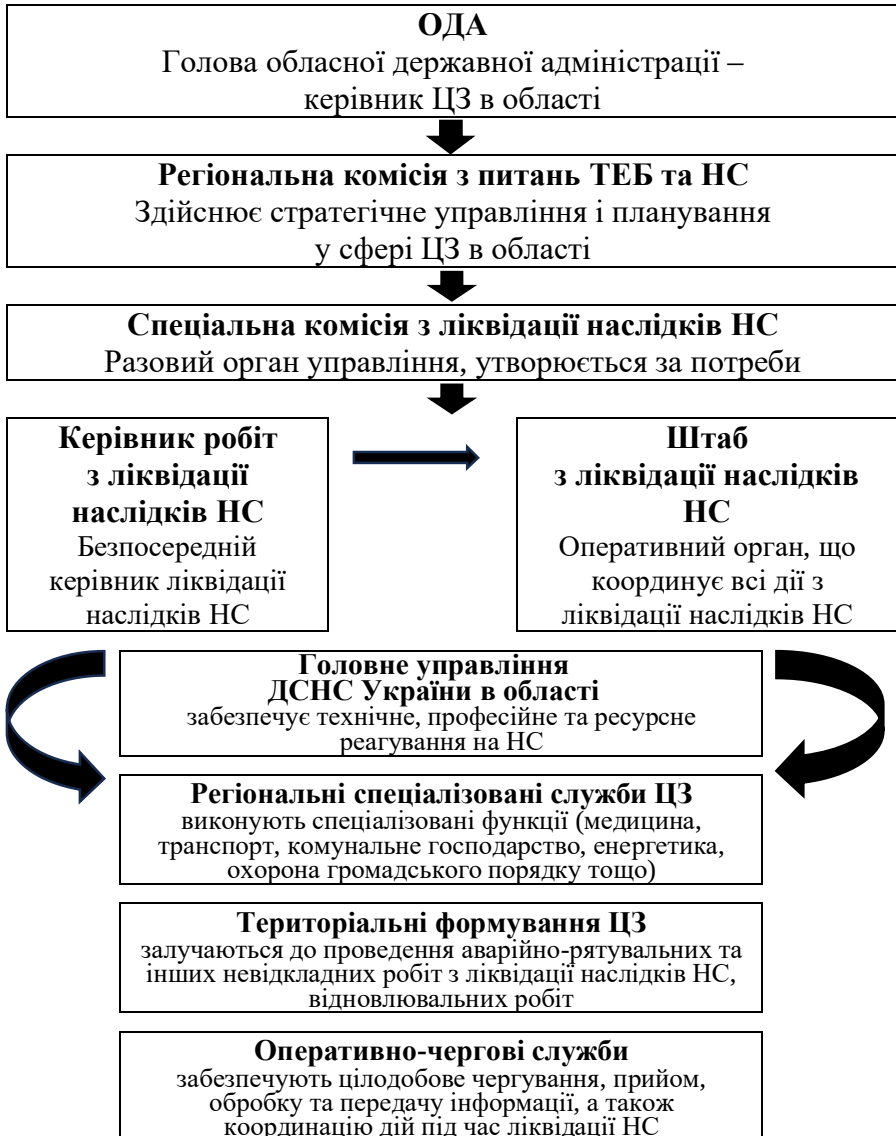
9. Окремі завдання управління під час ліквідації наслідків НС виконуються оперативно-черговими службами місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

10. Управління силами ЦЗ при ліквідації наслідків НС здійснюють їх органи управління.

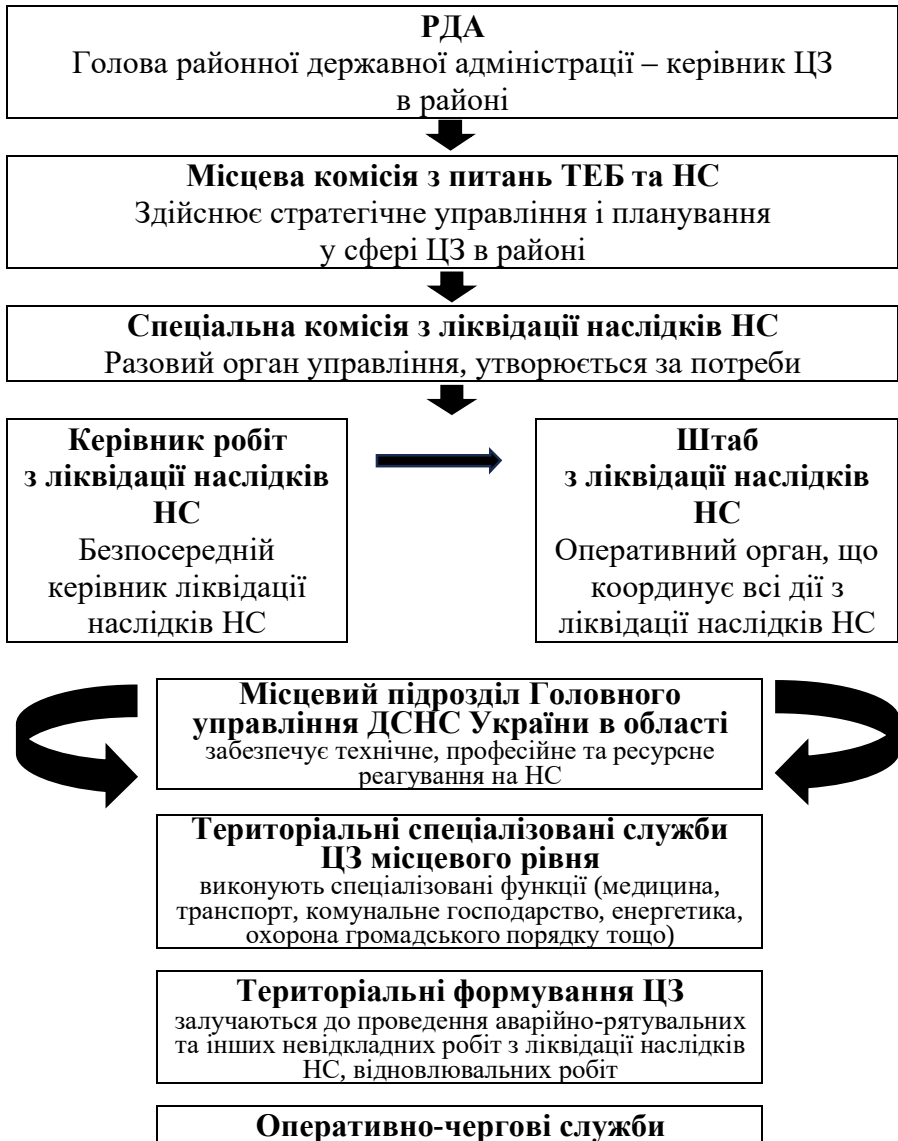
ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

До реагування на НС залучаються аварійно-рятувальні формування територіального органу ДСНС України в області та його місцевих підрозділів, територіальні медичні формування системи охорони здоров'я, територіальні сили Національної поліції України, територіальні спеціалізовані служби та формування ЦЗ. У разі потреби можуть залучатися підрозділи Національної гвардії та Збройних сил України.

СХЕМАТИЧНА СТРУКТУРА ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ НА ОБЛАСНОМУ (РЕГІОНАЛЬНОМУ) РІВНІ

СХЕМАТИЧНА СТРУКТУРА ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ В РАЙОНІ

забезпечують цілодобове чергування, прийом, обробку та передачу інформації, а також координацію дій під час ліквідації НС

СХЕМАТИЧНА СТРУКТУРА ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Виконавчі органи міських, районних у містах (у разі їх створення), селищних, сільських рад
Міський, селищний, сільський голова – керівник ЦЗ в територіальній громаді

Місцева комісія з питань ТЕБ та НС
Здійснює стратегічне управління і планування у сфері ЦЗ в районі

Спеціальна комісія з ліквідації наслідків НС
Разовий орган управління, утворюється за потреби

Керівник робіт з ліквідації наслідків НС
Безпосередній керівник ліквідації наслідків НС

Штаб з ліквідації наслідків НС
Оперативний орган, що координує всі дії з ліквідації наслідків НС

Місцевий підрозділ Головного управління ДСНС України в області
забезпечує технічне, професійне та ресурсне реагування на НС

Територіальні формування ЦЗ
залучаються до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків НС, відновлювальних робіт

Оперативно-чергові служби

забезпечують цілодобове чергування,
прийом, обробку та передачу інформації,
а також координацію дій під час
ліквідації НС

2.2. Регіональна (місцева) комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій

1. Регіональна та місцеві комісії з питань ТЕБ та НС є суб'єктами забезпечення ЦЗ.

2. Комісія має назву «з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій» (ТЕБ та НС), оскільки її діяльність охоплює два основних напрями, що тісно пов'язані між собою.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

ТЕХНОГЕННО-ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА – це стан захищеності населення, територій, довкілля, об'єктів економіки від негативних наслідків НС техногенного походження та шкідливого впливу на навколишнє середовище, що виникають у результаті господарської діяльності людини чи аварій на промислових об'єктах. ДІЯЛЬНІСТЬ З ПИТАНЬ НС охоплює широкий спектр діяльності, який включає організацію та здійснення заходів, спрямованих на захист населення, територій та майна від НС, розроблення та впровадження заходів для зменшення ризику їх виникнення, оперативні дії аварійно-рятувальних та інших служб під час їх виникнення. Сюди ж відносять заходи з відновлення інфраструктури, житла, забезпечення життєдіяльності постраждалого населення, надання їм компенсацій та соціально-психологічної підтримки тощо.

3. Комісія з питань ТЕБ та НС координує діяльність в межах своїх повноважень щодо забезпечення реалізації державної політики у сфері ЦЗ, організації заходів з попередження НС, оперативних дій органів управління та сил ЦЗ під час реагування на НС та під час ліквідації їх наслідків.

4. Регіональна комісія з питань ТЕБ та НС утворюється розпорядженням голови ОДА.

5. На регіональну комісію покладається координація діяльності органів виконавчої влади, інших органів державної влади, підприємств, установ та організацій у межах області.

6. В районах і територіальних громадах утворюються місцеві комісії з питань ТЕБ та НС.

7. Місцева комісія з питань ТЕБ та НС в районі утворюється розпорядженням голови РДА.

8. На місцеву комісію з питань ТЕБ та НС РДА покладається координація діяльності органів виконавчої влади, інших органів державної влади, підприємств, установ та організацій у межах району.

9. Місцева комісія з питань ТЕБ та НС в територіальній громаді утворюється виконавчим органом міської, селищної, сільської ради.

10. На місцеву комісію з питань ТЕБ та НС виконавчого органу міської, селищної, сільської ради покладається координація діяльності органів виконавчої влади, інших органів державної влади, підприємств, установ та організацій у межах територіальної громади.

11. Виконавчі органи районних у містах рад (у разі їх створення) утворюють місцеві комісії з питань ТЕБ та НС, які координують діяльність органів виконавчої влади, інших органів державної влади, підприємств, установ та організацій у межах району у місті.

12. Комісія з питань ТЕБ та НС здійснює свою діяльність відповідно до положення про неї.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Підставою для розроблення положення про відповідну комісію з питань ТЕБ та НС є Типове положення про регіональну та місцеву комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, яке затверджено постановою КМУ від 17.06.2015 № 409.

13. Положення про відповідну комісію з питань ТЕБ та НС затверджується тим органом, який її утворив.

14. Роботою комісії з питань ТЕБ та НС керує її голова.

15. За відсутності голови, за його дорученням роботою комісії може керувати його перший заступник, а за відсутності першого заступника – заступник голови.

16. Головою регіональної комісії з питань ТЕБ та НС є керівник ОДА.

17. Головою місцевої комісії з питань ТЕБ та НС в районі є керівник РДА, в територіальній громаді – сільський, селищний, міський голова, в районі міста (у разі його створення) – голова відповідної районної у місті ради.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Голова комісії має право:

- залучати до роботи із запобігання виникненню НС або ліквідації її наслідків будь-які транспортні, рятувальні, відбудовні, медичні та інші сили і засоби відповідно до законодавства;
- приймати в межах повноважень комісії рішення щодо реагування на НС;
- вносити пропозиції в межах законодавства щодо заохочення осіб, які зробили вагомий внесок у запобігання виникненню НС, ліквідацію її наслідків;
- делегувати на період ліквідації наслідків НС свої повноваження заступникам голови комісії;
- визначати функціональні обов'язки членів комісії (за напрямом роботи у складі комісії).

18. Посадовий склад комісії з питань ТЕБ та НС затверджується органом, яким вона утворена.

19. Основою для формування посадового складу комісії з питань ТЕБ та НС є пропозиції територіальних органів ЦОВВ і інших органів державної влади та їх місцевих підрозділів, МОВВ, ОМС, підприємств, установ та організацій, розташованих на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Членами регіональної комісії з питань ТЕБ та НС можуть бути керівники структурних підрозділів ОДА, керівники територіальних органів ЦОВВ та територіальних органів інших органів державної влади, керівники підприємств, установ, організацій сфери управління ОДА.

Членами місцевої комісії з питань ТЕБ та НС РДА можуть бути керівники структурних підрозділів РДА, керівники місцевих підрозділів територіальних органів ЦОВВ та територіальних органів інших органів державної влади, керівники підприємств, установ, організацій сфери управління РДА.

Членами місцевої комісії з питань ТЕБ та НС виконавчого органу сільської, селищної, міської ради можуть бути керівники структурних підрозділів виконавчого органу, а також керівники місцевих підрозділів територіальних органів ЦОВВ та територіальних органів інших органів державної влади, підприємств, установ, організацій, які розташовані у межах територіальної громади.

20. Персональний склад комісії затверджується головою комісії.

21. Голова комісії визначає функціональні обов'язки кожного члена комісії за його напрямком роботи у її складі.

22. Комісія з питань ТЕБ та НС є колегіальним органом, якому надано право розглядати питання, відповідно до своєї компетенції та приймати відповідні рішення

23. Для забезпечення підготовки, скликання та проведення засідань комісії, а також контролю за виконанням її рішень у складі комісії утворюється секретаріат.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Секретаріатом комісії з питань ТЕБ та НС є відповідний структурний підрозділ з питань ЦЗ ОДА, РДА чи виконавчого органу сільської, селищної, міської ради. У складі секретаріату на період проведення засідань комісії його керівником призначається відповідальний секретар. У складі місцевої комісії з питань ТЕБ та НС виконавчого органу районної у місті ради (у разі її створення) функції секретаріату можуть бути покладені на відповідального секретаря.

Основними завданнями відповідального секретаря комісії під час проведення засідання є ведення протоколу, фіксація виконавців і строки виконання рішень, а також за потреби, з дозволу голови доведення довідкових матеріалів та проєктів рішень.

24. Комісія проводить засідання в разі потреби, але не менше одного разу на три місяці згідно з планом її роботи на рік.

25. План роботи комісії з питань ТЕБ та НС на рік затверджується головою комісії.

26. У разі загрози або виникнення НС, яка потребує вжиття невідкладних заходів, засідання комісії проводиться невідкладно.

27. Рішення комісії приймаються колегіально більш як двома третинами складу комісії.

28. Член комісії, який не підтримує пропозиції та рекомендації, прийняті комісією, може викласти у письмовій формі свою окрему думку, що додається до протоколу засідання.

29. Рішення комісії оформляється протоколом, який ведеться відповідальним секретарем комісії під час засідання.

30. Протокол засідання комісії підписується головуючим та відповідальним секретарем комісії.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Складати та вести протокол засідання комісії з питань ТЕБ та НС необхідно відповідно до вимог статей 106-122 Типової інструкції з діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади (постанова КМУ від 17.01.2018 № 55), Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях (наказ Міністерства юстиції України від 18.06.2015 № 1000/5, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 22.06.2015 за № 736/27181), ДСТУ 4163:2020 «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів».

31. У невідкладних випадках, пов'язаних із запобіганням виникненню НС, ліквідацією їх наслідків, а також питань, пов'язаних з виникненням загрози життю та/або здоров'ю

населення, голова комісії може прийняти рішення про проведення засідання комісії в режимі відеоконференції (онлайн-засідання).

32. Для проведення онлайн-засідання використовується необхідне програмне забезпечення (Zoom, Google Meet, Microsoft Teams тощо) та мережа Інтернет.

33. В онлайн-засіданні комісії беруть участь члени комісії, а також інші особи, які визначені її головою.

34. Підготовка та проведення онлайн-засідання комісії здійснюються секретаріатом комісії.

35. Організаційно-технічне забезпечення проведення онлайн-засідання комісії покладається на працівників відповідних структурних підрозділів МДА, ОМС з питань цифрового розвитку та інновацій, цифрових трансформацій і цифровізації.

36. Секретаріат комісії забезпечує інформування членів комісії та інших визначених головуючим осіб, які будуть брати участь в онлайн-засіданні комісії, про дату і час проведення засідання та надсилає їм проект порядку денного.

37. Результати онлайн-засідання комісії оформляються протоколом, який підписується головуючим та відповідальним секретарем (секретарем) комісії.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Рішення комісії, прийняті у межах її повноважень, є обов'язковими для виконання органами державної влади та ОМС, підприємствами, установами та організаціями, розташованими на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. За членами комісії на час виконання завдань зберігається заробітна плата за основним місцем роботи.

Організація побутового забезпечення членів комісії, а також забезпечення їх спеціальним одягом, засобами індивідуального захисту під час роботи в зоні надзвичайної ситуації покладається на орган, який утворив відповідну комісію.

Регіональна та місцева комісія має бланк із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням.

38. Комісія з питань ТЕБ та НС, у разі виникнення НС, визначає її межі на відповідній території, здійснює постійне

прогнозування зони можливого поширення НС та масштаби її можливих наслідків.

39. Комісія з питань ТЕБ та НС організовує роботи із локалізації і ліквідації наслідків НС.

40. Правом комісії з питань ТЕБ та НС є залучення необхідних сил і засобів ЦЗ для проведення робіт із локалізації і ліквідації наслідків НС в межах відповідної території.

41. На комісію з питань ТЕБ та НС покладається організація та здійснення заходів життєзабезпечення постраждалого населення в умовах НС.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Постраждалий внаслідок НС – це особа, якій заподіяно фізичну та/або матеріальну шкоду внаслідок такої ситуації.

42. Комісія організовує та здійснює заходи радіаційного, хімічного, біологічного, інженерного та медичного захисту населення і територій від наслідків НС.

43. Комісія здійснює безперервний контроль за розвитком НС та обстановкою на аварійних об'єктах і прилеглих до них територіях.

44. На комісію покладається інформування органів управління ЦЗ та населення про розвиток НС та заходи, що здійснюються.

45. Забезпечення організації та керівництва проведенням робіт з ліквідації наслідків НС покладається на комісію з питань ТЕБ та НС в межах відповідної території.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Комісія з питань ТЕБ та НС:

- забезпечує встановлення кількісних та якісних показників виведення з ладу транспортних засобів, промислових, громадських і житлових будинків та споруд, комунальних і енергетичних мереж, засобів зв'язку, магістральних газо-, нафто- або інших трубопроводів, залізничних вузлів, портів, мостів, шляхопроводів тощо;
- визначає шляхи та способи вирішення проблемних питань, що виникають під час здійснення заходів щодо соціального захисту населення, що

постраждало внаслідок виникнення НС, а також щодо медичного та біологічного захисту населення у разі виникнення НС.

46. Комісії з питань ТЕБ та НС виконують покладені на них функції в межах своїх повноважень у всіх режимах функціонування територіальної підсистеми ЄДСЦЗ, її ланок та субланок.

47. При загрозі виникнення НС комісія з питань ТЕБ та НС функціонує у режимі *«підвищеної готовності»*.

48. При виникненні НС комісія з питань ТЕБ та НС функціонує у режимі *«надзвичайної ситуації»*.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Функції комісії з питань ТЕБ та НС у разі загрози виникнення та при виникненні НС:

У режимі «підвищеної готовності»:

- здійснення заходів щодо активізації роботи з проведення спостереження та контролю за станом навколишнього природного середовища, перебігом епідемій і спалахами інфекційних захворювань, масовими харчовими отруєннями населення, обстановкою на об'єктах підвищеної небезпеки і прилеглих до них територіях, прогнозування можливості виникнення НС та її масштабів;
- організація розроблення плану комплексних заходів щодо захисту населення і територій у разі виникнення НС, забезпечення сталого функціонування господарських об'єктів;
- забезпечення координації заходів щодо запобігання виникненню НС відповідного рівня;
- підготовка пропозицій щодо визначення джерел і порядку фінансування заходів реагування на НС;
- координація заходів щодо створення резерву засобів індивідуального захисту та матеріальних резервів для запобігання виникненню НС та ліквідації її наслідків, визначення обсягів і порядку використання таких резервів;
- забезпечення стабільного виробництва, передачі, постачання і використання енергоносіїв під час виникнення НС підприємствами, установами та організаціями паливно-енергетичного комплексу.

У режимі «надзвичайної ситуації»:

- забезпечення координації, організації робіт та взаємодії органів управління, сил та засобів територіальної підсистеми ЄДСЦЗ, її ланки, субланки, а також громадських організацій щодо надання допомоги населенню, що постраждало внаслідок виникнення НС;
- організація роботи з локалізації або ліквідації НС відповідного рівня;

- залучення до виконання робіт з ліквідації наслідків НС необхідних рятувальних, транспортних, будівельних, медичних та інших формувань з використанням наявних матеріально-технічних, продовольчих та інших ресурсів і запасів;
- вжиття заходів, необхідних для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт у небезпечних районах;
- забезпечення здійснення заходів щодо соціального захисту населення, що постраждало внаслідок НС;
- встановлення межі зони, на якій виникла НС, та організація визначення розміру шкоди, заподіяної суб'єктам господарювання і населенню внаслідок виникнення НС відповідного рівня;
- організація здійснення постійного контролю за станом навколишнього природного середовища на території, що зазнала впливу НС, обстановкою на аварійних об'єктах і прилеглих до них територіях;
- приймання рішення про класифікацію НС за кодом, класифікаційними ознаками та рівнем, забезпечення своєчасного інформування відповідних підрозділів ДСНС України про прийняте рішення та подання матеріалів щодо підстав для прийняття такого рішення;
- вивчення обставин, що склалися, та подання ОДА (для регіональної комісії), РДА (для місцевої комісії району), виконавчому органу міської, селищної, сільської ради (для місцевої комісії територіальної громади) інформації про вжиті заходи, причини виникнення та результати ліквідації наслідків НС, а також пропозиції щодо подальших дій із запобігання її розвитку.

49. Організація заходів з ліквідації наслідків НС (до утворення спеціальної комісії з ліквідації наслідків НС або призначення керівника робіт з ліквідації наслідків НС) здійснюється відповідною комісією з питань ТЕБ та НС.

50. Комісія залучає сили і засоби ЦЗ до ліквідації наслідків НС з урахуванням вимог чинного законодавства та відповідно до планів реагування на НС, ЦЗ на особливий період.

51. Комісія з питань ТЕБ та НС, у межах своїх повноважень, розглядає матеріали розслідувань про причини і наслідки виникнення НС та вносить пропозиції щодо притягнення посадових осіб, винних у її виникненні, до адміністративної або кримінальної відповідальності.

2.3. Спеціальна комісія з ліквідації надзвичайної ситуації

1. Для координації робіт з ліквідації конкретної НС та її наслідків, у разі потреби, на регіональному та місцевому рівнях можуть утворюватися спеціальні комісії з ліквідації НС.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Потреба у створенні спеціальної комісії з ліквідації наслідків НС

Створення спеціальної комісії з ліквідації НС є життєво важливою потребою, обумовленою комплексом причин, що виникають внаслідок масштабних та складних подій. Така комісія забезпечує ефективне та координоване реагування на кризові ситуації, мінімізуючи їхні негативні наслідки для населення, інфраструктури та довкілля.

Ключові причини, що зумовлюють потребу у створенні комісії

Комплексність та масштабність проблеми: НС часто мають великий географічний розмах та зачіпають різні сфери життя (охорона здоров'я, інфраструктура, економіка, соціальна сфера). Для ефективного реагування потрібна інтеграція зусиль багатьох відомств, організацій та фахівців.

Оперативність та швидкість реагування: Час відіграє вирішальну роль під час НС. Спеціальна комісія, наділена відповідними повноваженнями, може оперативно приймати рішення, виділяти ресурси та координувати дії, що дозволяє швидко розпочати ліквідацію наслідків.

Централізоване управління та координація: Без єдиного керівного органу дії різних служб можуть бути розрізненими та неефективними. Комісія забезпечує централізоване управління, уникнення дублювання функцій та синхронізацію зусиль.

Розподіл повноважень та відповідальності: Комісія чітко визначає зони відповідальності кожного органу управління та залучених структур, що дозволяє уникнути плутанини та підвищити ефективність роботи.

Залучення широкого кола фахівців: До складу комісії можуть входити представники різних відомств (МОЗ, МВС, ДСНС, Міноборони, місцеві органи влади), експерти з різних галузей (інженери, медики, екологи, психологи). Це дозволяє всебічно оцінити ситуацію та розробити комплексний план дій.

Забезпечення ресурсами: Комісія має повноваження для мобілізації необхідних ресурсів (фінансових, матеріальних, людських) для проведення рятувальних робіт, надання допомоги постраждалим, відновлення пошкодженої інфраструктури.

Інформаційне забезпечення та комунікація: Комісія відіграє ключову роль у зборі, аналізі та поширенні достовірної інформації про НС. Вона забезпечує взаємодію з громадськістю, ЗМІ, міжнародними організаціями, що є критично важливим для уникнення паніки та координації міжнародної допомоги.

Документування та аналіз: Комісія відповідає за документування всіх етапів ліквідації НС, аналіз ефективності проведених заходів та розроблення рекомендацій для запобігання подібним ситуаціям у майбутньому. Це важливий елемент для навчання та вдосконалення системи реагування на НС.

2. Спеціальна комісія з ліквідації НС є необхідним інструментом для ефективної, швидкої та скоординованої ліквідації наслідків НС, який дозволяє мінімізувати втрати та забезпечити безпеку населення.

3. Діяльність спеціальної комісії з ліквідації НС здійснюється відповідно до положення про неї.

4. Положення про спеціальну комісію з ліквідації НС розробляється на підставі загального положення про таку комісію.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Загальне положення про спеціальну комісію з ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру регіонального, місцевого та об'єктового рівня затверджено постановою КМУ від 14.06.2002 № 843.

5. У положенні про спеціальну комісію з ліквідації НС визначаються її функції під час виконання завдань з ліквідації НС.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Функції спеціальної комісії з ліквідації НС:

- координація діяльності ОДА, РДА, ОМС, підприємств, установ, організацій, пов'язану з виконанням комплексу робіт з ліквідації НС, забезпечення життєдіяльності постраждалого населення, функціонування об'єктів соціальної, комунально-побутової, промислової та аграрної сфери, проведення відбудовних робіт;
- визначення першочергових заходів щодо проведення АРІНР у зоні НС;
- організація роботи щодо ліквідації НС та визначення комплексу заходів щодо ліквідації її наслідків;
- залучення до проведення робіт з ліквідації НС та відбудовних робіт відповідні аварійно-рятувальні, транспортні, будівельні, медичні та інші формування;
- внесення до органу, яким утворена комісія пропозиції стосовно виділення додаткових коштів для здійснення першочергових заходів щодо ліквідації НС;
- вивчення ситуації, що склалася, та підготовка інформації ДСНС України (його територіальному органу), керівництву органу, яким утворена комісія, про вжиття заходів реагування на НС, причини її виникнення, хід відбудовних робіт;
- організація роботи, пов'язаної з визначенням розміру збитків унаслідок НС, та затвердження відповідних актів;
- організація інформування населення про стан справ, наслідки та прогноз розвитку НС, хід ліквідації та правила поведінки;

- організація проведення моніторингу стану довкілля на території, що зазнала впливу НС;
- здійснення прогнозу розвитку НС;
- внесення керівництву органу, яким утворена комісія, пропозиції про заохочення осіб, які брали участь у розробленні та здійсненні заходів щодо ліквідації наслідків НС та проведенні відбудовних робіт;
- організація надання допомоги потерпілим та сім'ям загиблих унаслідок НС;
- виконання інших необхідних функцій з ліквідації НС у межах своїх повноважень.

6. Спеціальна комісія з ліквідації НС має право залучати, з урахуванням її рівня, до роботи у своєму складі працівників структурних підрозділів ОДА, РДА, ОМС, підприємств, установ та організацій.

7. Спеціальна комісія, відповідно до свого рівня, дає доручення з питань, що належать до її компетенції, структурним підрозділам ОДА, РДА, ОМС, керівництву підприємств, установ та організацій.

8. Спеціальна комісія, у разі потреби, утворює робочі групи із залученням до них відповідних спеціалістів підприємств, установ та організацій за погодженням з їх керівниками.

ВАРІАНТ СТРУКТУРИ спеціальної комісії з ліквідації НС регіонального (місцевого) рівня

1. Керівництво комісії

Голова – керівник МДА (ОМС), залежно від рівня НС.

- організовує загальне керівництво ліквідацією НС.

Заступник голови комісії – заступник керівника МДА ОМС або інша уповноважена керівником особа.

- координує окремі напрями робіт, керує комісією у разі відсутності голови.

2. Робочий орган (оперативна група)

Секретар комісії

- веде документацію, збирає інформацію, готує рішення і протоколи.

Представники штабу з ліквідації наслідків НС, оперативно-чергової служби, структурних підрозділів МДА, ОМС.

- забезпечують збір і передачу даних, зв'язок, контроль виконання рішень.

3. Робочі групи:

Оперативно-рятувальна

Представники територіального органу ДСНС України (його місцевого підрозділу) або АРС, яка здійснює ліквідацію НС.

- організовує та проводить АРІНР.

Медична

Представники закладів охорони здоров'я, служби екстреної медичної допомоги та медицини катастроф.

- забезпечують надання медичної допомоги постраждалим, евакуацію, санітарний нагляд.

Інженерно-технічна

Фахівці ЖКГ, будівельних або енергетичних організацій.

- оцінюють стан будівель, мереж, організовують проведення аварійно-відновлювальні роботи.

Логістична (транспортна)

- відповідає за транспорт, паливо, доставку ресурсів, евакуацію населення.

Матеріально-технічна

- організовує забезпечення засобами, технікою, обладнанням, харчуванням, водою.

Інформаційна (зв'язку та оповіщення)

- організовує оповіщення населення, підтримує зв'язок, готує офіційні повідомлення.

Охорони громадського порядку

Працівники підрозділів Національної поліції України.

- забезпечують правопорядок, охорону майна, обмеження доступу до небезпечних зон.

Фінансова

- веде облік витрат, готує документи для компенсацій, контролює використання коштів.

Аналітична (за потреби)

- здійснює оцінку ситуації, прогноз розвитку подій, пропонує рішення комісії.

9. Робочі групи, які утворені у складі спеціальної комісії з ліквідації НС, опрацьовують окремі питання у межах своєї компетенції.

10. Роботою спеціальної комісії з ліквідації НС керує її голова, а у разі відсутності голови – його перший заступник або один із заступників.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Голова комісії, його заступники та персональний склад комісії затверджуються рішенням органу, яким вона утворена.

11. Голова спеціальної комісії визначає періодичність, термін та місце проведення її засідань.

12. Рішення спеціальної комісії з ліквідації НС приймається відкритим голосуванням більшістю голосів присутніх на засіданні її членів.

13. Рішення спеціальної комісії з ліквідації НС оформлюється протоколом.

14. Протокол засідання спеціальної комісії з ліквідації НС підписує її голова.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Рішення комісії, що прийняті у межах її повноважень, є обов'язковими для виконання органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями в межах відповідної адміністративної території.

15. За членами комісії на час виконання покладених на них обов'язків зберігається заробітна плата за основним місцем роботи.

16. Транспортне та побутове обслуговування членів комісії на період НС здійснюється органом, яким вона утворена.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

У разі потреби, члени комісії на період проведення робіт з ліквідації наслідків НС повинні забезпечуватися спеціальним одягом та засобами індивідуального захисту за рахунок за рахунок органу, яким вона утворена.

2.4. Штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації

1. Робочим органом, який створюється для забезпечення організації та координації дій із ліквідації наслідків НС, є штаб з ліквідації наслідків НС.

2. Штаб з ліквідації наслідків НС здійснює безпосередню організацію і координацію проведення АРІНР.

3. Рішення про утворення штабу з ліквідації наслідків НС та припинення його роботи приймає керівник робіт з ліквідації наслідків НС.

4. Кількісну більшість складу штабу з ліквідації наслідків НС (залежно від особливостей та характеру НС), як правило складають працівники ДСНС України.

5. Штаб з ліквідації наслідків НС взаємодіє з центром управління в НС на відповідному рівні.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

На регіональному рівні у системі територіального органу ДСНС України, функціонує центр управління в НС. Центр управління в НС призначений для управління суб'єктами забезпечення ЦЗ, координації дій органів управління та сил ЦЗ, здійснення цілодобового чергування та забезпечення функціонування системи збору, оброблення, узагальнення та аналізу інформації про обстановку в районах НС.

Порядок діяльності центрів управління в надзвичайних ситуаціях затверджений наказом МВС України від 15.04.2025 № 263, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.04.2025 за № 634/44040.

Центр управління у НС забезпечує роботу штабу і є його основою.

6. Робота штабу в особливий період організовується з урахуванням вимог закону України «Про правовий режим воєнного стану».

7. Роботою штабу з ліквідації наслідків НС керує його начальник.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Начальник штабу призначається керівником робіт з ліквідації наслідків НС і є його заступником. У разі відсутності керівника робіт з ліквідації наслідків НС, його обов'язки повинен виконувати начальник штабу.

8. Начальнику штабу з ліквідації наслідків НС підпорядковуються всі працівники, які включені до складу штабу.

9. Свою діяльність штаб з ліквідації наслідків НС здійснює відповідно до Положення про нього.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Положення про штаб з ліквідації наслідків НС розробляється та затверджується ОДА, РДА,

виконавчим органом міської, селищної, сільської ради, відповідно до Положення про штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, затверджене наказом МВС України від 26.12.2014 № 1406, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16.01.2016 за № 47/26492.

10. Штаб з ліквідації наслідків НС розгортається в районі виникнення НС або в іншому місці, визначеному керівником робіт з ліквідації наслідків НС.

11. Штаб працює позмінно у цілодобовому режимі.

12. У складі штабу за рішенням його начальника можуть утворюватися робочі групи.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Робочі групи штабу з ліквідації наслідків НС:

- 1) **аналізу ситуації і підготовки даних** – для збору і аналізу інформації про обстановку в зоні НС, ведення робочої карти (схеми) зони НС, обліку залучених сил і засобів, підготовки оперативної документації;
- 2) **безпосереднього реагування** – для управління і координації дій залучених сил і засобів безпосередньо у місці проведення АРІНР, розстановки сил на вирішальних та інших головних напрямках ліквідації наслідків НС та керівництва роботами у зоні НС;
- 3) **організаційна група** – для організації і підготовки засідань штабу, спеціальної комісії з ліквідації НС, підготовки і реєстрації розпоряджень керівника робіт з ліквідації наслідків НС;
- 4) **управління резервом сил** – для розстановки та обліку сил і засобів цивільного захисту, що додатково залучаються до ліквідації наслідків НС, підготовки пропозицій начальнику штабу щодо їх застосування під час ліквідації наслідків НС;
- 5) **представників органів влади, установ та організацій** – для координації і обліку залучених сил і засобів територіальних органів ЦОБВ, МДА, ОМС, доведення рішень керівника робіт з ліквідації наслідків НС, контролю за проведенням АРІНР і подання звітних матеріалів до групи аналізу ситуації і підготовки даних;
- 6) **матеріально-технічного забезпечення** – для організації матеріально-технічного забезпечення проведення АРІНР, у тому числі з урахуванням використання матеріальних резервів для ліквідації наслідків НС;
- 7) **організації зв'язку** – для організації зв'язку в зоні НС із взаємодіючими службами ЦЗ, територіальними органами ЦОБВ, МДА, ОМС і керівництвом територіального органу ДСНС України в області або його місцевого підрозділу, забезпечення функціонування засобів телекомунікації та інформатизації штабу, а також офісної техніки;
- 8) **взаємодії з населенням та засобами масової інформації** – для роботи зі зверненнями громадян та інформування населення через засоби

масової інформації про обстановку в зоні НС, хід ліквідації наслідків НС, прогноз розвитку НС та правила поведінки в зоні НС.

Можуть утворюватися й інші робочі групи.

13. Представники та експерти, які залучаються до роботи у складі штабу, повинні бути завчасно визначені відповідними територіальними органами ЦОВВ (їх місцевими підрозділами), МДА, ОМС.

14. Організація підготовки представників та експертів, які залучаються до роботи у складі штабу, здійснюється територіальними органами ЦОВВ (їх місцевими підрозділами), МДА, ОМС.

15. Підготовка представників та експертів здійснюється шляхом проведення з ними відповідних занять та тренувань.

16. На штаб з ліквідації наслідків НС покладаються завдання та функції з питань, які стосуються його компетенції.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основними завданнями штабу з ліквідації наслідків НС є безпосередня організація і координація АРІНР з ліквідації наслідків НС.

Функції штабу з ліквідації НС:

- визначення зони НС та зони можливого ураження, кількості і місць перебування в них людей, організація їх рятування та надання їм допомоги, запобігання пошкодженню майна;
- збирання даних про обстановку в зоні НС, їх аналіз та узагальнення, прогнозування масштабів і наслідків НС;
- визначення головних напрямів ліквідації наслідків НС, розробка оперативних планів заходів з ліквідації наслідків НС і здійснення заходів щодо їх реалізації;
- визначення складу і кількості сил цивільного захисту, необхідних для залучення до ліквідації наслідків НС, термінів їх залучення згідно з планами реагування на НС, планами взаємодії органів управління та сил ЦЗ у разі виникнення НС, а також планами локалізації і ліквідації наслідків аварії;
- підготовка розпоряджень керівника робіт з ліквідації наслідків НС щодо ліквідації наслідків НС та забезпечення безпеки постраждалих, їх реєстрація в установленому порядку після підписання та доведення до виконавців;
- забезпечення реалізації розпоряджень керівника робіт з ліквідації наслідків НС щодо організації та координації АРІНР з ліквідації наслідків НС;
- безпосередня організація і координація дій залучених до ліквідації наслідків НС сил ЦЗ, підрозділів Збройних Сил України та інших військових

формувань, органів і підрозділів МВС України, а також громадських організацій і волонтерів;

- взаємодія з відповідною спеціальною комісією з ліквідації наслідків НС;
- ведення обліку робіт, що виконуються силами ЦЗ під час ліквідації наслідків НС;
- ведення обліку загиблих та постраждалих унаслідок НС;
- організація інформування населення про наслідки та прогноз розвитку НС, хід ліквідації її наслідків та правила поведінки в зоні НС;
- здійснення інформаційної взаємодії з центрами управління в НС відповідного рівня;
- організація матеріально-технічного забезпечення проведення АРІНР;
- ведення оперативно-технічної та звітної документації.

17. Штаб з ліквідації наслідків НС у межах своєї відповідальності має право одержувати від територіальних органів ЦОВВ, інших органів державної влади та їх місцевих підрозділів, МДА, ОМС, підприємств, установ, організацій документи та повну і достовірну інформацію щодо причин виникнення НС, її наслідків, та заходів, які вживалися для її ліквідації.

18. За особами, які включені до складу штабу з ліквідації наслідків НС, на час виконання покладених на них обов'язків зберігається заробітна плата (грошове забезпечення) за основним місцем роботи.

19. Штаб з ліквідації наслідків НС забезпечується комплектом оперативно-технічної документації, нормативно-правовими актами з питань організації реагування на НС, засобами зв'язку та оргтехнікою.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Види оперативно-технічної і звітної документації штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації затверджені наказом МВС України від 26.12.2014 № 1406, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16.01.2016 за № 47/26492.

§ 3. СИЛИ РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ

3.1. Склад та основні завдання сил реагування на надзвичайні ситуації

1. Під силами реагування на НС слід розуміти спеціалізовані підрозділи та формування, які призначені для оперативного реагування на різноманітні НС, такі як стихійні лиха, техногенні катастрофи, аварії, пожежі, епідемії тощо.

2. Основним завданням сил реагування є мінімізація наслідків НС, рятування життя людей, надання допомоги постраждалим, локалізація та ліквідація джерел небезпеки.

3. Безпосередньо до складу сил реагування на НС належать сили ЦЗ, підрозділи Збройних сил України, підрозділи Національної поліції та Служби безпеки України тощо.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Залучення підрозділів Збройних сил України, підрозділів Національної поліції та Служби безпеки України здійснюється відповідно до Конституції України, законів України «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про Збройні Сили України» та інших законів.

4. Виконання окремих функцій під час ліквідації НС можуть виконуватися громадськими організаціями.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Залучення громадських організацій до ліквідації наслідків НС здійснюється на добровільних або договірних засадах.

5. Учасники громадських організацій при їх залученні до ліквідації наслідків НС повинні мати відповідний рівень підготовки.

6. Основні завдання та функції з питань реагування на НС та ліквідації їх наслідків виконуються силами ЦЗ.

7. До складу сил ЦЗ належать Оперативно-рятувальна служба ЦЗ, АРС, спеціалізовані служби та формування ЦЗ, пожежно-рятувальні підрозділи (частини).

8. На сили ЦЗ покладаються завдання відповідно до їх функціонального призначення.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основні завдання сил ЦЗ:

- проведення робіт та вжиття заходів щодо запобігання НС, захисту населення і територій від них;
- проведення АРІНР;
- гасіння пожеж;
- ліквідація наслідків НС в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, загрози вибухів, обвалів, зсувів, затоплень, радіоактивного, хімічного забруднення та біологічного зараження, інших небезпечних проявів;
- проведення піротехнічних робіт, пов'язаних із знешкодженням вибухонебезпечних предметів, що залишилися на території України після воєн, сучасних боєприпасів та підривних засобів (крім вибухових пристроїв, що використовуються у терористичних цілях), крім територій, які надані для розміщення і постійної діяльності військових частин, військових закладів освіти, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших військових формувань;
- здійснення через підрозділи ОРСЦЗ комплексу заходів з метою ліквідації небезпек, пов'язаних із вибухонебезпечними предметами, зокрема нетехнічне та технічне обстеження територій, складення карт, виявлення, знешкодження та/або знищення вибухонебезпечних предметів, маркування, підготовки документації після розмінування, надання громадам інформації про протимінну діяльність та передачу очищеної території;
- проведення вибухових робіт для запобігання виникненню НС та ліквідації їх наслідків;
- проведення робіт щодо життєзабезпечення постраждалих;
- надання екстреної медичної допомоги постраждалим у районі НС і транспортування їх до закладів охорони здоров'я;
- участь у проведенні евакуації населення у разі виникнення або загрози виникнення НС, а також із зон збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій) у безпечні райони;
- здійснення перевезень матеріально-технічних засобів, призначених для проведення АРІНР, ліквідації наслідків НС та надання гуманітарної допомоги постраждалим внаслідок таких ситуацій;
- надання допомоги іноземним державам щодо проведення АРІНР, ліквідації наслідків НС, гуманітарного розмінування територій та водних акваторій;
- проведення аварійно-рятувального обслуговування суб'єктів господарювання та окремих територій, на яких існує небезпека виникнення НС.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Сили ЦЗ можуть залучатися до проведення відновлювальних робіт.

9. Сили ЦЗ, крім добровільних формувань ЦЗ, повинні бути забезпечені засобами ЦЗ для проведення робіт в автономному режимі протягом не менше трьох діб.

3.2. Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту

1. ОРС ЦЗ є спеціальним невійськовим об'єднанням аварійно-рятувальних та інших формувань, органів управління такими формуваннями системи ДСНС України.

2. У своєму складі ОРС ЦЗ має:

- органи управління;
- аварійно-рятувальні формування центрального підпорядкування;
- аварійно-рятувальні формування спеціального призначення;
- спеціальні авіаційні, морські та інші формування;
- державні пожежно-рятувальні підрозділи (частини);
- навчальний центр;
- формування та підрозділи забезпечення.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Організацію та порядок повсякденної діяльності ОРС ЦЗ і її функціонування під час виконання завдань за призначенням визначає Положення про Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту, затверджене наказом МВС України від 03.07.2014 № 631 (у редакції наказу МВС України від 27.12.2023 № 1073), який зареєстровано у Міністерстві юстиції України 23.07.2014 за № 853/25630.

3. Для аварійно-рятувальних формувань центрального підпорядкування ОРС ЦЗ встановлені зони відповідальності щодо реагування на НС.

4. Наприклад, у м. Горішні Плавні дислокується взвод Криворізького воєнізованого гірничорятувального (аварійно-

рятувального) загону, який є підрозділом формування центрального підпорядкування ОРС ЦЗ.

5. Основу сил ОРС ЦЗ у Полтавській області складають територіальні формування.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Склад територіальних формувань ОРС ЦЗ:

- аварійно-рятувальний загін спеціального призначення територіального органу ДСНС України в області;
- спеціалізовані державні пожежно-рятувальні загони;
- державні пожежно-рятувальні загони;
- державні пожежно-рятувальні частини;
- державні пожежно-рятувальні пости;
- аварійно-рятувальні частини;
- загони (частини) технічної служби;
- державні пожежно-рятувальні загони (частини, пости), що забезпечують охорону від пожеж підприємств, установ, організацій та інших об'єктів на підставі договорів;
- спеціалізовані медико-санітарні частини;
- центри забезпечення діяльності;
- інші підрозділи забезпечення.

6. Основними завданнями територіальних формувань ОРС ЦЗ є організація і проведення заходів щодо запобігання НС, захист населення і території області від них, проведення АРІНР, гасіння пожеж, мінімізація та ліквідація наслідків НС, а також здійснення комплексу заходів з метою ліквідації небезпек, пов'язаних із вибухонебезпечними предметами.

7. Відповідно до основних завдань територіальних формувань ОРС ЦЗ вони виконують покладені на них повноваження на території області.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Повноваження територіальних формувань ОРС ЦЗ:

- виконання робіт із запобігання виникненню та мінімізації наслідків НС і щодо захисту від них населення і територій, а також локалізації зони впливу шкідливих і небезпечних факторів, що виникають під час аварій та катастроф;
- подання МДА, ОМС та суб'єктам господарювання пропозицій щодо поліпшення протиаварійного стану об'єктів підвищеної небезпеки та окремих територій, що перебувають у власності, володінні або

користуванні суб'єктів господарювання, та усунення виявлених порушень вимог щодо дотримання техногенної безпеки;

- невідкладне інформування керівників суб'єктів господарювання, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки, про виявлення порушень вимог пожежної та техногенної безпеки на таких суб'єктах господарювання;
- забезпечення готовності своїх органів управління, сил і засобів до дій за призначенням;
- проведення АРІНР, гасіння пожеж, ліквідація наслідків НС в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, загрози вибухів, обвалів, зсувів, затоплень, радіоактивного, хімічного забруднення та біологічного зараження, інших небезпечних проявів;
- пошук і рятування людей на уражених об'єктах і територіях, надання домедичної (невідкладної медичної), психологічної допомоги постраждалим на місці небезпечної події та транспортування їх до закладів охорони здоров'я;
- забезпечення охорони від пожеж підприємств, установ, організацій та інших об'єктів на підставі відповідних договорів;
- проведення піротехнічних робіт, пов'язаних із знешкодженням вибухонебезпечних предметів, що залишилися на території України після воєн, сучасних боєприпасів та підривних засобів (крім вибухових пристроїв, що використовуються в терористичних цілях), крім територій, які надані для розміщення і постійної діяльності військових частин, військових закладів освіти, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших військових формувань;
- здійснення комплексу заходів з метою ліквідації небезпек, пов'язаних із вибухонебезпечними предметами, зокрема нетехнічне та технічне обстеження територій, складення карт, виявлення, знешкодження та/або знищення вибухонебезпечних предметів, маркування, підготовки документації після розмінування, надання громадам інформації про протимінну діяльність та передачу очищеної території;
- надання допомоги іноземним державам щодо проведення АРІНР, гасіння пожеж, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, гуманітарного розмінування територій та водних акваторій;
- здійснення аварійно-рятувального забезпечення туристичних груп та окремих туристів;
- здійснення заходів з медичного забезпечення (лікувально-профілактичні, санітарно-гігієнічні, протиепідемічні заходи, медичне постачання, санаторно-курортне лікування та медико-психологічна реабілітація) осіб рядового і начальницького складу та працівників;
- здійснення перевезень матеріально-технічних засобів, призначених для проведення АРІНР, ліквідації наслідків НС та надання гуманітарної допомоги постраждалим внаслідок таких ситуацій;
- організація ремонту та технічного обслуговування аварійно-рятувальних засобів;
- аварійно-рятувальне обслуговування на договірній основі згідно з переліком суб'єктів господарювання, галузей та окремих територій, які

підлягають постійному та обов'язковому аварійно-рятувальному обслуговуванню на договірній основі;

- здійснення інформування громадськості з питань ЦЗ та безпеки життєдіяльності;
- здійснення в межах компетенції заходів з охорони державної таємниці, захисту іншої інформації з обмеженим доступом.

3.3. Аварійно-рятувальні служби

1. АРС – це спеціалізовані формування, які створюються для проведення АРІНР у разі виникнення НС.

2. Діяльність АРС обов'язково ліцензується та регламентується законодавством України.

3. Державні АРС утворюються ДСНС України та іншими ЦОВВ.

4. Регіональні АРС утворюються МДА в областях та містах Києві.

5. Комунальні АРС утворюються сільськими, селищними, міськими радами (в адміністративному центрі відповідної територіальної громади).

6. Об'єктові АРС утворюються керівником суб'єкта господарювання, що експлуатує ОПН.

7. АРС можуть створюватися громадськими організаціями.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Головні умови створення АРС громадською організацією:

- офіційна реєстрація самої ГО;
- створення АРС у відповідності до вимог законодавства;
- оснащення АРС ГО необхідними засобами та майном;
- підготовка рятувальників до дій за призначенням;
- обов'язкова атестація АРС ГО та рятувальників.

8. АРС можуть бути професійними та непрофесійними.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! До складу професійної АРС входять працівники, які працюють за трудовим договором, а рятувальники проходять професійну, спеціальну фізичну, медичну та психологічну підготовку.

Непрофесійна об'єктова APC створюється з числа інженерно-технічних та інших досвідчених працівників суб'єкта господарювання, які здобули необхідні знання та навички у проведенні АРІНР і здатні за станом здоров'я виконувати роботи в екстремальних умовах.

Державні, регіональні, комунальні APC і APC громадських організацій, створені на професійній основі, є юридичними особами.

Державні, комунальні ВРС та APC громадських організацій набувають статусу юридичної особи з дня їх державної реєстрації у порядку, встановленому законом для державної реєстрації юридичних осіб.

9. APC можуть бути спеціалізованими та неспеціалізованими.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Спеціалізована APC завжди професійна. До її складу входять підготовлені рятувальники, на її оснащенні є відповідні засоби ЦЗ, і вона призначена для проведення АРІНР з особливим ризиком для життя та здоров'я (зокрема для гасіння газових фонтанів, проведення водолазних та гірничорятувальних робіт). Неспеціалізована APC може бути професійною або непрофесійною. До її складу входять підготовлені рятувальники, на її оснащенні є відповідні ЦЗ, і вона призначена для проведення АРІНР, які не потребують відповідної спеціалізації.

10. Спеціалізовані професійні APC, діяльність яких пов'язана з організацією та проведенням гірничорятувальних робіт, є воєнізованими.

11. Працівники кожної APC поділяються на основних та допоміжних.

12. Основні працівники APC організовують і виконують АРІНР та забезпечують готовність APC до їх проведення.

13. Основні працівники професійної APC поділяються на керівних та рядових.

14. Допоміжні працівників професійної APC забезпечують її повсякденну діяльність.

15. APC здійснює свою діяльність відповідно до статуту або положення про неї.

16. Статут або положення про відповідну АРС затверджується ОВВ, ОМС, суб'єктом господарювання, які утворили АРС.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Статут АРС або положення про неї розробляється на підставі Типового статуту (положення) аварійно-рятувальної служби (наказ МВС України від 12.07.2024 № 484, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 29.07.2024 за № 1156/42501. Типовий статут (положення) аварійно-рятувальної служби визначає основні завдання, права та обов'язки АРС.

17. Статути про АРС проходять державну реєстрацію.

18. Статути АРС подаються державному реєстратору після погодження з ДСНС України.

19. У статуті (положенні) АРС визначаються її основні завдання, права та обов'язки.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основні завдання АРС:

- проведення АРІНР, робіт з ліквідації наслідків НС у разі їх виникнення;
- пошук і рятування людей на уражених об'єктах і територіях, надання у можливих межах невідкладної, у тому числі медичної, допомоги особам, які перебувають у небезпечному для життя й здоров'я стані, на місці події та під час евакуації до закладів охорони здоров'я;
- ліквідація особливо небезпечних проявів НС в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, загрози вибухів, обвалів, зсувів, затоплень, радіаційного та бактеріального зараження, інших небезпечних проявів;
- захист навколишнього природного середовища та локалізація зони впливу шкідливих і небезпечних факторів, що виникають під час аварій та катастроф;
- виконання робіт із запобігання виникненню та мінімізації наслідків НС і щодо захисту від них населення і територій;
- аварійно-рятувальне обслуговування на договірній основі суб'єктів господарювання та окремих територій, на яких існує небезпека виникнення НС;
- подання МДА, ОМС та суб'єктам господарювання пропозицій щодо поліпшення протиаварійного стану суб'єктів господарювання і територій та усунення виявлених порушень вимог щодо дотримання техногенної безпеки;

- невідкладне інформування керівників суб'єктів господарювання, які експлуатують ОПН, про виявлення порушень вимог пожежної та техногенної безпеки на таких суб'єктах господарювання;
- контроль за готовністю об'єктів і територій, що ними обслуговуються, до проведення робіт з ліквідації наслідків НС;
- участь у розробленні та погодженні планів локалізації і ліквідації аварій та їх наслідків на ОПН, що ними обслуговуються;
- організація ремонту та технічного обслуговування аварійно-рятувальних засобів, розроблення та виробництво їх окремих зразків;
- участь у підготовці працівників підприємств, установ та організацій і населення до дій в умовах НС.
- забезпечення готовності своїх органів управління, сил і засобів до дій за призначенням.

АПС має право на:

- отримання від МДА, ОМС та суб'єктів господарювання інформації, необхідної для виконання покладених на АПС завдань;
- безперешкодний доступ на об'єкти суб'єктів господарювання та їх територію для виконання АРІНР, робіт з ліквідації наслідків НС;
- встановлення вимог щодо додержання заходів безпеки для всіх осіб, які перебувають у зоні НС;
- проведення під час ліквідації наслідків НС документування, кіно- і відеозйомки, фотографування та звукозапису;
- тимчасову заборону або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та в межах зони НС.

На АПС покладаються обов'язки щодо:

- організації функціонування структурних підрозділів у режимі постійної готовності до проведення необхідного комплексу АРІНР в умовах НС;
- проведення АРІНР в автономному режимі протягом не менше трьох діб;
- взаємодії з ОВВ, ОМС, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності під час проведення АРІНР, координацію дій у процесі використання сил і засобів інших АПС;
- участі в оцінці стану готовності об'єктів суб'єктів господарювання, що ними обслуговуються, до проведення робіт з ліквідації наслідків НС та інших небезпечних подій, виконання заходів щодо посилення їх протипожежного захисту і підвищення ступеня підготовленості персоналу об'єктів суб'єктів господарювання до дій в умовах НС;
- своєчасного проходження атестації основних працівників та АПС в установленому законодавством порядку.

20. Управління АПС здійснює її керівник.

21. Керівник АПС призначається на посаду і звільняється з посади її засновником.

22. Контроль за діяльністю АПС здійснюється її засновником.

23. Служба медицини катастроф, яка діє у складі центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф (ЦЕМД та МК) системи екстреної медичної допомоги, є особливим видом АРС.

24. ЦЕМД та МК створюється органами влади областей та міста Києва

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Наприклад, у Полтавській області створене КП «Полтавський обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф Полтавської обласної ради», засновником якого є Полтавська обласна рада. Власником КП є територіальні громади сіл, селищ і міст Полтавської області в особі Полтавської обласної ради. КП підзвітне та підконтрольне Полтавській обласній раді, підпорядковане та підзвітне Департаменту охорони здоров'я Полтавської ОДА.

25. ЦЕМД та МК здійснює свою діяльність відповідно до положення про нього.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Типове положення про центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф затверджене постановою КМУ від 21.11.2012 № 1116.

26. Матеріально-технічне та фінансове забезпечення діяльності АРС здійснюється за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, підприємств, установ, організацій, що їх створюють, коштів від надання додаткових платних послуг, а також добровільних пожертвувань юридичних і фізичних осіб, інших не заборонених законодавством джерел.

27. Суб'єкти господарювання, галузі та окремі території, на яких існує небезпека виникнення НС, підлягають постійному та обов'язковому аварійно-рятувальному обслуговуванню.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Порядок здійснення постійного та обов'язкового аварійно-рятувального обслуговування суб'єктів

господарювання, галузей та окремих територій
затверджений постановою КМУ від 11.01.2017 № 5.

28. Аварійно-рятувальне обслуговування здійснюється на підставі договору, що укладається між суб'єктом господарювання та АРС.

29. Договір укладається за письмовим зверненням уповноваженої особи суб'єкта господарювання до відповідної АРС з одночасним поданням відомостей, визначених за результатами ідентифікації ОПН, декларації безпеки та плану локалізації і ліквідації наслідків аварій на ОПН, які підлягають обслуговуванню.

30. Невід'ємною частиною договору є її вартість, яка визначається згідно з розрахунком.

31. Оплата за обслуговування здійснюється за фактично виконані роботи на підставі відповідного акта.

32. Проведення АРС АРІНР з ліквідації наслідків НС, гасіння пожеж здійснюється безоплатно.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Перелік суб'єктів господарювання, галузей та окремих територій, які підлягають постійному та обов'язковому аварійно-рятувальному обслуговуванню на договірній основі затверджений постановою КМУ від 26.10.2016 № 763.

3.4. Спеціалізовані служби цивільного захисту

1. Для проведення спеціальних робіт і заходів з ЦЗ та їх забезпечення, що потребують залучення фахівців певної спеціальності, техніки і майна спеціального призначення, утворюються спеціалізовані служби ЦЗ.

2. Кожна спеціалізована служба ЦЗ має певну спеціалізацію, відповідно до свого фаху.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Спеціалізовані служби ЦЗ можуть бути:

- ЕНЕРГЕТИКИ – для організації і проведення АРІНР на пошкоджених об'єктах мережі електропостачання;
- ЗАХИСТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН І РОСЛИН – для проведення робіт з ліквідації епізоотій та епіфітотій, здійснення епізоотичного, фітосанітарного і токсикологічного контролю під час проведення робіт з ліквідації наслідків НС;
- ІНЖЕНЕРНОГО ТА ТРАНСПОРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ – для обладнання інженерних споруд, здійснення перевезень під час проведення АРІНР з ліквідації наслідків НС;
- КОМУНАЛЬНО-ТЕХНІЧНІ – для проведення робіт з ліквідації наслідків НС на об'єктах житлово-комунального господарства, розчищення шляхів та комунікацій, забезпечення постраждалого населення питною та технічною водою;
- МАТЕРІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ – для забезпечення органів управління і сил ЦЗ запасами сировинних, матеріально-технічних і продовольчих ресурсів під час проведення робіт з ліквідації наслідків НС;
- МЕДИЧНІ – для надання екстреної медичної допомоги пораненим та постраждалим у разі виникнення НС;
- ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНІ – для проведення першочергових (невідкладних) робіт в осередках пожеж, їх гасіння, а також під час виникнення аварій, катастроф, стихійного лиха;
- ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОГО (ГРОМАДСЬКОГО) ПОРЯДКУ – для забезпечення публічного (громадського) порядку, безпеки дорожнього руху в зонах виникнення НС та охорони майна, що залишилося без нагляду в таких зонах;
- ЗВ'ЯЗКУ ТА ОПОВІЩЕННЯ – для здійснення оповіщення про загрозу виникнення або виникнення НС.

Залежно від існуючих загроз можуть утворюватися й інші за своїм фахом спеціалізовані служби ЦЗ.

3. Спеціалізовані служби ЦЗ бувають об'єктові, галузеві і територіальні.

4. Об'єктові спеціалізовані служби ЦЗ утворюються керівником суб'єкта господарювання.

5. До об'єктової спеціалізованої служби залучаються працівники суб'єкта господарювання, у складі якого вона утворюється.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Об'єктові спеціалізовані служби утворюються керівником суб'єкта господарювання на суб'єкті з чисельністю працівників більше 50 осіб шляхом об'єднання об'єктових підрозділів, об'єктових формувань ЦЗ відповідного галузевого спрямування.

Суб'єктом господарювання з чисельністю працюючого персоналу 50 осіб і менше об'єктові спеціалізовані служби можуть утворюватися за рішенням керівника такого суб'єкта.

6. Організаційною структурою об'єктової спеціалізованої служби ЦЗ є ланка, команда або група.

7. Галузеві спеціалізовані служби ЦЗ утворюються у системі ЦОВВ.

8. Галузева спеціалізована служба ЦЗ утворюється шляхом зведення об'єктових підрозділів за відповідним фахом.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Перелік ЦОВВ, в яких утворюються спеціалізовані служби ЦЗ, наведено у додатку 2 до Положення про єдину державну систему цивільного захисту, яке затверджене постановою КМУ від 09.01.2014 № 11.

9. Територіальна спеціалізована служба ЦЗ утворюється шляхом об'єднання об'єктових підрозділів, об'єктових та територіальних формувань ЦЗ відповідного галузевого спрямування.

10. Територіальні спеціалізовані служби ЦЗ утворюються на регіональному і місцевому рівнях.

11. Територіальні спеціалізовані служби регіонального рівня утворюються в областях та місті Києві.

12. Територіальні спеціалізовані служби місцевого рівня утворюються в районі, районі міста Києва, на території міських територіальних громад, адміністративними центрами яких є обласні центри.

13. Спеціалізована служба ЦЗ здійснює свою діяльність відповідно до положення про неї.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Положення про кожну спеціалізовану службу розробляється відповідно до Положення про спеціалізовані служби цивільного захисту, яке затверджене постановою КМУ від 08.07.2015 № 469.

14. Положення про конкретну спеціалізовану службу ЦЗ затверджується органом або суб'єктом господарювання, яким вона утворена.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Положення про галузеві спеціалізовані служби ЦЗ погоджуються із ДСНС України, а територіальні та об'єктові спеціалізовані служби – з підрозділом з питань ЦЗ відповідно обласної, Київської міської держадміністрації.

15. У положенні про спеціалізовану службу ЦЗ визначаються: основні завдання, порядок її утворення та її склад, організація управління нею та її функціонування.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основні завдання спеціалізованих служб ЦЗ:

- участь у розробленні планів реагування на НС, ЦЗ на особливий період;
- здійснення заходів з переведення спеціалізованих служб до функціонування в умовах НС та особливого періоду;
- підготовка та забезпечення готовності до дій за призначенням спеціалізованих служб;
- організація та проведення навчання за програмою спеціальної підготовки фахівців певної спеціальності, які входять до складу спеціалізованої служби;
- підтримання у готовності техніки і майна спеціального призначення для виконання завдань з ЦЗ в мирний час та особливий період;
- підготовка пропозицій щодо проведення спеціальних робіт і заходів з ЦЗ та їх забезпечення під час ліквідації наслідків НС та управління підрозділами спеціалізованих служб, що залучаються до таких робіт і заходів;
- організація та взаємодія з органами управління та силами ЦЗ функціональних і територіальних підсистем, їх ланок, які залучаються до ліквідації наслідків НС;
- створення та поповнення матеріальних та інших ресурсів спеціалізованих служб.

16. Організаційну структуру спеціалізованої служби ЦЗ, кількість її підрозділів визначає керівник органу, суб'єкта господарювання, які утворили таку службу.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! При визначенні організаційної структури спеціалізованої служби та кількості її підрозділів враховується техногенно-екологічна та природна обстановка, виробничі умови, функціональне призначення, обсяги виконання завдань із запобігання виникненню НС та ліквідації їх наслідків, захисту населення і території у мирний час та особливий період, наявності та стану матеріально-технічної бази.

17. Орган управління галузевої спеціалізованої служби ЦЗ визначається відповідним структурним підрозділом ЦОВВ, який утворив таку службу.

18. Орган управління територіальної спеціалізованої служби ЦЗ визначається органом, який її утворив.

19. Орган управління об'єктової спеціалізованої служби ЦЗ, суб'єктом господарювання, який утворив таку службу

20. Спеціалізовану службу ЦЗ очолює керівник її органу управління.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Галузевим спеціалізованим службам ЦЗ у разі їх залучення на період здійснення заходів згідно з покладеними на них завданнями оперативно підпорядковуються територіальні спеціалізовані служби відповідної функціональної спрямованості.

21. Облік працівників спеціалізованої служби ЦЗ, техніки та майна, якими вона укомплектована, ведеться завчасно її органом управління.

22. Облік працівників спеціалізованої служби ЦЗ, її техніки та майна, ведеться в електронній або паперовій формі.

3.5. Формування цивільного захисту

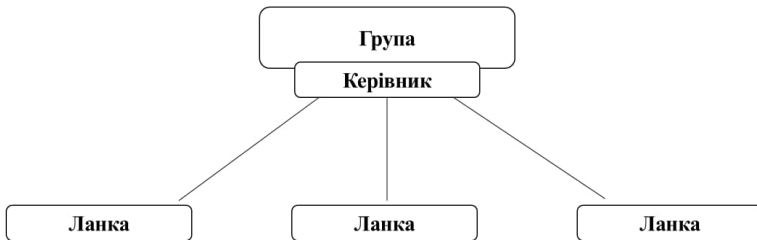
1. Для проведення великих обсягів робіт з ліквідації наслідків НС, воєнних (бойових) дій чи терористичних актів, а також для проведення відновлювальних робіт, які потребують залучення великої кількості населення і техніки, утворюються формування ЦЗ.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Основні засади утворення, завдання та функції формувань ЦЗ визначені постановою КМУ від 09.10.2013 № 787, якою затверджений Порядок утворення, завдання та функції формувань цивільного захисту.

2. Формування ЦЗ бувають об'єктові та територіальні.

3. Об'єктові формування ЦЗ утворюються суб'єктами господарювання з чисельністю працюючого персоналу понад 50 осіб, які мають транспортну, будівельну, комунальну, медичну, пожежну та іншу спеціальну техніку.

Структурна схема об'єктового формування

Структурна схема територіального формування

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Об'єктові формування ЦЗ можуть бути утворені, якщо суб'єкт господарювання віднесений до відповідної категорії ЦЗ (особливої важливості, першої або другої категорії), чи має стратегічне значення для економіки і безпеки держави та (або) продовжує свою виробничу діяльність в особливий період, а також, якщо він експлуатує хоча б один ОПН.

За рішенням МДА, виконавчих органів міських, селищних та сільських рад та за згодою керівників суб'єктів господарювання об'єктові формування ЦЗ можуть залучатися до виконання завдань за призначенням на об'єктах інших суб'єктів господарювання чи на визначених територіях.

4. Територіальні формування ЦЗ утворюються шляхом об'єднання об'єктових формувань на відповідній території, у тому числі за згодою ЦОВВ, до сфери управління яких належать суб'єкти господарювання, що їх утворили.

5. Територіальні формування ЦЗ в області утворюються ОДА, в районі – РДА, в територіальній громаді – виконавчими органами сільської, селищної, міської ради.

6. Орган управління територіального формування ЦЗ утворюється або визначається МДА, виконавчим органом сільської, селищної, міської ради, а також суб'єктом господарювання, що належать до сфери управління МОВВ або перебуває у комунальній власності, на базі якого утворено формування.

7. Формування ЦЗ здійснює свою діяльність відповідно до положення про нього.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Примірне положення про формування цивільного захисту затверджене наказом МВС України від 31.01.2015 № 113.

8. У положенні про кожне формування ЦЗ визначаються його основні завдання, функції та права.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основні завдання формування ЦЗ:

- проведення АРІНР з ліквідації НС (крім аварійного обслуговування суб'єктів господарювання та окремих територій), у тому числі ситуацій, що виникли внаслідок воєнних (бойових) дій або терористичних актів;
- проведення відновлювальних робіт, що потребують залучення великої кількості людей і техніки у мирний час та в особливий період;
- здійснення заходів щодо життєзабезпечення населення, яке постраждало від НС, воєнних (бойових) дій або терористичних актів;

- виконання робіт з локалізації зони впливу шкідливих і небезпечних факторів, що виникають під час аварійних ситуацій і аварій на ОПН;
- гасіння великих пожеж;
- проведення спеціальної обробки техніки, будівель, майна, територій та санітарної обробки людей;
- інженерне, транспортне, матеріально-технічне забезпечення заходів ЦЗ;
- забезпечення функціонування системи зв'язку ЦЗ;
- обслуговування захисних споруд ЦЗ.

Функції формування ЦЗ:

- проведення загальної та спеціальної розвідки у зоні НС;
- пошук, рятування та надання домедичної допомоги постраждалим;
- здійснення заходів щодо локалізації НС, у тому числі тих, що виникли внаслідок воєнних (бойових) дій або терористичних актів;
- рятування матеріальних та культурних цінностей;
- здійснення заходів щодо відновлення роботи пошкоджених об'єктів життєзабезпечення населення;
- санітарне очищення та знезараження території.

Формування ЦЗ мають право на:

- отримання інформації про НС та заходи необхідної безпеки;
- безперешкодний доступ на територію суб'єктів господарювання, що постраждали внаслідок НС;
- вимогу від усіх осіб, які перебувають у зоні НС, дотримання встановлених норм безпеки.

9. Безпосереднє керівництво формуванням ЦЗ здійснює його командир (начальник).

10. Командир (начальник) формування ЦЗ призначається рішенням МОБВ, виконавчого органу сільської, селищної, міської ради, а також суб'єктом господарювання, що його утворює.

11. Підставою для призначення командира (начальника) формування ЦЗ та працівників до його складу є укладений трудовий договір суб'єкта господарювання згідно з рішенням про утворення формування ЦЗ.

12. Призначення працівників до формування ЦЗ здійснюється відповідно до укладеного трудового договору суб'єктом господарювання згідно з рішенням про утворення таких формувань.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

До формувань ЦЗ призначаються на добровільній основі працівники суб'єктів господарювання, які досягли 18 років, мають повну цивільну дієздатність, здатні за станом здоров'я виконувати покладені на

них обов'язки, що підтверджується попередніми та періодичними медичними оглядами.

У разі призову працівників на військову службу під час мобілізації формування ЦЗ доукомплектовуються працівниками, які не залучені до роботи в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення.

13. Чисельність працівників, які призначаються до складу формувань ЦЗ, не повинна перевищувати 10-15 відсотків загальної чисельності працюючих у суб'єкті господарювання.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Умови виконання працівниками формування ЦЗ покладених на них обов'язків, а також порядок їх заохочення обумовлюються у колективних договорах, укладених у суб'єктів господарювання, і визначаються окремими наказами їх керівників.

14. Організаційна структура кожного виду формування ЦЗ, порядок їх оснащення технікою і майном визначається органом або керівником суб'єкта господарювання, яким таке формування утворено.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Рекомендовані організаційні структури та оснащення формувань цивільного захисту наведені у додатку 2 до Примірного положення про формування цивільного захисту (наказ МВС України № 113).

15. Працівники суб'єктів господарювання, що призначаються до складу формування ЦЗ, забезпечуються ЗІЗ, приладами радіаційної і хімічної розвідки та дозиметричного контролю.

16. Порядок оснащення формування ЦЗ технікою і майном визначає Табелю його оснащення.

17. Суб'єкт господарювання, що утворив формування ЦЗ, повинен вести облік техніки і майна, визначених для використання під час проведення АРІНР.

18. Залучення формувань ЦЗ до дій за призначенням визначається планами реагування на НС, ЦЗ на особливий період,

планами локалізації і ліквідації наслідків аварії та іншими документами.

19. Рішення про залучення об'єктових формувань ЦЗ до дій за призначенням приймають керівники суб'єктів господарювання, які утворили ці формування.

20. Рішення про залучення територіальних формувань ЦЗ до дій за призначенням приймають МДА, виконавчі органи міських, селищних та сільських рад, які їх утворили.

21. Матеріально-технічне та фінансове забезпечення діяльності об'єктових формувань ЦЗ здійснюється за рахунок коштів підприємств, установ, організацій, що їх утворили, а також добровільних пожертвувань юридичних і фізичних осіб, інших не заборонених законодавством джерел.

22. Матеріально-технічне та фінансове забезпечення діяльності територіальних формувань ЦЗ здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також добровільних пожертвувань юридичних і фізичних осіб, інших не заборонених законодавством джерел.

23. Під час загрози або виникнення НС для проведення допоміжних робіт можуть утворюватися добровільні формування ЦЗ.

24. Добровільні формування ЦЗ проводять заходи із запобігання виникненню або ліквідації наслідків НС, наслідків збройного конфлікту чи терористичних актів.

25. Добровільні формування залучаються для проведення відновлювальних робіт з ліквідації наслідків НС.

26. Утворення добровільних формувань ЦЗ здійснюється за рішенням ЦОВВ, іншого органу державної влади, МДА, ОМС.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Організаційні засади утворення та залучення добровільних формувань ЦЗ до виконання допоміжних робіт із запобігання виникненню або ліквідації наслідків НС визначає Положення про добровільні формування ЦЗ, яке затверджено постановою КМУ від 21.08.2013 № 616.

27. Добровільне формування ЦЗ – це тимчасове добровільне об'єднання громадян.

28. До складу добровільного формування ЦЗ на добровільних засадах включаються громадяни України, які досягли 18-річного віку і здатні за своїми здібностями та станом здоров'я виконувати покладені на них обов'язки.

29. Добровільні формування ЦЗ на час виконання ними завдань мають права, визначені Кодексом ЦЗ.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Добровільне формування ЦЗ має право:

- отримувати від МДА, ОМС, суб'єктів господарювання та АРС, що працюють у зоні НС, інформацію, необхідну для проведення заходів і робіт із запобігання та ліквідації наслідків НС;
- безперешкодного доступу на об'єкти суб'єктів господарювання і їх територію для виконання АРІНР, робіт з ліквідації наслідків НС;
- вимагати додержання заходів безпеки від усіх осіб, які перебувають у зоні НС.

30. Кодексом ЦЗ визначені права та обов'язки громадян, які виконують завдання у складі добровільних формувань ЦЗ

ДЛЯ ДОВІДКИ

Громадяни, які включені до складу добровільного формування ЦЗ, під час виконання ними завдань мають право на:

- отримання інформації про НС та про заходи необхідної безпеки;
- забезпечення і використання під час виконання завдань із запобігання та ліквідації наслідків НС ЗІЗ;
- відшкодування шкоди, заподіяної їхньому життю, здоров'ю під час виконання завдань із запобігання виникненню та ліквідації наслідків НС;
- медичну допомогу та медико-психологічну реабілітацію у разі отримання фізичних та психологічних травм під час виконання завдань із запобігання виникненню та ліквідації наслідків НС.

Громадяни, які виконують завдання із запобігання та ліквідації наслідків НС у складі добровільного формування ЦЗ, зобов'язані:

- виконувати завдання та обсяг робіт, визначені залежно від характеру НС;
- дотримуватися заходів безпеки під час виконання завдань із запобігання виникненню та ліквідації наслідків НС, правил поведінки в зоні НС;
- вивчати способи захисту від НС, надання домедичної допомоги, правила користування ЗІЗ.

31. Добровільне формування ЦЗ на період виконання поставлених їм завдань на умовах повернення забезпечуються необхідним майном (приміщеннями, засобами зв'язку, автотранспортними засобами, оргтехнікою тощо).

32. Забезпечення добровільного формування ЦЗ необхідним майном покладається на орган, що утворив таке формування.

33. Після утворення добровільного формування ЦЗ з його учасниками проводяться короткострокові навчання (інструктажі).

34. Проведення короткострокових навчань (інструктажів) здійснюють заклади освіти сфери управління ДСНС України на безоплатній основі.

35. Програми проведення короткострокових навчань (інструктажів) затверджуються ДСНС України.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Орган, що утворив добровільне формування ЦЗ, може відповідно до законодавства заохочувати його учасників шляхом оголошення подяки, видачі цінного подарунка або надання інших видів заохочення (у негрошовій формі).

36. Діяльність добровільного формування ЦЗ після завершення виконання ними допоміжних робіт припиняється за рішенням органу, що утворив таке формування.

37. Інформація про утворення добровільних формувань ЦЗ та залучення їх до виконання допоміжних робіт відображається у звітних документах з питань ЦЗ органом, що утворив таке формування.

38. Для ліквідації наслідків НС можуть залучатися підрозділи Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення, які утворені відповідно до законів України.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Умови залучення Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення, утворених відповідно до законів України, для ліквідації наслідків НС визначаються відповідно до Конституції України, законів

України «Про правовий режим надзвичайного стану»,
«Про Збройні Сили України» та інших законів.

39. З метою виконання окремих функцій у сфері ЦЗ можуть утворюватися громадські організації.

40. Громадські організації залучаються на добровільних або договірних засадах до робіт із запобігання та ліквідації наслідків НС та небезпечних подій за наявності в учасників ліквідації відповідного рівня підготовки.

§ 4. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБІТ З РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ ТА ЛІКВІДАЦІЇ ЇХ НАСЛІДКІВ

4.1. Порядок проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, відновлювальних робіт, залучення сил цивільного захисту для їх проведення

1. В умовах НС для локалізації та ліквідації загрози з метою найшвидшого повернення до безпечного стану передбачено проведення першочергових заходів, які включають АРІНР.

2. АРІНР спрямовані на пошук, рятування і захист населення, уникнення руйнувань і матеріальних збитків, локалізацію зони впливу небезпечних чинників, ліквідацію чинників, що унеможливають проведення таких робіт або загрожують життю рятувальників.

3. В ході проведення АРІНР можуть проводитися різні види робіт і заходів залежно від виду НС та їх можливих наслідків.

4. Основні види та заходи, які повинні виконуватись під час проведення АРІНР, визначені Кодексом ЦЗ.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основні роботи і заходи, які включають АРІНР з ліквідації наслідків НС у мирний час та в особливий період:

- організацію та управління проведенням АРІНР;
- розвідку районів, зон, ділянок, об'єктів проведення робіт з ліквідації наслідків НС;
- визначення та локалізацію зони НС;
- виявлення та позначення районів, які зазнали радіоактивного, хімічного забруднення чи біологічного зараження (крім районів бойових дій);
- прогнозування зони можливого поширення НС та масштабів можливих наслідків;
- ліквідацію або мінімізацію впливу небезпечних чинників, які виникли внаслідок НС;
- пошук та рятування постраждалих, надання їм екстреної медичної допомоги і транспортування до закладів охорони здоров'я;
- евакуацію або відселення постраждалих;
- здійснення у межах повноважень, визначених законом, заходів протимінної діяльності;

- санітарну обробку населення та спеціальну обробку одягу, техніки, обладнання, засобів захисту, будівель, споруд і територій, які зазнали радіоактивного, хімічного забруднення чи біологічного зараження;
- надання медичної допомоги постраждалим, здійснення санітарно-протиепідемічних заходів, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення в районі виникнення НС та місцях тимчасового розміщення постраждалих;
- запровадження обмежувальних заходів, обсервації та карантину;
- надання психологічної та матеріальної допомоги постраждалим, проведення їх медико-психологічної реабілітації;
- забезпечення громадського порядку в зоні НС;
- проведення першочергового ремонту та відновлення роботи пошкоджених об'єктів життєзабезпечення населення, транспорту і зв'язку;
- здійснення заходів соціального захисту постраждалих внаслідок НС;
- проведення інших робіт та заходів залежно від характеру та виду НС.

5. Проведення АРІНР під час ліквідації НС проводиться безоплатно.

6. Порядок дій АРС, спеціалізованих служб та формувань ЦЗ в ході проведення АРІНР визначається інструкціями, правилами, статутами, іншими нормативними документами щодо дій у НС.

7. Порядок проведення АРІНР та залучення сил ЦЗ у межах відповідної адміністративної території здійснюється відповідно до Планів реагування на НС, ЦЗ на особливий період.

8. З метою оперативного вжиття заходів з ліквідації наслідків НС для проведення АРІНР утворюється угруповання сил ЦЗ.

9. Угрупування забезпечує швидке приведення сил ЦЗ у готовність, своєчасне їх прибуття до місця НС, безперервне проведення АРІНР, ефективне керування ними і підтримання взаємодії.

10. Залучення сил ЦЗ до проведення АРІНР здійснюється поешелонно.

11. Така побудова дозволяє ефективно організувати реагування, забезпечити постійну готовність і нарощувати ресурси у процесі ліквідації наслідків НС.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Поешелонне угруповання сил ЦЗ — це організована структура, яка може складатися з кількох ешелонів і

резервів для послідовного та ефективного реагування на НС.

Найчастіше таке угруповання сил ЦЗ складається з двох ешелонів, але допускається створення і третього (резервного) ешелону.

Перший ешелон призначений для негайного розгортання та проведення АРІНР у зоні ушкодження або у найбільш уразливих районах.

Другий ешелон виступає для нарощування зусиль, розширення фронту робіт, а також для заміни загонів і підрозділів першого ешелону.

Резервний ешелон утворюється для виконання додаткових завдань, які можуть виникнути раптово, для маневрування та посилення інших сил.

12. До складу сил першого ешелону відносяться сили ЦЗ, які перебувають на цілодобовому чергуванні, із строком готовності до 40 хвилин, у зоні відповідальності яких виникла НС.

13. До складу сил другого ешелону відносяться сили ЦЗ, строк готовності до дій за призначенням яких перевищує дві години.

14. Рішення про залучення сил ЦЗ приймають органи управління, яким вони підпорядковані.

15. Підставою для залучення сил ЦЗ є звернення МДА, ОМС, суб'єктів господарювання, на території яких виникла НС, або керівника робіт з ліквідації наслідків НС відповідно до її рівня.

16. Рішення про залучення сил ЦЗ приймає керівник робіт з ліквідації наслідків НС.

17. На час ліквідації наслідків НС усі АРС, інші залучені сили ЦЗ переходять у підпорядкування керівника робіт з ліквідації наслідків НС.

18. У випадку аварії (катастрофи) повітряного судна авіаційний пошук і рятування постраждалих здійснюється суб'єктами забезпечення ЦЗ відповідно до їх компетенції.

19. Організація пошуку та рятування постраждалих у випадку аварії (катастрофи) повітряного судна покладається на ДСНС України.

20. АРІНР проводяться в максимально стислі строки, безперервно до їх повного завершення.

21. Для проведення АРІНР забезпечується найбільш повне використання можливостей наявних сил і засобів ЦЗ.

22. Під час проведення АРІНР забезпечується неухильне дотриманням вимог встановлених режимів робіт та правил безпеки.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Матеріальні збитки, завдані внаслідок пошкодження майна під час проведення АРІНР з ліквідації наслідків НС, органами управління та силами ЦЗ не відшкодовуються.

23. Транспортні засоби АРС, повинні мати кольорово-графічні позначення встановленого зразка, спеціальні звукові та світлові сигнали.

24. Під час прямування до зони НС транспортні засоби АРС мають право безперешкодного проїзду, позачергового придбання пального та мастильних матеріалів.

25. Пересування автомобільними дорогами великогабаритних та великовагових транспортних засобів до місця проведення АРІНР з ліквідації наслідків НС та у зворотному напрямку здійснюється на підставі дозволу уповноваженого підрозділу органів Національної поліції.

26. Дозвіл на пересування автомобільними дорогами великогабаритних та великовагових транспортних засобів до місця проведення АРІНР видається невідкладно, протягом однієї години, згідно з поданою заявкою, без проведення додаткових процедур погодження.

27. Якщо НС призвела до пошкодження або руйнування об'єктів інфраструктури, житлового фонду, транспортних шляхів, систем водопостачання, енергетики та інших критичних об'єктів – проводяться відновлювальні роботи.

28. Відновлювальні роботи проводяться з метою повного відновлення нормального життя населення і господарської діяльності у зоні НС.

29. Відновлювальні роботи проводяться після завершення АРІНР.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Відновлювальні роботи – це комплекс робіт, пов'язаних з відновленням будівель, споруд, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, які були зруйновані або пошкоджені внаслідок НС, та відповідних територій.

30. Організація та керівництво проведенням відновлювальних робіт за наслідками НС в межах області покладаються на МДА, ОМС, керівників суб'єктів господарювання, на території яких виникла НС.

31. До проведення відновлювальних робіт залучаються сили ЦЗ та місцеве населення.

32. Рішення про залучення сил ЦЗ приймають МДА та ОМС.

33. Відновлювальні роботи проводяться за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, суб'єктів господарювання, інших джерел.

34. Для проведення відновлювальних робіт можуть виділятися кошти із резервного фонду відповідного бюджету.

35. Рішення про виділення коштів із резервного фонду бюджету приймаються Кабінетом Міністрів України, МДА, ОМС відповідно до рівня НС.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Напрями використання коштів резервного фонду державного бюджету та місцевого бюджету, процедури, пов'язані з виділенням коштів резервного фонду відповідного бюджету та порядок звітування про їх використання визначає Порядок використання коштів резервного фонду бюджету, який затверджено постановою КМУ від 29.03.2002 № 415.

36. Загальні обсяги фінансування, що виділяються для проведення відновлювальних робіт, визначаються відповідно до проєктно-кошторисної документації або зведених кошторисних розрахунків на проведення таких робіт, які готуються в установленому порядку.

37. З метою ліквідації НС техногенного або природного характеру державного рівня та їх наслідків, а також у відбудовний період для ліквідації наслідків воєнних дій може проводитися цільова мобілізація.

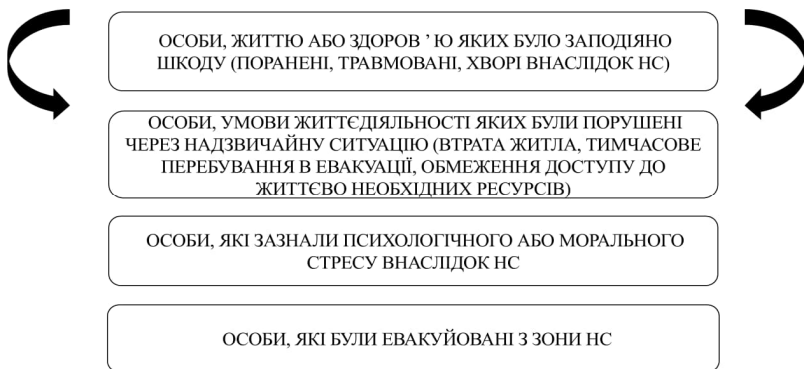
ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Порядок проведення цільової мобілізації визначає закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» та інші нормативно-правові акти. Організаційні, фінансові, правові та інші заходи, необхідні для забезпечення функціонування сил ЦЗ в період цільової мобілізації, здійснюються на основі плану проведення цільової мобілізації та відповідно до закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» з урахуванням особливостей, визначених Кодексом ЦЗ.

4.2. Заходи життєзабезпечення постраждалого населення в умовах надзвичайних ситуацій, відшкодування матеріальних збитків та надання допомоги

1. Уражальні чинники НС спричиняють не лише загибель та травмування людей, а й порушують нормальні умови їх життя.
2. Порушення життєдіяльності населення в умовах НС є причиною появи такої категорії осіб, як постраждалі внаслідок НС.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Постраждалий внаслідок НС – це особа, яка зазнала негативного впливу від її наслідків на життя, здоров'я, майно або інші права та інтереси (рис. 4.1).

ПОСТРАЖДАЛИМИ ВНАСЛІДОК НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ МОЖУТЬ БУТИ:

➡ Одним із критеріїв для визначення рівня надзвичайної ситуації є кількість людей, які внаслідок дії її уражальних чинників загинули або постраждали, або нормальні умови життєдіяльності яких порушено

Мал. 4.1. Характеристика постраждалих внаслідок НС

3. З метою забезпечення мінімально необхідних умов життя, здоров'я і працездатності людей у зоні НС, на маршрутах евакуації та в місцях їх тимчасового розселення здійснюється комплекс заходів життєзабезпечення постраждалого населення.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Життєзабезпечення постраждалих полягає у створенні і підтриманні умов, мінімально необхідних для збереження життя і здоров'я населення в зонах НС, на маршрутах евакуації і в місцях розміщення евакуйованого населення за встановленими нормами і нормативами. Воно включає забезпечення населення водою, продуктами харчування, предметами першої необхідності, місцем для тимчасового проживання, виробами медичного призначення, лікарськими засобами та комунально-побутовими послугами, а також транспортне та інформаційне забезпечення.

4. Організація життєзабезпечення постраждалих в області покладається на ОДА, в районі – на РДА, в територіальній громаді – на виконавчі органи сільської, селищної, міської ради.

5. Безпосереднє життєзабезпечення постраждалих здійснюється силами і засобами відповідних спеціалізованих служб ЦЗ.

6. До здійснення заходів життєзабезпечення постраждалих в межах області залучаються сили та засоби територіальних органів ЦОВВ, АРС.

7. З метою полегшення наслідків НС для постраждалих, відновлення їх життєвих умов та забезпечення соціальної інтеграції їм надається соціальна допомога.

8. Постраждалі внаслідок НС мають право на відшкодування матеріальних збитків та надання інших видів допомоги.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Заходи соціального захисту та відшкодування матеріальних збитків постраждалим внаслідок НС включають:

- надання (виплату) матеріальної допомоги (компенсації);
- забезпечення житлом;
- надання медичної та психологічної допомоги;
- надання гуманітарної допомоги;
- надання інших видів допомоги.

9. Ресурси (у тому числі фінансові) для здійснення заходів соціального захисту та відшкодування матеріальних збитків постраждалим здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Кодекс ЦЗ визначив: «Здійснення заходів соціального захисту і відшкодування матеріальних збитків постраждалим внаслідок НС здійснюється за рахунок: коштів державного та місцевих бюджетів, коштів суб'єктів господарювання або фізичних осіб, винних у виникненні НС; виплат за договорами страхування, укладеними відповідно до законодавства (в разі укладення); добровільних пожертвувань фізичних та юридичних осіб, благодійних організацій та об'єднань громадян; інших не заборонених законодавством джерел».

10. Для надання невідкладної допомоги постраждалим дозволяється використовувати кошти резервного фонду державного та місцевих бюджетів, а також матеріальні резерви відповідно до рівня НС.

11. Забезпечення житлом постраждалих, житло яких стало непридатним для проживання внаслідок НС, здійснюється МДА, ОМС та суб'єктами господарювання.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! З метою забезпечення постраждалих житлом їм можуть надаватися житлові приміщення з фонду житла для тимчасового проживання, може позачергово надаватися житло, збудоване за замовленням МДА, ОМС та суб'єктів господарювання, можуть будуватися або закуповуватися будинки чи квартири, також може надаватися їм матеріальна компенсація за втрачене житло.

12. Постраждалі під час НС мають право на надання їм безоплатної медичної допомоги.

13. Постраждалі, а також особи, які залучалися до виконання АРІНР, гасіння пожеж, за рекомендаціями закладів охорони здоров'я забезпечуються психологічною реабілітацією.

14. Неповнолітні особи, які постраждали внаслідок НС, забезпечуються психологічною реабілітацією у санаторно-курортних закладах, при яких утворено центри медико-психологічної реабілітації.

15. Постраждалі, а також особи, які залучалися до виконання АРІНР, гасіння пожеж, мають право на отримання безоплатної психологічної допомоги.

16. Одним із видів допомоги постраждалим внаслідок НС є гуманітарна допомога, як від іноземних так і від вітчизняних донорів.

17. Постраждалим, які евакуюються та відселяються на нове місце проживання у зв'язку з НС, надаються компенсації та пільги.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Постраждалим, які евакуюються та відселяються на нове місце проживання, оплачується вартість проїзду, витрати на перевезення майна залізничним, водним

або автомобільним видами транспорту (крім випадків, коли транспортні засоби надаються безоплатно) та надається безвідсоткова позика на господарське обзаведення у порядку та розмірі, встановлених КМУ.

18. Постраждалі, які залишилися на попередньому місці проживання, теж мають право на грошову допомогу.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! За постраждалими (якщо з часу встановлення інвалідності, визначення моральної шкоди минуло не більше одного року) зберігається середньомісячний заробіток протягом строку, визначеного програмою реабілітації. У цей час відшкодування шкоди здійснюється на загальних підставах. Індексація суми відшкодування шкоди здійснюється у порядку, встановленому законодавством.

§ 5. ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПРИ РЕАГУВАННІ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ ТА ЛІКВІДАЦІЇ ЇХ НАСЛІДКІВ

5.1. Основи управління в умовах загрози або виникнення надзвичайних ситуацій

1. Успішне проведення робіт з реагування на НС та ліквідації їх наслідків потребує ефективного управління їх проведенням.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Управління (або «менеджмент») – це процес планування, організації, мотивації та контролю з метою досягнення координації людських, фінансових, природних і технологічних ресурсів, необхідних для ефективного виконання завдань.
Управляти – означає прогнозувати і планувати, організовувати, командувати, координувати і контролювати.

2. Основи теорії управління охоплюють фундаментальні поняття, принципи, функції та методи, що забезпечують ефективне керівництво організаціями або системами, в тому числі у сфері ЦЗ.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Ключові аспекти управління:

- системне розуміння управління як процесу організації цілеспрямованої діяльності соціальної системи з досягненням поставлених цілей;
- функції управління: планування, організація, мотивація, контроль, координація та прийняття управлінських рішень;
- принципи управління: централізація і децентралізація, єдність керівництва, ефективність, відповідальність, безперервність;
- методи управління (організаційно-розпорядчі, економічні, соціально-психологічні) для впливу на поведінку виконавців і процеси;
- використання засобів інформації, комунікацій, а також аналітична робота при прийнятті управлінських рішень;
- мотивація та контроль, як складові ефективного управління;
- технології управління, які враховують зміни умов, кризові ситуації, та адаптуються до системи в умовах складних особливостей для вирішення завдань.

3. Успіх управління полягає в комплексному підході до координації ресурсів і дій для досягнення організаційних цілей, підвищення ефективності та адаптивності систем.

4. Управління у НС полягає у постійному керівництві з боку відповідних органів управління, керівника робіт з ліквідації її наслідків залученими силами ЦЗ.

5. Метою управління у НС є забезпечення максимально ефективної організації та координації всіх дій і ресурсів, спрямованих на швидке та безпечне усунення негативних наслідків НС.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основні завдання управління у НС:

- підтримання високого рівня морально-психологічного стану особового складу сил ЦЗ та їх постійної готовності до виконання завдань за призначенням;
- завчасне планування дій сил ЦЗ;
- безперервний збір та вивчення даних про обстановку в районі НС;
- своєчасне прийняття рішень та доведення їх до підлеглих;
- організація та забезпечення безперервної взаємодії;
- організований збір та евакуація населення із зони НС;
- підготовка сил і засобів до проведення АРІНР, пов'язаних з ліквідацією НС;
- організація всебічного забезпечення сил і засобів ЦЗ;
- контроль за своєчасним виконанням силами ЦЗ заходів з ліквідації наслідків НС, надання їм необхідної допомоги.

6. Базовими принципами управління у НС є безперервність, твердість, гнучкість та стійкість.

- Безперервність управління досягається своєчасним прийняттям рішень та оперативним доведенням завдань до підлеглих, наявністю зв'язку з підлеглими.

- Твердість управління полягає у рішучому і наполегливому впровадженні заходів, передбачених планами реагування на НС, та прийнятих рішень щодо виконання завдань оперативного реагування на НС у встановлені терміни.

- Гнучкість управління забезпечується оперативним реагуванням на зміну обстановки; своєчасним уточненням прийнятих рішень, поставлених завдань підлеглим та порядку взаємодії між ними.

- Стійкість управління досягається розгортанням у районі НС основного і пересувного пунктів управління та дублюючих засобів зв'язку.

7. Для ефективного управління заходами щодо реагування на НС та ліквідації їх можливих наслідків у системі ЦЗ створюється система управління.

8. Система управління складається із органів управління, пунктів та центрів управління, а також систем зв'язку, оповіщення і автоматизації управління.

- Орган управління – це спеціально створений суб'єкт (у частині окремої посадової особи, колективу, штабу або структурного підрозділу), який має повноваження, відповідальність та функції для організації, координації та здійснення керівництва певною діяльністю або процесом.

9. До органів управління у НС належать комісії з питань ТЕБ та НС (з питань НС), спеціальні комісії, штаби з ліквідації наслідків НС, органи управління територіальних органів ЦОВВ та інших органів державної влади, а також органи управління сил ЦЗ, які залучені до ліквідації наслідків НС.

10. Одним із основних елементів системи управління у НС на всіх рівнях є пункт управління.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Пункт управління – це спеціально обладнана споруда, оснащена спеціальними робочими місцями, оргтехнікою, засобами зв'язку та системами життєзабезпечення, з якої здійснюється управління органами управління, організаціями та силами, що залучаються до виконання завдань ЦЗ, у тому числі до ліквідації НС.

11. Пункти управління можуть бути стаціонарними та пересувними.

12. Стаціонарний пункт управління, як правило, розгортається у кабінеті керівника відповідного рівня, або в іншому пристосованому приміщенні.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! В умовах особливого періоду стаціонарний пункт управління розгортається у пристосованій захисній споруді ЦЗ, в якій організується цілодобове чергування посадових осіб.

13. Пересувний пункт управління обладнується на транспортній базі, оснащується необхідними технічними та матеріальними засобами і знаходиться безпосередньо в районі НС (мал. 5.1).

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! У пересувному пункті управління створюються умови, які повинні забезпечити розміщення, роботу і відпочинок керівника робіт та працівників штабу з ліквідації наслідків НС.

За відсутності спеціально обладнаних автомобілів або за необхідності збільшення робочих місць для працівників штабу з ліквідації наслідків НС пересувний пункт управління може розгортатись у наметах.

Для підвищення оперативності та безперервності управління при різких змінах обстановки під час ліквідації НС, як правило державного рівня, може створюватись повітряний пункт управління (на базі літаків або гелікоптерів), який є складовою частиною пересувного пункту управління.

Крім того, пересувний пункт управління залежно від характеру НС може обладнуватися на засобах морського, річкового та залізничного транспорту.

Мал. 5.1. Варіант схеми розгортання пересувного пункту управління

14. Управління у НС організовується поетапно за управлінськими циклами.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Управлінський цикл – сукупність послідовно здійснюваних управлінських операцій, у ході яких суб'єкт управління досягає бажаних результатів.

15. Теорія управління визначає стандартну модель управлінського циклу, яку потрібно враховувати при здійсненні управлінської діяльності під час ліквідації наслідків НС на всіх рівнях.

16. У кожному управлінському циклі спостерігається певна послідовність управлінських дій.

17. Додержання послідовності виконання управлінських дій забезпечує високу якість управління.

18. Теорія управління передбачає у кожному циклі чотири основні процедури.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Цикл управління включає:

ПЕРША ПРОЦЕДУРА – формулювання мети: прогноз та формулювання кінцевої мети, стратегія дій, конкретні завдання.

ДРУГА ПРОЦЕДУРА – прийняття рішення: здійснюється виявлення проблемної ситуації, обґрунтовуються варіанти дій, вибирається оптимальний варіант досягнення мети, приймається та затверджується рішення.

ТРЕТЯ ПРОЦЕДУРА – організація соціальної дії: на цьому етапі розподіляються завдання між виконавцями, організується забезпечення їх дій, координується та регулюється процес виконання прийнятого рішення, контролюється його виконання.

ЧЕТВЕРТА ПРОЦЕДУРА – аналіз результатів: порівнюються заплановані та досягнуті результати, визначаються проблемні питання для попереднього формулювання нової мети.

19. Кожна процедура управлінського циклу включає певні стадії, етапи, операції або окремі управлінські дії.

20. Управлінські цикли повинні повторюватися безперервно, до вирішення запланованих завдань.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Якщо була поставлена якась ціль або завдання, то її досягнення (вирішення проблеми) завжди викликає нову ситуацію, що вимагає нових управлінських рішень.

21. Управління роботами з реагування на НС починається з моменту загрози її виникнення або виникнення і завершується після її ліквідації.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Цикл управління при організації робіт з реагування на НС включає:

- збір даних про обстановку, та її оцінка;
- прийняття рішення;
- доведення рішення до виконавців, організація взаємодії між органами управління та силами, які задіяні для виконання завдань, організація їх всебічного забезпечення;
- контроль за виконанням завдань та оцінювання їх результатів.

22. Управління у НС доцільно здійснювати за добовими циклами.

23. Дані про факт виникнення НС та обстановку, яка склалася, надходять до органів управління в усній формі або у вигляді формалізованих документів.

24. У сфері ЦЗ основною формою, що використовується для інформування органів управління вищого рівня про обстановку в умовах НС, є донесення.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Донесення — службове повідомлення (в усній формі або у вигляді інформаційного документу), який містить офіційні відомості про події, обстановку, виконання завдань або результати певних дій і подається за підлеглистю керівництву чи відповідним органам управління.
Табель термінових та строкових донесень з питань цивільного захисту затверджений наказом МВС України від 22.07.2024 № 502.

25. Оперативне подання донесення про виникнення НС забезпечує швидке і скоординоване реагування на неї.

26. Донесення подаються як у вигляді усних повідомлень, так і письмових.

27. Усне повідомлення подається негайно або у найкоротші строки.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Відлік часу на подання донесень, як в усній так і у письмовій формах розпочинається з моменту встановлення факту виникнення НС.

28. Для подання усного повідомлення використовуються засоби телефонного зв'язку.

29. Більш детальне письмове повідомлення надається після проведення розвідки, рекогносцировки і на початковому етапі робіт.

30. Письмове повідомлення про обстановку, яка склалася, подається технічними засобами зв'язку (електронна пошта, факсимільний зв'язок) у вигляді формалізованого документа.

ВАРІАНТ **форми письмового повідомлення про виникнення НС**

КОМУ: _____
(посада, звання) (ім'я та прізвище)

ВІД КОГО: _____
(посада, звання) (ім'я та прізвище)

ДАТА ТА ЧАС ПОДАННЯ ПОВІДОМЛЕННЯ: _____

ВИД ІНФОРМАЦІЇ	ЗМІСТ ІНФОРМАЦІЇ	ПРИМІТКА
Код НС:		
Місце виникнення НС:		
Час виникнення НС:		
Короткий опис обстановки:		
Вжиті заходи:		
Сили, які залучені до проведення АРІНР:		
Потреба у додаткових силах та ресурсах:		
Інформація про загиблих та постраждалих:		
Пропозиції щодо подальших дій:		

ВІДПРАВНИК
ПОВІДОМЛЕННЯ: _____
(посада, звання) (підпис) (ім'я та прізвище)

31. Основними джерелами одержання найбільш повних і узагальнених даних про обстановку є підпорядковані формування (підрозділи) ЦЗ і відповідні органи управління.

32. Аналіз обстановки проводиться у повному обсязі керівником відповідного органу управління (керівником робіт з

ліквідації наслідків НС), іншими посадовими особами у межах своєї компетенції і відповідальності.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Елементи, за якими аналізується обстановка при виникненні НС:

- характер і масштаб розвитку НС, заходи безпеки для виробничого персоналу і населення, межі небезпечних зон (пожеж, радіоактивного забруднення, хімічного, бактеріологічного зараження, затоплення, руйнування тощо) і прогноз їх можливого поширення;
- види, обсяг і умови проведення АРІНР;
- потреба в силах і засобах ЦЗ для проведення робіт у найкоротший строк;
- кількість, укомплектованість, забезпеченість і готовність до дій сил та засобів ЦЗ, послідовність введення їх у зону НС для розгортання і проведення робіт.

33. У процесі аналізу даних про обстановку спеціалісти співставляють потребу в силах і засобах ЦЗ для проведення робіт з їх конкретно наявністю та можливостями, проводять розрахунки, аналізують варіанти застосування і обирають найбільш доцільний (реальний) варіант.

34. Висновки з оцінки обстановки містять у собі відомості про характер і масштаби НС, які мають проводитись і умови проведення, наявність сил та засобів ЦЗ, їх можливості.

35. Висновки з оцінки обстановки і пропозиції щодо застосування сил і засобів ЦЗ доповідають керівнику органу управління (керівнику робіт з ліквідації наслідків НС).

36. Пропозиції спеціалістів узагальнюються і використовуються в процесі прийняття рішення.

37. Основою управління у НС є рішення керівника.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Рішення керівника включає:

- задум дій;
- завдання силам ЦЗ, які беруть участь у ліквідації наслідків НС;
- заходи безпеки при виконанні АРІНР;
- забезпечення робіт з ліквідації наслідків НС та дій сил ЦЗ.

38. Задум дій є основою рішення.

ДЛЯ ДОВІДКИ

У задумі дій визначається:

- райони (об'єкти ділянки) зосередження основних зусиль;
- послідовність (етапи), способи проведення робіт та виконання завдань щодо ліквідації наслідків НС;
- розподіл сил та засобів ЦЗ, порядок використання технічних засобів;
- завдання, які повинні виконувати підпорядковані органи управління та сили ЦЗ;
- резерви сил та засобів ЦЗ;
- заходи безпеки при проведенні АРІНР;
- порядок проведення робіт та забезпечення їх безперервності у цілодобовому режимі.

39. Доведення рішення та постановка завдань підлеглим здійснюється чітко, конкретно та зрозуміло, щоб забезпечити ефективне виконання і уникнути непорозумінь.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУЛЮВАННЯ ЗАВДАНЬ:

- **Чіткість і конкретність:** завдання має бути конкретним, зрозумілим, без розпливчастих фраз.
- **Визначення мети:** пояснити, чому саме це завдання важливе, та які результати очікуються.
- **Терміни виконання:** вказати точні строки або рамки часу для виконання.
- **Ресурси і підтримка:** повідомити, які засоби, інформація чи допомога будуть доступні.
- **Відповідальність:** зазначити, хто несе відповідальність за виконання завдання.
- **Можливість уточнення:** заохочувати до запитань та уточнень для уникнення помилок.
- **Пріоритети:** розставити завдання за ступенем важливості, якщо їх декілька.

Важливо мотивувати підлеглих, пояснити, як їхня робота впливає на загальний результат, підтримувати зворотний зв'язок під час виконання завдання.

40. У ході проведення АРІНР організовується взаємодія між підпорядкованими силами ЦЗ та спеціальними підрозділами інших відомств, а також із силами ЦЗ інших адміністративних одиниць (підприємств, установ, організацій).

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основні заходи взаємодії:

- визначення суб'єктів взаємодії (органів управління, формувань чи підрозділів сил ЦЗ, які залучені до ліквідації наслідків НС);
- уточнення меж відповідальності для органів управління та об'єктів робіт для кожного формування чи підрозділу, який залучений до ліквідації наслідків НС;
- встановлення порядку дій на суміжних об'єктах;
- узгодження часу і місця проведення спільних робіт;
- визначення порядку організації зв'язку, обміну даними щодо змін обстановки при виконанні робіт на суміжних об'єктах, подання відповідних повідомлень;
- встановлення порядку надання екстреної допомоги.

41. З метою створення необхідних умов успішного виконання силами ЦЗ поставлених завдань організовується забезпечення їх дій.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Основні види забезпечення під час проведення АРІНР: розвідка зони НС; транспортне, інженерне, дорожнє, гідрометеорологічне, технічне, матеріальне, медичне забезпечення тощо.

42. Розвідка спрямована на:

- виявлення характеру та масштабу НС,
- пошук потерпілих,
- оцінку радіаційного, хімічного чи біологічного зараження,
- оцінку стану інфраструктури та безпеку подальшої діяльності.

43. Для проведення розвідки у зоні НС органами управління ЦЗ призначаються (утворюються) оперативні групи

44. До роботи у складі оперативних груп можуть залучатися фахівці територіального органу ДСНС України (його місцевих підрозділів), АРС, спеціалізованих служб чи формувань ЦЗ, залежно від особливостей НС та їх виду.

45. Кожній оперативній групі визначаються райони (ділянки, об'єкти), порядок та час проведення розвідки, а також порядок доповідей про її результати.

46. Транспортне забезпечення передбачає визначення характеру і об'єму перевезень під час ліквідації наслідків НС, наявність необхідних транспортних засобів.

47. Для здійснення транспортного забезпечення визначаються місця завантаження, маршрути слідування, контрольні рубежі і час їх проходження, місця розвантаження та порядок створення резерву транспортних засобів.

48. Інженерне забезпечення здійснюється у разі проведення спеціальних інженерних робіт.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Інженерні роботи під час ліквідації наслідків НС можуть включати:

- локалізацію та усунення аварій, руйнувань, що загрожують життю людей, викликають вибухи, пожежі, додаткові руйнування;
- розчистку завалів, наслідків обвалів, зсувів, затоплень, а також ліквідацію наслідків радіаційного, хімічного чи бактеріального зараження;
- відновлення інженерних мереж та комунікацій (водопостачання, електропостачання, газопостачання, тепlopостачання);
- забезпечення стійкого функціонування об'єктів економіки, транспортних шляхів і логістики;
- підготовку та облаштування захисних споруд ЦЗ для населення;
- організацію підвозу ресурсів, будівельних матеріалів, авіаційних і транспортних засобів для проведення робіт;
- проведення заходів для відновлення життєдіяльності постраждалого населення.

49. Дорожнє забезпечення є критично важливим для оперативного реагування, безпеки та ефективності робіт з ліквідації наслідків НС.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Дорожнє забезпечення під час ліквідації наслідків НС включає:

- забезпечення проїзду аварійно-рятувальної техніки і іншого транспорту на територію НС;
- забезпечення безпеки руху автомобільного транспорту в зоні НС;
- розчистку та відновлення транспортних шляхів, доріг, мостів, під'їздів для забезпечення безперерйного підвозу сил, засобів і ресурсів;
- організацію тимчасових об'їздів і маршрутизацію руху для уникнення заторів і ускладнень;
- координацію роботи транспортних служб, взаємодію з органами дорожньої поліції, рятувальниками і військовими підрозділами;
- залучення необхідної техніки для проведення земляних робіт, розчищення завалів, укріплення доріг;
- забезпечення своєчасного постачання матеріалів і ресурсів для проведення АРІНР.

50. Для надання органам управління і силам ЦЗ точної та своєчасної метеорологічної інформації здійснюється метеорологічне забезпечення у зоні НС.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Метеорологічне забезпечення під час ліквідації НС – це комплекс заходів, спрямованих на збирання, аналіз, прогнозування та доведення до органів управління і сил ЦЗ інформації про погодні умови, які можуть вплинути на перебіг НС або проведення АРІНР.

51. Технічне забезпечення передбачає організацію роботи ремонтно-евакуаційних підрозділів зі складу АРС, спеціалізованих служб ЦЗ, підприємств.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Ремонтно-евакуаційні підрозділи забезпечують проведення технічного обслуговування та ремонту транспортних засобів і інших технічних механізмів, які задіяні для ліквідації наслідків НС, у разі їх несправності – доставку до ремонтних підприємств, а також постачання запасних частин і агрегатів.

52. Матеріальне забезпечення під час ліквідації НС – це система заходів, спрямованих на створення, накопичення, зберігання, доставку та ефективне використання матеріальних ресурсів, необхідних для проведення АРІНР, а також для життєзабезпечення постраждалого населення.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Матеріальне забезпечується за рахунок матеріальних резервів, запасів пального, продовольства, води, медикаментів, будівельних матеріалів, засобів індивідуального захисту тощо.

53. Медичне забезпечення спрямоване на збереження здоров'я рятувальників та інших осіб, які беруть участь у ліквідації наслідків НС, своєчасне надання медичної допомоги постраждалим та доставка їх до лікувальних закладів.

54. Безпосереднє керівництво забезпеченням сил ЦЗ здійснюється органами управління або підприємствами, установами, організаціями, яким ці сили підпорядковані.

55. З метою здійснення контролю за ходом АРІНР з ліквідації наслідків НС підпорядковані органи управління та сили ЦЗ подають відповідні донесення керівнику територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ (її ланки чи субланки).

56. Порядок подання донесень про хід АРІНР з ліквідації наслідків НС встановлює керівник територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ (її ланки чи субланки).

ДЛЯ ДОВІДКИ

Орієнтовний зміст донесення про хід АРІНР з ліквідації наслідків НС:

- дата та час подання;
- від кого та кому подається;
- обстановка в зоні проведення АРІНР та хід їх проведення;
- потреба у додаткових силах ЦЗ та ресурсах;
- результати робіт (по періодах).

57. У разі різких змін обстановки донесення повинні подаватися негайно.

58. У терміновому донесенні вказуються дані, які необхідні для вжиття екстрених заходів.

59. Важливим елементом в ході проведення робіт з реагування на НС та ліквідації їх наслідків є вибір оптимального методу роботи керівництва та органів управління.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Методи роботи керівництва повинні забезпечити:

- своєчасне прийняття рішення і доведення його до виконавців;
- повне і ефективне планування відповідних заходів і дій;
- узгоджену роботу всіх органів управління, сил ЦЗ, підприємств, установ, організацій;
- оперативне реагування на зміни обстановки;
- виконання поставлених завдань у визначені терміни.

60. Під час підготовки і в ході виконання завдань, в залежності від обставин, застосовуються методи **послідовної** та **паралельної** роботи або їх поєднання.

61. Метод послідовної роботи застосовується у разі наявності достатнього часу на підготовку до дій.

62. Метод послідовної роботи органів управління полягає в поетапному здійсненні організаційних і управлінських заходів у відповідь на НС або загрозу її виникнення.

63. При послідовному методі роботи дії органів управління розподіляються за певною черговістю, яка забезпечує системність та логічність реагування на загрози.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основні аспекти послідовного методу роботи органів управління:

- спочатку здійснюється планування реагування, підготовка і приведення органів управління та сил ЦЗ до режиму підвищеної готовності;
- наступним етапом є інформування і оповіщення підпорядкованих органів управління, сил ЦЗ та населення про загрозу або виникнення НС;

- при виникненні НС призначається керівник робіт або утворюється спеціальна комісія з ліквідації її наслідків, розгортається відповідний штаб;
- проводиться збір та аналіз оперативної інформації для ухвалення рішень;
- здійснюється безпосереднє управління АРІНР, координація дій сил і засобів ЦЗ;
- по завершенню ліквідації НС проводиться аналіз результатів проведених робіт.

64. Послідовний метод роботи допомагає уникнути хаосу, забезпечує зрозумілу структуру дій і ефективне використання ресурсів під час загрози або виникнення НС.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Застосування методу послідовної роботи доцільно при плануванні і організації запобіжних заходів у разі загрози виникнення НС, при оголошенні штормового попередження тощо. При застосуванні цього методу заходи проводяться послідовно, спочатку в органах управління вищого рівня, а потім у підпорядкованих їм органах управління, на підприємствах, в установах і організаціях, що залучаються до виконання заходів.

65. Метод паралельної роботи застосовується за умов обмежених термінів підготовки до дій і є основним при виникненні НС.

66. Паралельна робота органів управління полягає в одночасному та скоординованому виконанні завдань різними органами управління на різних рівнях і в різних напрямках для забезпечення ефективної і швидкої ліквідації НС.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основні аспекти паралельного методу роботи органів управління:

- органи управління здійснюють взаємне інформування і обмін оперативною інформацією у реальному часі;
- паралельне виконання заходів дозволяє одночасно вирішувати різні завдання, наприклад, оповіщення населення, організація АРІНР, забезпечення життєдіяльності населення;
- кожен орган управління працює в межах своєї компетенції, але з урахуванням координації з іншими органами управління;

- забезпечується надійний зв'язок і взаємодія між органами управління, що запобігає дублюванню або пропускам у діях;
- паралельність роботи прискорює реагування на НС, підвищує гнучкість і адаптивність системи управління у кризових ситуаціях.

67. При застосування паралельного методу роботи управлінська діяльність на всіх рівнях розпочинається одночасно.

68. Під час паралельної роботи орган управління вищого рівня до прийняття остаточного рішення віддає попередні розпорядження органам управління нижчого рівня та підрозділам сил ЦЗ оперативного реагування щодо реагування на НС.

69. Підготовка та доведення попереднього розпорядження здійснюється негайно або в найкоротші терміни з моменту отримання інформації про виникнення НС.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Метод паралельної роботи є основним при виникненні НС.
У випадку обмеженого часу на виконання запобіжних заходів, цей метод може застосовуватися і при загрозі виникнення НС.

70. Залежно від обстановки, що склалася, або в умовах її різких змін можлива комбінована робота з поєднанням послідовного і паралельного методів.

71. Поєднання послідовної та паралельної роботи органів управління під час загрози або виникнення НС базується на комбінуванні етапного виконання ключових заходів із одночасною координацією різних дій у межах окремих процесів.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основні підходи при поєднанні послідовного та паралельного методів роботи органів управління:

- послідовна робота забезпечує логічний порядок і поетапне виконання управлінських функцій: спочатку планування і підготовка, потім оповіщення, розгортання сил і засобів ЦЗ, збір інформації, прийняття рішень, і на кінець – оцінка та корекція дій;

- паралельна робота використовується всередині кожного етапу для одночасного виконання різних завдань підпорядкованими органами управління та силами ЦЗ: одночасне забезпечення життєдіяльності, проведення розвідки, організація евакуації, ліквідація пожеж, забезпечення охорони правопорядку тощо;
- ключовим моментом є ефективна комунікація та координація, що дозволяє уникнути дублювання функцій і гарантує узгодженість дій;
- організаційна структура повинна бути достатньо гнучкою, щоб одночасно забезпечувати чітку послідовність стратегічних кроків і масштабне паралельне реагування на численні виклики НС.

72. Безпосереднє рішення стосовно вибору того чи іншого методу роботи приймається керівником органу управління вищого рівня.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Вибір методу роботи органів управління у НС базується на:

- характері і масштабах НС, специфіці потенційних загроз;
- оцінці оперативної обстановки, наявних ресурсів (сил, засобів, техніки) і часу для реагування;
- прогнозах розвитку подій та ризиків, що можуть виникнути;
- заходах, які визначені планами реагування на НС, ЦЗ на особливий період, які розробляються заздалегідь з урахуванням ймовірних сценаріїв;
- рівні готовності підпорядкованих органів управління та підрозділів сил ЦЗ, їх компетенції і досвіду;
- необхідності координації дій між різними органами управління і силами ЦЗ.

73. Вибір того чи іншого методу роботи органів управління в умовах загрози або виникнення НС здійснюється за підтримки експертних груп і з урахуванням рекомендацій нормативних документів.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ!

У всіх випадках, незалежно від обраного методу роботи в умовах загрози або виникнення НС керівництво та орган управління вищого рівня повинні організувати управлінську діяльність таким чином, щоб у підпорядкованих органів управління та сил ЦЗ був певний час на організацію і підготовку до виконання ними поставлених завдань.

5.2. Особливості дій керівника територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ, її ланки, субланки при реагуванні на надзвичайні ситуації та ліквідації їх наслідків

1. Обов'язком керівника територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ (її ланки та субланки) є своєчасна та ефективна організація роботи з реагування на НС та ліквідації їх наслідків.

2. Керівник територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ (її ланки та субланки) організовує введення в дію планів реагування на НС, ЦЗ на особливий період залежно від обстановки.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Керівник територіальної підсистеми ЄДСЦЗ (її ланки, субланки) несе персональну відповідальність за організацію робіт з реагування на НС та ліквідацію їх наслідків, як у мирний час так і в умовах особливого періоду.

3. В умовах загрози виникнення НС керівник здійснює управління організацією та проведенням робіт із запобігання її виникненню або зменшення її можливих наслідків.

4. Керівник територіальної підсистеми ЄДСЦЗ (її ланки чи субланки) повинен розуміти можливі наслідки НС, залежно від її походження, і які запобіжні заходи потрібно проводити.

ПРИКЛАД 1

Основні запобіжні заходи у разі загрози сильного вітру (швидкістю 25 м/с і більше), в тому числі шквалів та смерчів:

- оперативне інформування населення про загрозу та про можливі зміни обстановки;
- підготовка будівель і території: (з навітряної сторони будинків потрібно щільно зачинити вікна та двері, скло вікон необхідно заклеїти паперовими смугами (скетчем) або захистити ставнями чи щитами, з підвітряної сторони, для урівноваження внутрішнього тиску, двері та вікна відчинити й закріпити в цьому положенні; з подвір'я, дахів, балконів, підвіконників та лоджій необхідно забрати речі, які можуть бути захоплені повітряним потоком);

- підготовка запасів для забезпечення життєдіяльності населення (запаси води, харчових продуктів, медикаментів тощо) та можливості їх доставки до населення;
- підготовка об'єктів фонду захисних споруд ЦЗ для укриття людей від негоди;
- переведення закладів освіти на дистанційну форму навчання (за потреби);
- проведення інструктажів усіх категорій населення щодо поведінки в умовах негоди.

ПРИКЛАД 2

Основні запобіжні заходи у разі загрози радіоактивного зараження місцевості внаслідок можливої аварії на АЕС:

- оперативне оповіщення та інформування населення про можливу загрозу;
- посилення змін чергового-диспетчерських (чергових) служб МДА та ОМС;
- переведення у цілодобовий режим роботи формувань радіаційної та хімічної розвідки і розрахунково-аналітичних груп;
- забезпечення населення препаратами стабільного йоду;
- посилення чергових змін медичних закладів, забезпечення їх необхідними медичними препаратами та підготовка до прийняття людей, уражених променевою хворобою;
- підготовка об'єктів фонду захисних споруд для укриття населення;
- підготовка органів з евакуації до дій за призначенням в умовах радіаційної загрози;
- проведення інструктажів усіх категорій населення щодо поведінки в умовах можливого радіоактивного зараження місцевості.

5. При виникненні НС керівник здійснює управління організацією та проведенням комплексом робіт з ліквідації її наслідків.

6. Основу робіт з ліквідації наслідків НС складають АРІНР.

7. Керівник територіальної підсистеми ЄДСЦЗ (її ланки чи субланки) повинен розуміти особливості проведення АРІНР для ліквідації наслідків НС, залежно від її походження, та заходи, які потрібно проводити.

ПРИКЛАД

Заходи, які потрібно проводити у випадку НС, яка призвела до блекауту:

1. Відновлення електропостачання:
  - термінове проведення ремонтних робіт на лініях електропередач і підстанціях;
  - використання аварійних генераторів та мобільних електростанцій;
  - забезпечення пріоритетного підключення критично важливих об'єктів (лікарень, комунальних служб, транспорту).
2. Забезпечення водопостачання і санітарії:
  - використання резервних джерел водопостачання;
  - організація централізованої подачі води за допомогою автоцистерн;
  - підтримання санітарно-гігієнічних умов для запобігання спалахам інфекцій.
3. Організація комунікацій і інформаційного забезпечення:
  - відновлення роботи систем зв'язку, інтернету, радіо;
  - інформування населення про режим роботи служб, місця надання допомоги і джерел отримання ресурсів.
4. Забезпечення життєдіяльності населення:
  - організація пунктів обігріву і харчування;
  - підтримання постачання продуктів і палива.
5. Координація дій органів влади, АРС, спеціалізованих служб та формувань ЦЗ, волонтерів для оперативного реагування на наслідки блекауту.

8. Для безпосереднього управління проведенням АРІНР призначається керівник з ліквідації наслідків НС.

9. У разі виникнення НС регіонального рівня **ОДА призначає** керівником робіт з ліквідації наслідків НС першого або одного із заступників її голови.

10. У разі виникнення НС місцевого рівня в районі **РДА призначає** одного із заступників її голови.

11. У разі виникнення НС місцевого рівня в територіальній громаді **виконавчий орган міської, сільської, селищної ради призначає** одного із заступників міського, селищного, сільського голови.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! До прибуття керівника робіт з ліквідації наслідків НС його обов'язки виконує керівник підрозділу (служби, формування) сил ЦЗ або оперативної групи (представник центру управління в НС), який прибув до зони НС першим. Якщо НС трапилася на ОПН, до прибуття керівника робіт з ліквідації її наслідків його

обов'язки виконує диспетчер об'єкта або особа старшого інженерно-технічного персоналу, яка перебуває на зміні.

У деяких випадках, враховуючи характер і наслідки НС, керівник робіт взагалі може не призначатися. Його обов'язки у такому випадку виконує керівник АРС, що здійснює ліквідацію наслідків такої НС.

12. Керівнику робіт з ліквідації наслідків НС регіонального рівня на час ліквідації її наслідків підпорядковуються АРС, які залучені до ліквідації її наслідків, а також сили ЦЗ територіальної підсистеми ЄДСЦЗ.

13. Керівнику робіт з ліквідації наслідків НС місцевого рівня підпорядковуються АРС, які залучені до ліквідації її наслідків, а також сили ЦЗ ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ або її субланки,.

14. Керівник робіт з ліквідації наслідків НС утворює відповідний штаб.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Керівник робіт з ліквідації наслідків НС своє рішення про створення штабу повинен оформлювати у вигляді розпорядження. У розпорядженні необхідно визначити кількісний та персональний склад штабу, місце його розгортання та строк прибуття залучених до роботи у його складі працівників.

До складу штабу, залежно від рівня НС, входять працівники територіального органу ДСНС України в області або його місцевих підрозділів, керівники аварійно-рятувальних служб, спеціалізованих служб та формувань ЦЗ, що беруть участь у ліквідації наслідків НС, представники або експерти відповідних територіальних ЦОВВ або їх місцевих підрозділів, МДА, ОМС.

15. Як правило, основу і кількісну більшість штабу з ліквідації наслідків НС регіонального рівня (залежно від

особливостей та характеру НС) складають працівники територіального органу ДСНС України.

16. Основу і кількісну більшість штабу з ліквідації наслідків НС місцевого рівня (залежно від особливостей та характеру НС) складають працівники місцевого підрозділу територіального органу ДСНС України.

17. До складу штабу входять керівники АРС, що беруть участь у ліквідації наслідків НС, представники або експерти територіальних органів ЦОВВ (їх місцевих підрозділів), МДА, ОМС, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками).

18. Рішення керівника робіт з ліквідації наслідків НС оформлюються його розпорядженнями.

19. Розпорядження керівника робіт з ліквідації наслідків НС є обов'язковими для виконання всіма суб'єктами, які беруть участь у ліквідації наслідків НС, а також громадянами і суб'єктами господарювання, розташованими у зоні НС.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Підготовка розпоряджень керівника робіт з ліквідації наслідків НС, їх реєстрація в установленому порядку після підписання та доведення до виконавців здійснюється штабом з ліквідації наслідків НС.

20. Ніхто не має права втручатися в діяльність керівника робіт з ліквідації наслідків НС.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Залежно від обстановки, що склалася у зоні НС, керівник робіт з ліквідації її наслідків самостійно приймає рішення щодо:

- здійснення заходів з евакуації;
- зупинення діяльності суб'єктів господарювання, розташованих у зоні НС, та обмеження доступу населення до такої зони;
- залучення в установленому порядку до проведення АРІНР необхідних транспортних засобів, іншого майна суб'єктів господарювання, розташованих у зоні НС, АРС, а також громадян за їх згодою;
- зупинення АРІНР, якщо виникла підвищена загроза життю або здоров'ю рятувальників та інших осіб, які беруть участь у ліквідації наслідків НС;

- інші рішення, необхідні для ліквідації наслідків НС та забезпечення безпеки постраждалих.

21. Керівник робіт з ліквідації наслідків НС, керівники АРС мають право на повну та достовірну інформацію про НС для організації робіт з ліквідації її наслідків.

22. Керівник робіт з ліквідації наслідків НС, керівники АРС зобов'язані інформувати відповідні МДА, ОМС про вжиті ними заходи.

23. Після ліквідації наслідків НС керівник робіт з ліквідації її наслідків подає органіві, що його призначив, звіт про прийнятті рішення і перебіг подій під час ліквідації наслідків НС.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Керівник робіт з ліквідації наслідків НС несе персональну відповідальність за управління АРІНР з ліквідації наслідків НС.

24. Аналіз досвіду ліквідації НС показує, що керівники та працівники органів управління під час виконання завдань можуть допускати помилки, які призводять до негативних, інколи трагічних наслідків.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Типові помилки керівників та працівників органів управління під час ліквідації НС:

- нерішучість при прийнятті рішень;
- приховування дійсного стану справ;
- прийняття помилкових рішень;
- ухилення від вирішення проблемних питань;
- підміна практичних дій розмовами;
- проведення зайвих засідань та нарад.

25. З метою недопущення помилок при прийнятті управлінських рішень під час ліквідації наслідків НС доцільно заздалегідь розробити алгоритми дій керівників та органів управління, відповідно до своєї компетенції.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Алгоритм – набір інструкцій, які описують порядок дій виконавця, щоб досягти результату розв'язання задачі за скінченну кількість дій.

Алгоритм дій – це чітко визначена послідовність кроків або інструкцій, які необхідно виконати, щоб досягти певного результату або вирішити певне завдання. Це, по суті, план дій, який описує, як перейти від початкового стану до кінцевого. Алгоритм дій може бути простим або складним, залежно від складності завдання.

26. Ключовими характеристиками алгоритму є його скінченність, визначеність, ефективність, результативність та формальність.

- Скінченність показує, що алгоритм має скінченну кількість кроків, і, якщо виконати їх у правильному порядку, результат буде досягнутий.

- Визначеність означає, що кожен крок алгоритму повинен бути чітко визначений і не мати неоднозначностей у тлумаченні.

- Алгоритм повинен бути ефективним і дозволяти досягти результату за прийнятний час і з мінімальними ресурсами.

- Кожен крок повинен приводити до певного результату, який наближує заплановані дії до кінцевої мети – це є результативність алгоритму.

- Формальність алгоритму полягає у тому, що він може бути записаний за допомогою різних методів, але сам процес виконання може здійснюватися і без розуміння змісту кожного кроку.

27. Алгоритми, залежно від свого призначення, записуються у різних формах.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Основні форми запису алгоритмів:

СЛОВЕСНА (ТЕКСТОВА) ФОРМА:

Алгоритм записується звичайним текстом у вигляді послідовності команд або інструкцій.

- ✓ Перевага: простота сприйняття, не потребує спеціальних позначень.
- ✓ Недолік: складно візуалізувати розгалуження або цикли.

ТАБЛИЧНА ФОРМА:

Дії записуються у вигляді таблиці, де вказується умова, дія, виконавець, засіб виконання, термін тощо.

- ✓ Зручно для організаційних алгоритмів.

ГРАФІЧНА ФОРМА (СХЕМАТИЧНА, БЛОК-СХЕМА):

Алгоритм зображується у вигляді блоків і стрілок, що показують послідовність і логіку дій.

- ✓ Перевага: наочність, зручність аналізу.
- ✓ Використовується: у планах дій, навчальних плакатах, схемах реагування.

ФОРМАЛІЗОВАНА ФОРМА (У ВИГЛЯДІ КОДІВ АБО НУМЕРОВАНОЇ СИСТЕМИ КОМАНД):

Використовується для точного опису логіки, часто – у навчальних або комп'ютерних системах.

КОМБІНОВАНА ФОРМА:

Поєднання словесного опису, таблиць і схем.

- ✓ Найбільш практична в цивільному захисті – для планів реагування, інструкцій, плакатів.

28. Кожна із форм алгоритму має свої переваги.

Форма алгоритму	Основна перевага	Призначення алгоритму
Словесна	Простота	Інструкції, накази
Таблична	Системність	План дій, донесення
Графічна	Наочність	Плакати, навчання
Формалізована	Точність	Програмування, моделювання
Комбінована	Універсальність	Документи ЦЗ, навчальні матеріали

29. По своїй суті алгоритм – це інструкція, яка описує певні дії для конкретної ситуації (наприклад, у випадку пожежі, природного лиха, техногенної аварії тощо).

30. У системі ЦЗ, залежно від призначення алгоритму доцільно використовувати словесну (текстову), табличну чи графічну форму або їх поєднання.

ПРИКЛАД 1

Алгоритм у словесній (текстовій) формі:

1. Отримати сигнал «УВАГА ВСІМ».
2. Уявити характер НС та її наслідки.
3. Повідомити керівництво.
4. Провести евакуацію людей.
5. Надати допомогу постраждалим.

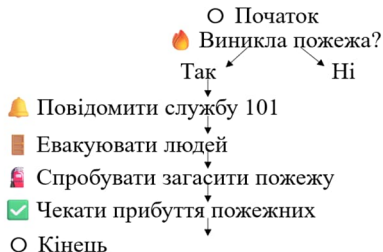
Алгоритм у табличній формі:

№ з/п	Умова	Дія	Виконавець	Час виконання
1.	Отримано сигнал про НС	Оповістити персонал	Черговий	Негайно
2.	Є постраждалі	Викликати екстрену медичну допомогу	Керівник зміни	До 5 хвилин
3.	Є загроза пожежі	Використати вогнегасники	Пожежна ланка	Одразу

Алгоритм у графічній формі передбачає використання елементів для складання блок-схеми:

Варіанти елементів блок-схеми:

○	Початок / Кінець
■	Дія (операція)
◆	Умова (так/ні)
●	Підпроцес або виклик дії
➤	Стрілки — напрям руху виконання

31. Завчасно розроблений алгоритм є дієвим способом підвищення організованості й ефективності на кожному із рівнів управлінської діяльності, особливо у складних умовах обстановки.

32. Враховуючи оперативність, складність, системність виконання робіт з реагування на НС та ліквідації їх наслідків, доцільніше розробляти алгоритми дій за графічною формою.

33. Керівнику територіальної підсистеми ЄДСЦЗ, керівникам її ланок та субланок доцільно заздалегідь розробити такі алгоритми на випадок загрози або виникнення НС, як в умовах мирного часу так і в особливий період.

34. Використання алгоритму дій керівником територіальної підсистеми ЄДСЦЗ (її ланки або субланки) забезпечує гарантію своєчасності й повноти виконання усіх необхідних заходів під час реагування на НС та організації робіт з ліквідації їх наслідків.

35. Доцільним буде розроблення відповідного алгоритму не лише на період виникнення НС, а й на період загрози її виникнення.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Метою розроблення алгоритму при загрозі виникнення НС є забезпечення організованого та своєчасного проведення заходів, спрямованих на недопущення виникнення НС або пом'якшення її можливих наслідків.

36. Алгоритм керівника територіальної підсистеми ЄДСЦЗ (її ланки чи субланки) у разі загрози виникнення НС враховує заходи, які передбачені планом реагування на НС в режимі підвищеної готовності.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Загальний порядок дій керівника територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ (її ланки чи субланки) у разі загрози виникнення НС:

- прийняття рішення про встановлення режиму підвищеної готовності для окремої території чи об'єкта в межах відповідної адміністративної території, де існує загроза виникнення НС;

- постановка завдань органам управління ЦЗ щодо підготовки даних для аналізу та оцінки обстановки з питань проведення заходів запобігання виникненню НС або зменшенню її можливих наслідків;
- оповіщення та інформування підпорядкованих органів управління, сил ЦЗ і населення про загрозу виникнення НС;
- проведення засідання відповідної комісії з питань ТЕБ та НС, обговорення та прийняття рішення щодо проведення запобіжних заходів;
- доведення рішення про проведення запобіжних заходів та постановка завдань підпорядкованим органам управління та силам ЦЗ;
- організація взаємодії та всебічного забезпечення дій сил ЦЗ під час виконання ними поставлених завдань;
- прийняття доповідей та контроль за виконанням прийнятого рішення.

ВАРІАНТ АЛГОРИТМУ ДІЙ
керівника територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ
у разі загрози виникнення НС, пов'язаної з сильним вітром
(швидкістю 25 м/с і більше), в тому числі шквалами та
смерчами

№ з/п	Час виконання (хв.)		Дії у разі отримання інформації про загрозу виникнення НС	Хто організовує
	Заплановано	Виконано		
1.	«Ч»	«Ч»	Отримання інформації про загрозу виникнення НС (від керівника структурного підрозділу з питань ЦЗ ОДА та/або територіального органу ДСНС України).	Особисто
2.	«Ч» + 5 хв.	«Ч» +	Прийняття та затвердження рішення про встановлення режиму підвищеної готовності.	Особисто
3.	«Ч» + 10 хв.	«Ч» +	Підготовка та надання даних з питань аналізу та оцінки обстановки з питань проведення запобіжних заходів.	Керівник структурного підрозділу з питань ЦЗ ОДА
4.	«Ч» + 15 хв.	«Ч» +	Аналіз та оцінка обстановки щодо проведення запобіжних заходів.	Особисто
5.	«Ч» + 20 хв..	«Ч» +	Оповіщення органів управління, сил територіальної підсистеми ЄДСЦЗ і населення адміністративної території, для якої існує загроза, про введення режиму підвищеної готовності та виконання заходів, що передбачені Планом реагування на НС.	Заступник голови ОДА з залученням структурного підрозділу з питань ЦЗ ОДА та керівництва спеціалізованої служби оповіщення
6.	«Ч» + 50 хв.	«Ч» +	Засідання регіональної комісії з питань ТЕБ та НС стосовно обговорення та прийняття рішення про проведення запобіжних заходів (підготовка будівель, створення запасів, необхідних для підтримання життєзабезпечення населення,	Секретаріат комісії (структурний підрозділ з питань ЦЗ ОДА)

№ з/п	Час виконання (хв.)		Дії у разі отримання інформації про загрозу виникнення НС	Хто організовує
	Заплановано	Виконано		
			підготовка резервних джерел електроживлення, організація цілодобового моніторингу за станом погоди, перевірка готовності регіональних спеціалізованих служб ЦЗ до дій за призначенням тощо).	
7.	«Ч» + 1 г. 30 хв.	«Ч» +	Доведення рішення та постановка завдань керівникам структурних підрозділів ОДА, керівництву органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, в межах відповідальності яких існує загроза, керівництву територіальних органів ДСНС та Національної поліції України, регіональних спеціалізованих служб та формувань ЦЗ, підприємств, установ, організацій та закладів щодо проведення запобіжних заходів.	Заступник голови ОДА та секретаріат комісії з питань ТЕБ та НС
8.	«Ч» + 1 г. 40 хв.	«Ч» +	Організація взаємодії між залученими органами управління та силами територіальної підсистеми ЄДСЦЗ, організації їх всебічного забезпечення, здійснення контролю за їх діями.	Заступник голови ОДА з залученням структурного підрозділу з питань ЦЗ ОДА
9.	Доповіді про виконані заходи подаються керівником структурного підрозділу з питань ЦЗ ОДА до приймальні голови ОДА відповідно до встановленого порядку, а у разі змін обстановки – негайно		Контроль за виконанням прийнятого рішення та станом готовності органів управління і сил територіальної підсистеми ЄДСЦЗ до виконання завдань в умовах можливої НС.	Особисто

ВАРІАНТ АЛГОРИТМУ ДІЙ
керівника районної ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ
у разі загрози виникнення НС, пов'язаної з сильним вітром
(швидкістю 25 м/с і більше), в тому числі шквалами та
смерчами

№ з/п	Час виконання (хв.)		Дії у разі отримання інформації про загрозу виникнення НС	Хто організовує
	Заплановано	Виконано		
1.	«Ч»	«Ч»	Отримання інформації про загрозу виникнення НС (від керівника структурного підрозділу з питань ЦЗ РДА та/або місцевого підрозділу	Особисто

№ з/п	Час виконання (хв.)		Дії у разі отримання інформації про загрозу виникнення НС	Хто організовує
	Заплановано	Виконано		
			територіального органу ДСНС України).	
2.	«Ч» + 5 хв.	«Ч» +	Прийняття та затвердження рішення про встановлення режиму підвищеної готовності.	Особисто
3.	«Ч» + 10 хв.	«Ч» +	Підготовка та надання даних з питань аналізу та оцінки обстановки з питань проведення запобіжних заходів.	Керівник структурного підрозділу з питань ЦЗ РДА
4.	«Ч» + 15 хв.	«Ч» +	Аналіз та оцінка обстановки щодо проведення запобіжних заходів.	Особисто
5.	«Ч» + 20 хв..	«Ч» +	Оповіщення органів управління, сил ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ і населення адміністративної території, для якої існує загроза, про введення режиму підвищеної готовності та виконання заходів, що передбачені Планом реагування на НС.	Заступник голови РДА з залученням структурного підрозділу з питань ЦЗ РДА та керівництва спеціалізованої служби оповіщення
6.	«Ч» + 50 хв.	«Ч» +	Засідання місцевої комісії з питань ТЕБ та НС РДА стосовно обговорення та прийняття рішення про проведення запобіжних заходів (підготовка будівель, створення запасів, необхідних для підтримання життєзабезпечення населення, підготовка резервних джерел електроживлення, організація цілодобового моніторингу за станом погоди, перевірка готовності спеціалізованих служб ЦЗ місцевого рівня до дій за призначенням тощо).	Секретаріат комісії (структурний підрозділ з питань ЦЗ РДА)
7.	«Ч» + 1 г. 30 хв.	«Ч» +	Доведення рішення та постановка завдань керівникам структурних підрозділів РДА, керівництву органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, в межах відповідальності яких існує загроза, керівництву місцевих підрозділів територіального органу ДСНС та територіального органу Національної поліції України, спеціалізованих служб місцевого рівня та формувань ЦЗ, підприємств, установ, організацій та закладів щодо проведення запобіжних заходів.	Заступник голови РДА та секретаріат місцевої комісії з питань ТЕБ та НС

№ з/п	Час виконання (хв.)		Дії у разі отримання інформації про загрозу виникнення НС	Хто організовує
	Заплановано	Виконано		
8.	«Ч» + 1 г. 40 хв.	«Ч» +	Організація взаємодії між залученими органами управління та силами територіальної підсистеми ЄДСЦЗ, організації їх всебічного забезпечення, здійснення контролю за їх діями.	Заступник голови РДА з залученням структурного підрозділу з питань ЦЗ РДА
9.	Доповіді про виконані заходи подаються керівником структурного підрозділу з питань ЦЗ РДА до приймальні голови РДА відповідно до встановленого порядку, а у разі змін обстановки – негайно		Контроль за виконанням прийнятого рішення та станом готовності органів управління і сил територіальної підсистеми ЄДСЦЗ до виконання завдань в умовах можливої НС.	Особисто

ВАРІАНТ АЛГОРИТМУ ДІЙ
керівника субланки ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ
у разі загрози виникнення НС, пов'язаної з сильним вітром
(швидкістю 25 м/с і більше), в тому числі шквалами та
смерчами

№ з/п	Час виконання (хв.)		Дії у разі отримання інформації про загрозу виникнення НС	Хто організовує
	Заплановано	Виконано		
1.	«Ч»	«Ч»	Отримання інформації про загрозу виникнення НС (від керівника структурного підрозділу з питань ЦЗ виконавчого органу сільської, селищної, міської ради та/або місцевого підрозділу територіального органу ДСНС України).	Особисто
2.	«Ч» + 5 хв.	«Ч» +	Прийняття та затвердження рішення про встановлення режиму підвищеної готовності.	Особисто
3.	«Ч» + 10 хв.	«Ч» +	Підготовка та надання даних з питань аналізу та оцінки обстановки з питань проведення запобіжних заходів.	Керівник структурного підрозділу з питань ЦЗ виконавчого органу сільської, селищної, міської ради
4.	«Ч» + 15 хв.	«Ч» +	Аналіз та оцінка обстановки щодо проведення запобіжних заходів.	Особисто
5.	«Ч» + 20 хв..	«Ч» +	Оповіщення органів управління, сил ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ і населення адміністративної території, для якої існує загроза, про введення режиму підвищеної готовності та виконання заходів, що передбачені Планом реагування на НС.	Заступник сільського, селищного, міського голови з залученням структурного підрозділу з питань ЦЗ виконавчого органу сільської,

№ з/п	Час виконання (хв.)		Дії у разі отримання інформації про загрозу виникнення НС	Хто організовує
	Заплановано	Виконано		
				селищної, міської ради
6.	«Ч» + 50 хв.	«Ч» +	Засідання місцевої комісії з питань ТЕБ та НС виконавчого органу сільської, селищної, міської ради стосовно обговорення та прийняття рішення про проведення запобіжних заходів (підготовка будівель, створення запасів, необхідних для підтримання життєзабезпечення населення, підготовка резервних джерел електроживлення, організація цілодобового моніторингу за станом погоди, сил ЦЗ громади до дій за призначенням тощо).	Секретаріат комісії (структурний підрозділ з питань ЦЗ виконавчого органу сільської, селищної, міської ради)
7.	«Ч» + 1 г. 30 хв.	«Ч» +	Доведення рішення та постановка завдань керівникам структурних підрозділів виконавчого органу сільської, селищної, міської ради, старостам, керівництву підприємств, установ, організацій та закладів щодо проведення запобіжних заходів.	Заступник сільського, селищного, міського голови та секретаріат місцевої комісії з питань ТЕБ та НС
8.	«Ч» + 1 г. 40 хв.	«Ч» +	Звернення (за потреби) до РДА, керівництва місцевих підрозділів територіального органу ДСНС та територіального органу Національної поліції України, спеціалізованих служб ЦЗ місцевого рівня за наданням допомоги в проведенні запобіжних заходів.	Особисто
9.	«Ч» + 1 г. 45 хв.	«Ч» +	Організація взаємодії між залученими органами управління та силами субланки ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ, організації їх всебічного забезпечення, здійснення контролю за їх діями.	Заступник сільського, селищного, міського голови з залученням структурного підрозділу з питань ЦЗ виконавчого органу сільської, селищної, міської ради
9	Доповіді про виконані заходи подаються керівником структурного підрозділу з питань ЦЗ виконавчого органу сільської, селищної, міської ради до приймальної сільського, селищного, міського голови відповідно до встановленого порядку, а у разі змін обстановки – негайно		Контроль за виконанням прийнятого рішення та станом готовності органів управління і сил субланки ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ до виконання завдань в умовах можливої НС.	Особисто

37. Алгоритм дій керівника територіальної підсистеми ЄДСЦЗ (її ланки чи субланки) у разі виникнення НС враховує заходи, які передбачені планом реагування на НС в режимі надзвичайної ситуації.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Загальний порядок дій керівника територіальної підсистеми ЄДСЦЗ (її ланки чи субланки) при отриманні інформації про виникнення НС:

- подання термінового донесення через оперативно-чергову (чергову) службу до органу управління ЦЗ вищого рівня про факт виникнення НС;
- оповіщення та інформування підпорядкованих органів управління, сил ЦЗ і населення про виникнення НС;
- віддання попереднього розпорядження на організацію проведення силами оперативного реагування першочергових заходів з ліквідації наслідків НС (рятування людей, надання допомоги постраждалим, збереження матеріальних цінностей та майна, охорона громадського порядку тощо);
- прийняття рішення про встановлення режиму надзвичайної ситуації для окремої території чи об'єкті в межах відповідної адміністративної території, де виникла НС;
- постановка завдань органам управління ЦЗ щодо підготовки даних для аналізу та оцінки обстановки для прийняття остаточного рішення щодо організації та проведення АРІНР з ліквідації наслідків НС;
- проведення засідання комісії з питань ТЕБ та НС стосовно організації та проведення АРІНР з ліквідації наслідків НС, обговорення та прийняття рішення щодо утворення спеціальної комісії або призначення керівника робіт з ліквідації наслідків НС.;
- доведення рішення про проведення запобіжних заходів та постановка завдань підпорядкованим органам управління і силам ЦЗ;
- організація взаємодії та всебічного забезпечення дій сил ЦЗ під час виконання ними поставлених завдань;
- прийняття доповідей та контроль за виконанням прийнятого рішення.

ВАРІАНТ АЛГОРИТМУ ДІЙ
керівника територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ у разі
виникнення НС регіонального рівня, пов'язаної з масовими
руйнуваннями та пошкодженнями будівель і споруд (у тому
числі житлових), що мають клас наслідків
(відповідальності) СС1 *

№ з/п	Час виконання (хв.)		Дії у разі отримання інформації про виникнення НС	Хто організовує
	Заплановано	Виконано		
1.	«Ч»	«Ч»	Отримання інформації про виникнення НС та її наслідки.	Особисто
2.	«Ч» + 2 хв.	«Ч» +	Оповіщення органів управління, сил територіальної підсистеми ЄДСЦЗ і населення про виникнення НС.	Заступник голови ОДА з залученням структурного підрозділу з питань ЦЗ ОДА та керівництва спеціалізованої служби оповіщення
3.	«Ч» + 5 хв.	«Ч» +	Усна доповідь черговому зміні ДСНС України про виникнення НС.	Керівник структурного підрозділу з питань ЦЗ ОДА
4.	«Ч» + 6 хв.	«Ч» +	Введення в дію Плану реагування на НС та залучення сил для проведення першочергових заходів з ліквідації наслідків НС (рятування людей, надання допомоги постраждалим, збереження матеріальних цінностей та майна, охорони громадського порядку, проведення першочергових робіт з розчищення території та ліквідації небезпеки в місці виникнення НС).	Заступник голови ОДА у взаємодії з керівниками територіальних органів ДСНС, Національної поліції України, регіональних спеціалізованих служб ЦЗ
5.	«Ч» + 8 хв.	«Ч» +	Прийняття та затвердження рішення про встановлення режиму НС. для території в межах якої вона виникла.	Особисто
6.	«Ч» + 10 хв.	«Ч» +	Заслуховування заступників голови ОДА, керівника структурного підрозділу з питань ЦЗ, керівництва адміністративної території, на якій виникла НС, керівника територіального органу ДСНС України, керівництва та фахівців структурного підрозділу з питань містобудування, архітектури та ЖКГ про обстановку, що склалася.	Особисто
7.	«Ч» + 15 хв.	«Ч» +	Аналіз та оцінка обстановки для прийняття остаточного рішення щодо організації та проведення робіт з ліквідації наслідків НС.	Особисто
9.	«Ч» + 30 хв.	«Ч» +	Проведення засідання регіональної комісії з питань ТЕБ та НС стосовно організації заходів з ліквідації наслідків НС, обговорення та прийняття рішення щодо утворення спеціальної комісії або	Секретаріат комісії (структурний підрозділ з питань ЦЗ ОДА)

№ з/п	Час виконання (хв.)		Дії у разі отримання інформації про виникнення НС	Хто організовує
	Заплановано	Виконано		
			призначення керівника робіт з ліквідації наслідків НС, організації та проведення АРІНР.	
10.	«Ч» + 40 хв.	«Ч» +	Доведення рішення та уточнення завдань керівнику робіт (голови спеціальної комісії) з ліквідації наслідків НС, керівництву органів управління та сил ЦЗ постійної готовності щодо організації та проведення АРІНР.	Заступник голови ОДА з залученням структурного підрозділу з питань ЦЗ ОДА
11.	«Ч» + 50 хв.	«Ч» +	Організація взаємодії між органами управління і силами ЦЗ, які залучені до ліквідації наслідків НС та їх всебічне забезпечення.	Заступник голови ОДА з залученням структурного підрозділу з питань ЦЗ РДА
8.	«Ч» + 1 г. **	«Ч» +	Відправлення письмового повідомлення черговому зміні ДСНС України про виникнення НС.	Керівник структурного підрозділу з питань ЦЗ ОДА
12.	«Ч» + 1 год.	«Ч» +	Контроль за прибуттям керівника робіт з ліквідації наслідків НС до зони НС.	Особисто
13.	«Ч» + 1 год. 30 хв.	«Ч» +	Контроль за утворенням та розгортанням штабу з ліквідації наслідків НС.	Особисто
14.	«Ч» + 2 год.	«Ч» +	Контроль за організацією взаємодії між органами управління та силами ЦЗ, їх всебічним забезпеченням.	Особисто (через штаб з ліквідації наслідків НС).
15.	Доповіді про виконані заходи подаються керівником робіт з ліквідації наслідків НС до приймальні голови ОДА відповідно до встановленого порядку, а у разі змін обстановки – негайно.		Контроль за ходом проведення АРІНР.	Особисто

Примітка:

- * Будівлі з класом відповідальності СС2 (за ДСТУ 8855:2019) – це житлові будинки висотою до 100 м, а також громадські, промислові та інфраструктурні споруди, як-от готелі, торгові центри, мости, тунелі та промислові об'єкти. Їх вихід з ладу загрожують життю і здоров'ю групи людей, а також може призвести до значних економічних збитків.
- ** Надалі кожні 4 години до завершення робіт з ліквідації НС.

ВАРІАНТ АЛГОРИТМУ ДІЙ
керівника районної* ланки територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ у
разі виникнення НС, пов'язаної з погіршенням
життєзабезпечення людей внаслідок припинення руху
автомобільного транспорту на автомобільних дорогах місцевого
значення через сильний снігопад

№ з/п	Час виконання (хв.)		Дії у разі отримання інформації про виникнення НС	Хто організовує
	Заплановано	Виконано		
1.	«Ч»	«Ч»	Отримання інформації про виникнення НС та її наслідки.	Особисто
2.	«Ч» + 2 хв.	«Ч» +	Оповіщення органів управління, сил ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ і населення про виникнення НС.	Заступник голови РДА з залученням структурного підрозділу з питань ЦЗ РДА та керівництва спеціалізованої служби оповіщення
3.	«Ч» + 5 хв.	«Ч» +	Усна доповідь структурному підрозділу з питань ЦЗ ОДА (через чергову зміну ПУ ОДА).	Керівник структурного підрозділу з питань ЦЗ РДА
4.	«Ч» + 6 хв.	«Ч» +	Введення в дію Плану реагування на НС та залучення сил для проведення першочергових заходів з ліквідації наслідків НС (надання допомоги постраждалим, буксирування техніки, що застрягла до безпечних місць, охорона громадського порядку, проведення першочергових робіт з розчищення доріг та шляхопроводів, забезпечення життєдіяльності населення).	Заступник голови РДА у взаємодії з керівниками місцевих підрозділів територіальних органів ДСНС, Національної поліції України, спеціалізованих служб ЦЗ місцевого рівня
5.	«Ч» + 8 хв.	«Ч» +	Прийняття та затвердження рішення про встановлення режиму НС для території району.	Особисто
6.	«Ч» + 10 хв.	«Ч» +	Заслуховування заступників голови РДА, керівника структурного підрозділу з питань ЦЗ, керівника місцевого підрозділу територіального органу ДСНС України, керівництва та фахівців структурного підрозділу з питань інфраструктури, містобудування, архітектури та ЖКГ про обстановку, що склалася.	Особисто
7.	«Ч» + 15 хв.	«Ч» +	Аналіз та оцінка обстановки для прийняття остаточного рішення щодо організації та проведення робіт з ліквідації наслідків НС.	Особисто
8.	«Ч» + 20 хв.	«Ч» +	Відправлення письмового повідомлення структурному підрозділу з питань ЦЗ ОДА (через чергову зміну ПУ ОДА).	Керівник структурного підрозділу з питань ЦЗ РДА
9.	«Ч» + 30 хв.	«Ч» +	Проведення засідання місцевої комісії з питань ТЕБ та НС стосовно організації заходів з ліквідації наслідків НС, обговорення та прийняття рішення щодо утворення спеціальної комісії або призначення керівника робіт з ліквідації наслідків НС, організації та проведення АРІНР.	Секретаріат комісії (структурний підрозділ з питань ЦЗ РДА)
10.	«Ч» + 40 хв.	«Ч» +	Доведення рішення та уточнення завдань керівнику робіт (голови спеціальної комісії) з ліквідації наслідків НС, керівництву органів управління та сил ЦЗ	Заступник голови РДА з залученням структурного

№ з/п	Час виконання (хв.)		Дії у разі отримання інформації про виникнення НС	Хто організовує
	Заплановано	Виконано		
			постійної готовності щодо організації та проведення АРІНР.	підрозділу з питань ЦЗ РДА
11.	«Ч» + 50 хв.	«Ч» +	Організація взаємодії між органами управління і силами ЦЗ, які залучені до ліквідації наслідків НС та їх всебічне забезпечення.	Заступник голови РДА з залученням структурного підрозділу з питань ЦЗ РДА
12.	«Ч» + 1 год.	«Ч» +	Контроль за прибуттям керівника робіт з ліквідації наслідків НС до місця його роботи.	Особисто
13.	«Ч» + 1 год. 30 хв.	«Ч» +	Контроль за утворенням та розгортанням штабу з ліквідації наслідків НС.	Особисто
14.	«Ч» + 2 год.	«Ч» +	Контроль за організацією взаємодії між органами управління та силами ЦЗ, їх всебічним забезпеченням.	Особисто (через штаб з ліквідації наслідків НС).
15.	Доповіді про виконані заходи подаються керівником робіт з ліквідації наслідків НС до приймальні голови РДА відповідно до встановленого порядку, а у разі змін обстановки – негайно.		Контроль за ходом проведення АРІНР.	Особисто

Примітка:

- * Алгоритм керівника міської ланки територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ (для обласного центру) за своїм змістом не відрізняється.
- ** Надалі порядок відправлення письмових повідомлень до завершення робіт з ліквідації НС визначається рішенням голови ОДА.

ВАРІАНТ АЛГОРИТМУ ДІЙ
керівника субланки районної ланки територіальної підсистеми
ЄДС ЦЗ у разі виникнення НС, пов'язаної з аварією систем
енергопостачання населених пунктів територіальної громади
через дуже сильну спеку

№ з/п	Час виконання (хв.)		Дії у разі отримання інформації про виникнення НС	Хто організовує
	Заплановано	Виконано		
1.	«Ч»	«Ч»	Отримання інформації про виникнення НС та її наслідки.	Особисто
2.	«Ч» + 2 хв.	«Ч» +	Оповіщення органів управління, сил субланки ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ і населення про виникнення НС.	Заступник сільського, селищного, міського голови з залученням структурного підрозділу з питань ЦЗ виконавчого органу сільської, селищної, міської ради та керівництва

№ з/п	Час виконання (хв.)		Дії у разі отримання інформації про виникнення НС	Хто організовує
	Заплановано	Виконано		
				спеціалізованої служби оповіщення
3.	«Ч» + 5 хв.	«Ч» +	Усна доповідь структурному підрозділу з питань ЦЗ РДА (через чергову службу РДА).	Керівник структурного підрозділу з питань ЦЗ виконавчого органу сільської, селищної, міської ради
4.	«Ч» + 6 хв.	«Ч» +	Введення в дію Плану реагування на НС та залучення сил для проведення першочергових заходів з ліквідації наслідків НС (забезпечення енергоживленням об'єктів критичної інфраструктури з використанням автономних джерел, проведення першочергових робіт з відновлення пошкоджених джерел енергоживлення тощо).	Заступник сільського, селищного, міського голови у взаємодії з комунальними АРС (комунальними підприємствами), об'єктовими підрозділами спеціалізованої служби енергетики району (якщо такі створені на території громади)
5.	«Ч» + 7 хв.	«Ч» +	Звернення (за потреби) до РДА, керівництва місцевого підрозділу територіального органу ДСНС, спеціалізованої служби енергетики району за наданням допомоги з відновлення енергопостачання.	Особисто
6.	«Ч» + 8 хв.	«Ч» +	Прийняття та затвердження рішення про встановлення режиму НС для населених пунктів (старостинських округів) громади де сталася аварія.	Особисто
7.	«Ч» + 10 хв.	«Ч» +	Заслуховування заступників сільського, селищного, міського голови, керівника структурного підрозділу з питань ЦЗ, керівництва та фахівців структурного підрозділу з питань інфраструктури, містобудування, архітектури та ЖКГ про обстановку, що склалася.	Особисто
8.	«Ч» + 15 хв.	«Ч» +	Аналіз та оцінка обстановки для прийняття остаточного рішення щодо організації та проведення робіт з ліквідації наслідків НС.	Особисто
9.	«Ч» + 20 хв.	«Ч» +	Проведення засідання місцевої комісії з питань ТЕБ та НС стосовно організації заходів з ліквідації наслідків НС, обговорення та прийняття рішення щодо утворення спеціальної комісії або призначення керівника робіт з ліквідації наслідків НС, організації та проведення АРІНР.	Секретаріат комісії (структурний підрозділ з питань ЦЗ виконавчого органу сільської, селищної, міської ради)
10.	«Ч» + 30 хв.	«Ч» +	Відправлення письмового повідомлення структурному підрозділу з питань ЦЗ РДА (через чергову службу РДА).	Керівник структурного підрозділу з питань ЦЗ виконавчого органу

№ з/п	Час виконання (хв.)		Дії у разі отримання інформації про виникнення НС	Хто організовує
	Заплановано	Виконано		
				сільської, селищної, міської ради
11.	«Ч» + 35 хв.	«Ч» +	Доведення рішення та уточнення завдань керівнику робіт (голови спеціальної комісії) з ліквідації наслідків НС, керівництву органів управління та сил ЦЗ постійної готовності щодо організації та проведення АРІНР.	Заступник сільського, селищного, міського голови з залученням структурного підрозділу з питань ЦЗ виконавчого органу сільської, селищної, міської ради
12.	«Ч» + 50 хв.	«Ч» +	Організація взаємодії між органами управління і силами ЦЗ, які залучені до ліквідації наслідків НС та їх всебічне забезпечення.	Заступник сільського, селищного, міського голови з залученням структурного підрозділу з питань ЦЗ виконавчого органу сільської, селищної, міської ради
13.	«Ч» + 1 год.	«Ч» +	Контроль за прибуттям керівника робіт з ліквідації наслідків НС до місця його роботи.	Особисто
14.	«Ч» + 1 год. 30 хв.	«Ч» +	Контроль за утворенням та розгортанням штабу з ліквідації наслідків НС.	Особисто
15.	«Ч» + 2 год.	«Ч» +	Контроль за організацією взаємодії між органами управління та силами ЦЗ, їх всебічним забезпеченням.	Особисто (через штаб з ліквідації наслідків НС).
16.	Доповіді про виконані заходи подаються керівником робіт з ліквідації наслідків НС до приймальні сільського, селищного, міського голови відповідно до встановленого порядку, а у разі змін обстановки – негайно.		Контроль за ходом проведення АРІНР.	Особисто

38. Управління реагуванням на НС та ліквідацією їх наслідків в особливий період значно ускладнюється.

39. В умовах особливого періоду найнебезпечнішими є НС, які виникають внаслідок обстрілів.

40. Внаслідок обстрілів знищуються або пошкоджуються громадські та житлові будівлі, об'єкти критичної інфраструктури, що призводить до тяжких соціальних, економічних, гуманітарних та безпекових наслідків.

41. Захист об'єктів критичної інфраструктури є одним із пріоритетних завдань органів влади на всіх рівнях.

42. До об'єктів критичної інфраструктури належать ті, які є найважливішими для економіки та промисловості, функціонування суспільства та безпеки населення.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Життєво важливі функції та послуги, порушення яких призводить до негативних наслідків для національної безпеки України:

- урядування та надання найважливіших публічних (адміністративних) послуг;
- енергозабезпечення (у тому числі постачання теплової енергії);
- водопостачання та водовідведення;
- продовольче забезпечення;
- охорона здоров'я;
- фармацевтична промисловість;
- виготовлення вакцин, стале функціонування біолабораторій;
- інформаційні послуги;
- електронні комунікації;
- фінансові послуги;
- транспортне забезпечення;
- оборона, державна безпека;
- правопорядок, здійснення правосуддя, тримання під вартою;
- цивільний захист населення та територій, служби порятунку;
- космічна діяльність, космічні технології та послуги;
- хімічна промисловість;
- дослідницька діяльність.

43. Всі об'єкти критичної інфраструктури поділяються на категорії.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ! Механізм віднесення об'єктів до критичної інфраструктури та їх категоризації визначає Методика категоризації об'єктів критичної інфраструктури, якою визначається механізм та критерії віднесення об'єктів критичної інфраструктури до категорій критичності, яка затверджена постановою КМУ від 09.10.2020 № 1109 (в редакції постанови КМУ від 16.12.2022 № 1384).

44. Категорія критичності об'єкта критичної інфраструктури визначається на основі аналізу рівня негативного

впливу, якого особа, суспільство, навколишнє природне середовище, економіка, національна безпека та обороноздатність країни можуть зазнати внаслідок порушення або припинення функціонування об'єкта інфраструктури.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Існують такі категорії критичності об'єктів інфраструктури:

I КАТЕГОРІЯ КРИТИЧНОСТІ - особливо важливі об'єкти, які мають загальнодержавне значення, значний вплив на інші об'єкти критичної інфраструктури та порушення функціонування яких призведе до виникнення кризової ситуації державного значення;

II КАТЕГОРІЯ КРИТИЧНОСТІ - життєво важливі об'єкти, порушення функціонування яких призведе до виникнення кризової ситуації регіонального значення;

III КАТЕГОРІЯ КРИТИЧНОСТІ - важливі об'єкти, порушення функціонування яких призведе до виникнення кризової ситуації місцевого значення;

IV КАТЕГОРІЯ КРИТИЧНОСТІ - необхідні об'єкти, порушення функціонування яких призведе до виникнення кризової ситуації локального значення.

45. Виведення з ладу чи руйнування об'єктів критичної інфраструктури може мати вплив на національну безпеку й оборону, природне середовище, призвести до значних фінансових збитків і людських жертв.

46. Важливим в умовах особливого періоду є оперативне реагування керівництва територіальної підсистеми ЄДСЦЗ, її ланок та субланок на існуючі загрози, та визначення пріоритетів при проведенні АРІНР.

47. Алгоритм керівника територіальної підсистеми ЄДСЦЗ (її ланки чи субланки) у разі виникнення НС в особливий період складається на основі плану ЦЗ на особливий період, з урахуванням заходів, які передбачені мобілізаційними планами.

48. План ЦЗ на особливий період і мобілізаційні плани є документами з обмеженим доступом.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ! Універсального алгоритму, який би всебічно охоплював усі аспекти дій в умовах НС, не існує і практично не може бути.

Розроблений алгоритм повинен враховувати загальні правила і підходи, й базуватися на врахуванні реальних факторів і особливостей НС, ризик виникнення яких є найвищим у межах тієї чи іншої адміністративної території.

§ 6. КЛАСИФІКАЦІЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА ЇХ ОБЛІК

6.1. Загальні поняття про надзвичайні ситуації та їх класифікацію

1. Джерелами виникнення НС є небезпечні природні явища або події техногенного походження, поширення інфекційних хвороб людей, тварин і рослин, а також застосування сучасних засобів ураження.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Кодекс ЦЗ дає таке визначення терміну «надзвичайна ситуація»:

НС – це обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

2. В умовах НС з'являється наявна або ймовірна загроза виникнення уражальних чинників, а також їхнього впливу (дії) на населення, об'єкти економіки та довкілля.

2. Уражальні чинники надзвичайної ситуації – це різні види небезпечного впливу, що виникають під час НС і призводять до загибелі людей, ураження їхнього здоров'я, руйнування об'єктів, погіршення стану довкілля та заподіяння інших збитків.

ОСНОВНІ УРАЖАЛЬНІ ЧИННИКИ НС ТА ЇХ ПАРАМЕТРИ

Уражальний чинник	Параметри	Кількісна характеристика параметрів
Повітряна ударна хвиля. Джерело: вибухи (техногенні, воєнні)	Надлишковий тиск вимірюється в кілопаскалях (кПа). Впливає на силу руйнування та ступінь ураження. Чим вищий тиск, тим сильніший вплив	≥ 50 кПа – повні руйнування; сильна контузія організму людини, важкі переломи кінцівок, можливі смертельні наслідки. 30-50 кПа – сильні руйнування; сильні вивихи, переломи кінцівок, крововиливи з носу і вух, контузія. 20-30 кПа – середні руйнування; легка контузія організму, тимчасове погіршення слуху, забої і вивихи кінцівок 10-20 кПа – слабкі руйнування; легкі ураження організму
Високі температури та тепловий вплив. Джерело: пожежі, вибухи, аварії на підприємствах з високотемпературними процесами	Температура: визначає ступінь опіків та руйнування матеріалів. Тепловий потік: вимірюється у ватах на квадратний метр (Вт/м²). Визначає інтенсивність впливу на відстані. Тривалість впливу: тривалий вплив навіть низької температури може бути небезпечним.	1,1-1,4 кВт/м² – достатньо для ураження організму і запалювання речовини; 4-10,5 кВт/м² – опіки шкіри, теплові удари, смерть людини. Людина відчуває сильний біль, коли температура верхнього шару шкіри перевищує 45°C.
Токсичні хімічні речовини. Джерело: викиди на хімічних підприємствах, аварії під час транспортування небезпечних вантажів.	Концентрація: кількість речовини в одиниці об'єму повітря. Вимірюється у міліграмах на метр кубічний (мг/м³). Порогова токсодоза небезпечної хімічної речовини (НХР): мінімальна кількість НХР, яка викликає початкові симптоми ураження у	Порогова токсодоза аміаку: 454 (г×с/м³); оксиду азоту – 90 (г×с/м³); сірководню – 966 (г×с/м³); хлору – 36 (г×с/м³) тощо. Типова структура втрат розподіляється за такими наслідками: отруєння легкого ступеня отримують до 25% постраждалих; отруєння

Уражальний чинник	Параметри	Кількісна характеристика параметрів
	людини, що не має засобів захисту органів дихання. Тривалість впливу: час, протягом якого людина піддається впливу. Швидкість поширення хмари: залежить від метеорологічних умов (напрямя і швидкість вітру).	середньої тяжкості – до 40% постраждалих; смертельні отруєння – до 35% постраждалих.
Радіоактивне випромінювання. Джерело: аварії на атомних станціях, ядерні випробування, застосування ядерної зброї	Доза опромінення: вимірюється у греях (Гр) або зівертах (Зв). Потужність експозиційної дози випромінювання: вимірюється в мкР/год (мР/год). Потужність еквівалентної дози опромінення: вимірюється в мкЗв/год (мЗв/год). Види випромінювання: альфа-, бета-, гамма-випромінювання, нейтронні потоки.	30 (50) мкР/год – межа техногенно підсиленого радіаційного фону. 1 мЗв/рік – ліміт річної дози опромінення для населення. 500 мЗв – межа опромінення підрозділів оперативно-рятувальної служби ЦЗ, неперевищення якої забезпечує запобігання детерміністичним ефектам опромінення. 1-2 Зв – перший ступінь променевої хвороби. 10 Зв – абсолютно смертельна доза.
Біологічні чинники. Джерело: епідемії, епізоотії (хвороби тварин), епіфітотії (хвороби рослин), застосування біологічної зброї.	Контагіозність: здатність збудника передаватися від інфікованої особи до здорової. Вірулентність: ступінь патогенності мікроорганізму. Інфекційна доза: мінімальна кількість збудника, здатна викликати захворювання. Швидкість поширення: залежить від виду збудника та шляхів передачі (повітряно-крапельний, контактний тощо).	
Патогенний вплив стихійних лих. Джерело: землетруси, повені, зсуви, селі.	Сила землетрусу: використовують шкалу Ріхтера (шкала магнітуд), 12-бальну шкалу MSK-64, Європейську макросейсмічну шкалу EMS-98.	Зоною стихійного лиха, спричиненого землетрусом, вважають територію, на якій магнітуда $M \geq 4,5$. За шкалою EMS-98 це територія, в межах якої

Уражальний чинник	Параметри	Кількісна характеристика параметрів
	Рівень підняття води під час повені: визначає зону затоплення та глибину. Швидкість селевого потоку: визначає силу удару та руйнування.	інтенсивність землетрусу перевищує 5 балів.
Комбінований вплив	У реальних НС уражальні чинники часто діють одночасно, посилюючи один одного. Наприклад, під час вибуху виникає ударна хвиля, тепловий вплив і уламки, що летять, - усі ці чинники разом завдають більшої шкоди.	

3. Окрім терміну «надзвичайна ситуація» Кодекс ЦЗ України дає визначення ще одному схожому терміну: «небезпечна подія» (НП).

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

НП – це подія, у тому числі катастрофа, аварія, пожежа, стихійне лихо, епідемія, епізоотія, епіфітотія, яка за своїми наслідками становить загрозу життю або здоров'ю населення чи призводить до завдання матеріальних збитків.

На відміну від терміну «небезпечна подія» у визначенні терміну «надзвичайна ситуація» чітко простежується причинно-наслідковий зв'язок: надзвичайна ситуація – це обстановка, спричинена небезпечною подією.

Це означає, що без наявності небезпечної події надзвичайної ситуації бути не може!

4. Всі НС підлягають класифікації.

5. Класифікаційними ознаками НС є технічні чи інші характеристики такої обстановки.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Класифікаційні ознаки надзвичайних ситуацій затверджені наказом МВС України від 06.08.2018 № 658, наказ зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.08.2018 за № 969/32421.

6. Порогові значення класифікаційних ознак визначають обстановку, створену НП або її наслідками, як НС (мал. 6.1).

Мал. 6.1

ПРИКЛАДИ

Класифікаційні ознаки НС техногенного характеру:

Опис ознаки (стислий опис ситуації, випадку, події, пригоди, аварії, явища)	Порогове значення показника ознаки
НС техногенного характеру	
Загибель або травмування людей внаслідок ДТП	Загинуло від 5 осіб, постраждало (травмовано) від 15 осіб
Припинення теплопостачання споживачів за температури зовнішнього повітря від 0 °С до +8 °С в опалювальний період року через пошкодження магістральних теплових мереж або обладнання комунальних та відомчих котелень	Від 48 годин
Виникнення безпосередньої загрози життю людей небезпечними (уражальними) чинниками джерела небезпечної ситуації (аварії, події), що призвело до екстреної евакуації понад 50 осіб	1 факт
Припинення водопостачання більше 30 відсотків розрахункового обсягу водопостачання	Від 18 годин

населеного пункту через аварії на об'єктах водопостачання або пошкодження мереж водопостачання	
Припинення електропостачання населених пунктів області на добу і більше через масове пошкодження електричних мереж напругою 6 кВ і вище	Від 10% населених пунктів області
Руйнування окремої будівлі або споруди цивільного призначення (у тому числі житлового), що має клас наслідків (відповідальності) СС3 (СС2)	Від 25 % (від 50 %) будівлі або споруди
НС природного характеру	
Пожежа степових масивів, очерету на площі	Від 50 га
Пожежа посівів сільськогосподарських культур	Від 25 га
Захворювання людей на особливо небезпечні інфекційні хвороби: чума, холера, віспа (натуральна), грип, спричинений новим субтипом	Від 1 особи
Захворювання сільськогосподарських та/або диких тварин на екзотичні та особливо небезпечні інфекційні (карантинні) хвороби	1 факт
Загибель сільськогосподарських тварин унаслідок масового отруєння	Від 100 умовних голів
Аварія системи централізованого водо-, тепло-, енерго-, газопостачання або водовідведення населеного пункту через дуже сильний мороз або дуже сильну спеку	1 факт (для міст з населенням більше 50 тис.
НС соціального характеру	
Збройний напад, захоплення та утримування будівель органів державної влади	1 факт
Виявлення вибухового пристрою (іншого смертоносного пристрою масового ураження, за винятком застарілих боеприпасів) у громадському місці, установі, організації, на підприємстві, у житловому секторі, на транспорті, що призвело до евакуації населення	1 факт
Збройний напад, захоплення та утримування будівель державних закладів	1 факт

7. НС класифікують за характером походження, ступенем поширення, розміром людських втрат і матеріальних збитків.

8. Залежно від характеру походження НП, що можуть зумовити виникнення НС на території України, визначають такі види НС: техногенного; природного; соціального; воєнного характеру.

9. Залежно від обсягів заподіяних НС наслідків, кількості постраждалих і загинув, обсягів технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для ліквідації її наслідків, визначають такі рівні НС: державний; регіональний; місцевий; об'єктовий.

10. Для класифікації НС за характером походження використовується Національний класифікатор надзвичайних ситуацій.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Національний класифікатор України «Класифікатор надзвичайних ситуацій» ДК 019:2010, прийнято та надано чинності наказом Держспоживстандарту України 11.10.2010 № 457.

11. НС є об'єктами класифікації Національного класифікатора.

12. У класифікаторі ДК 019:2010 зазначаються впорядковані назви сучасних НС, які можуть виникнути в Україні, та їхні коди.

13. Кожній НС присвоєний свій код, для зручності оперування інформацією, комп'ютерного оброблення, реагування.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Національний класифікатор застосовують для збирання адміністративних даних та організації взаємодії ЦОВВ, МДА, ОМС, підприємств, установ, організацій під час вирішування питань, пов'язаних із НС.

14. Національний класифікатор за своєю структурою має три рівня класифікації: клас, підклас, група.

15. Метод класифікації – ієрархічний, послідовний, п'ятизначний.

16. Позиція класифікатора має блок ідентифікації та блок назви класифікаційного угруповання.

17. Кодування НС на нижчому класифікаційному рівні (група) виконано за фасетною схемою, у якій фасети також структуровані.

18. Структурування фасет на нижчому класифікаційному рівні забезпечує усталеність структури класифікатора в процесі його ведення, оскільки оперативні зміни об'єктів класифікації відбуваються на цьому рівні.

19. Структура коду класифікатора має 5 розрядів і відповідає схемі на мал. 6.2.

Мал. 6.2

ПРИКЛАД

НС техногенного характеру

10000 НС ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ

10100 НС УНАСЛІДОК АВАРІЙ ЧИ КАТАСТРОФ НА ТРАНСПОРТІ
(за винятком пожеж і вибухів)

10110 НС унаслідок аварії на транспорті з викиданням (загрозою викидання) небезпечних і шкідливих (забруднювальних) речовин

10111 НС унаслідок аварії на транспорті з викиданням (загрозою викидання) біологічних небезпечних речовин

10112 НС унаслідок аварії на транспорті з викиданням (загрозою викидання) радіоактивних речовин

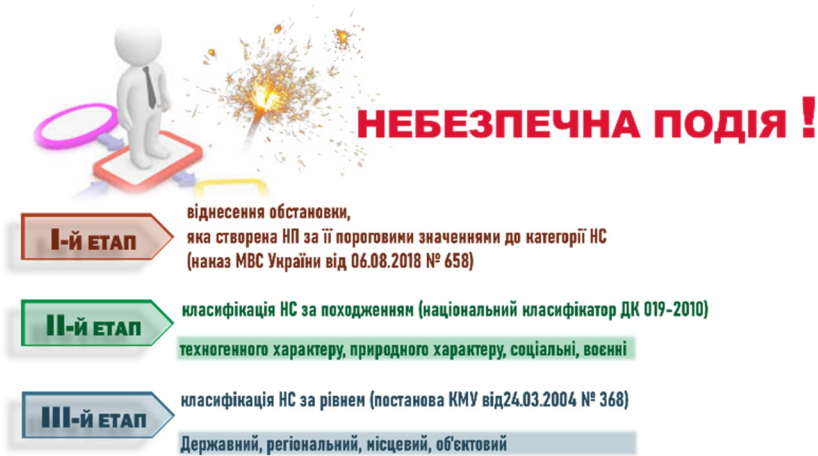
НС природного характеру

20000 НС ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРУ**20300** МЕТЕОРОЛОГІЧНІ НС**20320** метеорологічні НС температурні**20322** НС пов'язана з дуже сильною спекою (температура повітря 35°C і вище)**10112** НС унаслідок аварії на транспорті з викиданням (загрозою викидання) радіоактивних речовин**НС соціального характеру****30000** НС СОЦІАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ**10600** НС ПОВ'ЯЗАНІ з нещасними випадками з людьми**30610** НС, пов'язана з нещасним випадком під час виконання трудових обов'язків**30630** НС, пов'язана з нещасним випадком з людьми на воді**30660** НС, пов'язана з захопленням заручників**НС воєнного характеру****40000** НС ВОЄННОГО ХАРАКТЕРУ

20. З метою забезпечення організації взаємодії ЦОВВ і МОВВ, підприємств, установ та організацій у процесі вирішення питань, пов'язаних з НС та ліквідацією їх наслідків здійснюється класифікація НС за їх рівнями.

21. Залежно від обсягів заподіяних наслідків, обсягів технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для ліквідації НС, вони можуть бути державного, регіонального, місцевого та об'єктового рівня.

22. Класифікація НС за характером походження, ступенем поширення, розміром людських втрат та матеріальних збитків здійснюється за певним алгоритмом (мал. 6.3).

Мал.

6.3

23. На першому етапі аналізується обстановка, яка створена НП або її наслідками щодо віднесення її до категорії НС.

24. На другому етапі НС класифікується за характером її походження.

25. На третьому етапі НС класифікується за її рівнем.

6.2. Порядок класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнем

1. Класифікація НС за їх рівнем потрібна для визначення її масштабів, обсягу необхідних сил і засобів для ліквідації її наслідків, а також рівня управління та відповідальності за реагування на її виникнення.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Порядок класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями затверджений постановою КМУ від 24.03.2004 № 368.

2. Ліквідація наслідків НС потребує використання фінансових та матеріальних ресурсів.

3. Фінансування заходів з ліквідації наслідків НС об'єктового рівня здійснюється за рахунок власних коштів підприємств, установ, організацій, на території яких вона виникла.

4. Фінансування заходів з ліквідації наслідків НС регіонального та місцевого рівня здійснюється за рахунок власних коштів підприємств, установ та організацій, на території яких виникла НС, і додатково – за рахунок районних резервів (місцевий рівень) та обласних резервів (регіональний рівень), створених відповідно до законодавства.

5. Фінансування заходів з ліквідації наслідків НС державного рівня здійснюється за рахунок коштів, передбачених державним бюджетом, в тому числі частково – з резервного фонду державного бюджету.

6. Для визначення рівня НС встановлені критерії.

ДЛЯ ДОВІДКИ

Критерії, за якими визначають рівень НС:

- територіальне поширення та обсяги технічних і матеріальних ресурсів, що необхідні для ліквідації наслідків НС;
- кількість людей, які внаслідок дії уражальних чинників джерела НС загинули або постраждали, або нормальні умови життєдіяльності яких порушено (на три доби і більше);
- розмір збитків, завданих уражальними чинниками джерела НС (розмір збитків розраховується відповідно до Методики оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, яка затверджена постановою КМУ від 15.02.2002, № 175).

7. Для визначення рівня НС за кожним із критеріїв встановлюються їх порогові значення (табл. 6.2).

Таблиця 6.2

Порогові значення критеріїв віднесення НС до певного рівня

Рівень НС	Загинуло осіб	Постраждало осіб	Порушено нормальні умови життєдіяльності населення (понад 3 доби), осіб	Збитки, мін.заробітних плат
Державний	> 10	> 300	> 50 тис.	> 150 тис.
З урахуванням збитків	> 5	> 100	> 10 тис.	> 25 тис.
Територіальне поширення	НС поширилась на території інших держав НС поширилась на території ≥ 2 -х регіонів, а для її ліквідації необхідні ресурси в обсягах, що перевищують можливості цих регіонів, але не менше 1% видатків їх бюджетів			
Регіональний	> 5	>100	>10 тис.	> 15 тис.
З урахуванням збитків	3-5	50-100	1 тис. – 10 тис.	> 5 тис.
Територіальне поширення	НС поширилась на території ≥ 2 -х регіонів, а для її ліквідації необхідні ресурси в обсягах, що перевищують можливості цих регіонів, але не менше 1% видатків їх бюджетів			
Місцевий	> 2	> 50	> 1 тис.	> 2 тис.
З урахуванням збитків	1-2	20-50	100 – 1 тис.	> 0,5 тис.
Територіальне поширення	НС поширилась на території ≥ 2 -х регіонів, а для її ліквідації необхідні ресурси в обсягах, що перевищують можливості цих регіонів, але не менше 1% видатків їх бюджетів			
Об'єктовий	Критерій НС не досягають зазначених показників			

8. НС відноситься до певного рівня за умови відповідності її хоча б одному із значень критеріїв.

9. У разі коли внаслідок НС для відповідних порогових значень рівнів людських втрат або кількості осіб, які постраждали чи зазнали порушення нормальних умов життєдіяльності, обсяг збитків не досягає визначеного, рівень НС визнається на ступінь менше (для дорожньо-транспортних пригод – на два ступеня менше).

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Віднесення НС, яка виникла на території кількох адміністративно-територіальних одиниць, до державного та регіонального рівня за територіальним поширенням або за сумарними показниками її наслідків не є підставою для віднесення НС до державного або регіонального рівня окремо для кожної з цих адміністративно-територіальних одиниць. Віднесення НС до державного та регіонального рівня для зазначених адміністративно-територіальних одиниць здійснюється окремо.

10. Рішення про визначення рівня НС приймається регіональною (місцевою) комісією з питань ТЕБ та НС.

11. У разі відсутності рішення місцевої комісії з питань ТЕБ та НС про визначення рівня НС, таке рішення приймає регіональна комісія з питань ТЕБ та НС.

12. У разі відсутності рішень регіональної (місцевої) комісії з питань ТЕБ та НС про визначення рівня НС, таке рішення приймає ДСНС України.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

За дорученням Кабінету Міністрів України ДСНС України готує експертний висновок про рівень НС з урахуванням рішення (за його наявності) регіональної комісії з питань ТЕБ та НС.

13. Рішення комісій з питань ТЕБ та НС щодо класифікації НС за рівнем або рішення (експертний висновок) ДСНС України є підставою для здійснення інших заходів щодо реагування на НС відповідно до законодавства.

6.3. Ведення обліку надзвичайних ситуацій

1. З метою отримання об'єктивних даних для оцінки стану техногенної і природної безпеки на території держави, її регіонів, населених пунктів та на об'єктах, проведення аналізу причин та умов виникнення НС, їх прогнозування, розроблення запобіжних заходів ведеться їх облік.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Основні вимоги до ведення обліку НС та їх наслідків визначає Порядок ведення обліку надзвичайних ситуацій та їх наслідків, який затверджено постановою КМУ від 09.10.2013 № 738.

2. Обліку підлягають НС, що виникли на території України, у тому числі ті, коли постраждалими є громадяни, іноземці, особи без громадянства, та коли заподіяна шкода майну інших держав.

3. НС, яка поширилася на територію кількох адміністративно-територіальних одиниць, підлягає обліку ДСНС України, як одна НС, при цьому облік такої НС у відповідних адміністративно-територіальних одиницях здійснюється окремо для кожної з них.

4. Облік НС та їх наслідків в Україні ведуть ДСНС України та її територіальні органи, а також ЦОВВ, інші органи державної влади, ОМС, суб'єкти господарювання та інші юридичні особи незалежно від їх підпорядкування і форми власності.

5. Облік НС та їх наслідків в межах області ведеться територіальним органом ДСНС України.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Облік НС та їх наслідків, який ведеться ДСНС України та її територіальними органами, здійснюється шляхом заповнення в автоматизованому електронному масиві даних про НС, який є інформаційно-довідковою системою обліку та обробки інформації про НС, картки обліку НС, що містить записи реєстраційного номера НС, облікової інформації про її класифікацію, записи основних її характеристик.

Картка обліку НС доповнюється даними у разі надходження уточненої інформації про обставини, наслідки та класифікацію НС, у тому числі за її рівнем.

6. МДА, ОМС, суб'єкти господарювання та інші юридичні особи ведуть облік НС та їх наслідків, що виникають на відповідних територіях та об'єктах.

7. Облік НС здійснюється після прийняття рішення регіональної (місцевої) комісії з питань ТЕБ та НС про визначення її рівня і встановлення межі зони її виникнення.

8. Після закінчення робіт з ліквідації НС та її наслідків ОДА подає до ДСНС України та до регіональної комісії з питань ТЕБ та НС повідомлення про її виникнення та закінчення робіт із ліквідації її наслідків.

9. РДА, ОМС, суб'єкти господарювання та інші юридичні особи подають повідомлення про виникнення НС та закінчення робіт із ліквідації її наслідків до територіального органу ДСНС України (його місцевого підрозділу) і до місцевої комісії з питань ТЕБ та НС.

ВАРІАНТ
форми повідомлення про виникнення НС
та закінчення робіт із ліквідації її наслідків

№ з/п	Вид інформації	Зміст інформації	Примітка
1.	Код НС та класифікаційна ознака НС		
2.	Місце виникнення НС (область, район, населений пункт, об'єкт, належність об'єкта, напрямок і відстань від обласного центру)		
3.	Дата та час виникнення НС та дата і час складання доповіді		
4.	Дата та час закінчення робіт із ліквідації наслідків НС		
5.	Характер і масштаби НС (опис НС, причини виникнення; зона НС; кількість осіб, які перебували у зоні НС; шкода, завдана населенню, господарству та навколишньому природному середовищу, обсяги руйнування будівель і споруд тощо)		
6.	Кількість і стан постраждалих, у тому числі кількість загинув, (травмованих, хворих), евакуйованих, урятованих осіб тощо		
7.	Вплив на роботу галузей господарської діяльності та додаткова загроза в разі можливого розвитку НС (зазначити об'єкти, розташовані поблизу, для яких існує загроза внаслідок її розвитку тощо)		
8.	Сили, які залучалися для ліквідації наслідків НС (осіб, із них працівників територіальних органів ДСНС України; одиниць техніки, із них тієї, що належать територіальному органу ДСНС України, іншим силам (Міноборони, МВС, МОЗ тощо), види та кількість спеціальної техніки, кількість спеціалізованих служб, добровільних формувань, формувань ЦЗ		
9.	Потреба в додаткових силах та засобах (види та кількість одиниць необхідної штатної		

	техніки, спеціального обладнання, кількість фахівців)		
10.	Стисла характеристика робіт із рятування людей і локалізації та ліквідації наслідків НС (характер і обсяг АРІНР, відновлювальних робіт, їх інтенсивність і строки виконання)		
11.	Оцінка матеріальних збитків, завданих НС		
12.	Матеріальні витрати на ліквідацію наслідків НС, тис. гривень		
13.	Додатки (карти, схеми, слайди, фотоматеріали тощо)		
14.	Найменування посади, прізвище, ініціали керівника робіт та начальника штабу з ліквідації наслідків НС, їх номери телефонів, факсів		
15.	Посада, прізвище, ініціали особи, яка підписала повідомлення, телефон, факс		

(посада)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

_____ 20 ____ року

10. ОДА, РДА, ОМС, суб'єкти господарювання та інші юридичні особи обліковують НС у журналі обліку НС та їх наслідків.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Облік НС та їх наслідків у журналі їх обліку ведеться відповідно до прийнятих рішень регіональних або місцевих комісій з питань ТЕБ та НС про визначення рівня НС та встановлення межі зони, на якій вона виникла, а також рішення про визначення рівня НС відповідно до експертного висновку ДСНС України (у разі його розроблення).

11. ОДА, РДА, ОМС, суб'єкти господарювання та інші юридичні особи подають за запитом до ДСНС України наявні інформаційні матеріали щодо наслідків НС.

12. ДСНС надає облікові дані про НС та їх наслідки ОДА, РДА, ОМС, суб'єктам господарювання, іншим юридичним особам та громадянам на їх запити.

13. ОДА, РДА, ОМС, суб'єкти господарювання та інші юридичні особи проводять аналіз та встановлюють причини виникнення НС та їх наслідків (загибелі і травмування людей, знищення і пошкодження майна).

14. На підставі зібраної та проаналізованої інформації, зокрема облікових даних ОДА, РДА, ОМС, суб'єкти господарювання та інші юридичні особи вживають заходів щодо запобігання виникненню НС у майбутньому, зокрема заходів з управління ризиками виникнення НС.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI.
2. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану».
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану».
4. Закон України «Про оборону України».
5. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію».
6. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки».
7. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку».
8. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб».
9. Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації».
10. Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання».
11. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 № 877-V.
12. Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII.
13. Типова інструкція з діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади, затверджена постановою КМУ від 17.01.2018 № 55.
14. Порядок організації та здійснення контролю виконання органами державної влади та органами місцевого самоврядування вимог законодавства у сфері цивільного захисту, затверджений постановою КМУ від 23.01.2024 № 70.
15. Порядок атестації аварійно-рятувальних служб і рятувальників, затверджений постановою КМУ від 13.11.2013 № 828.

16. Перелік суб'єктів господарювання, в яких створюється відомча пожежна охорона, затверджений постановою КМУ від 05.06.2013 № 397.

17. Типове положення про відомчу пожежну охорону, затверджене постановою КМУ від 09.01.2014 № 5.

18. Порядок утворення та функціонування пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення добровільної пожежної охорони, затверджений постановою КМУ від 07.04.2023 № 314.

19. Порядок утворення та функціонування пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення місцевої пожежної охорони, затверджений постановою КМУ від 07.04.2023 № 315.

20. Порядок фінансування робіт із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, затверджений постановою КМУ від 04.02.1999 № 140.

21. Порядок використання коштів резервного фонду бюджету, затверджений постановою КМУ від 29.03.2002 № 415.

22. Порядок створення та використання матеріальних резервів (крім державних) для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і ліквідації їх наслідків, затверджений постановою КМУ від 30.09.2015 № 775.

23. Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та організації зв'язку у сфері цивільного захисту, затверджене постановою КМУ від 27.09.2017 № 733.

24. Порядок створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту, включення об'єктів до складу та виключення таких об'єктів з фонду захисних споруд цивільного захисту та ведення його обліку, затверджений постановою КМУ від 10.03.2017 № 138.

25. Порядок проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій, затверджений постановою КМУ від 30.10.2013 № 841.

26. Порядок забезпечення населення засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю, затверджений постановою КМУ від 19.08.2002 № 1200.

27. Порядок підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту, затверджений постановою КМУ від 26.06.2013 № 443.

28. Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, затверджений постановою КМУ від 26.06.2013 № 444.

29. Порядок проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, затверджений постановою КМУ від 23.10.2013 № 819.

30. Положення про єдину державну систему цивільного захисту, затверджене постановою КМУ від 09.01.2014 № 11.

31. Типові положення про функціональну і територіальну підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту, затверджені постановою КМУ від 11.03.2015 № 101.

32. Типове положення про регіональну та місцеву комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, затверджене постановою КМУ від 17.06.2015 № 409.

33. Загальне положення про спеціальну комісію з ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру регіонального, місцевого та об'єктового рівня, затверджене постановою КМУ від 14.06.2002 № 843.

34. Типове положення про центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, затверджене постановою КМУ від 21.11.2012 № 1116.

35. Порядок здійснення постійного та обов'язкового аварійно-рятувального обслуговування суб'єктів господарювання, галузей та окремих територій, затверджений постановою КМУ від 11.01.2017 № 5.

36. Перелік суб'єктів господарювання, галузей та окремих територій, які підлягають постійному та обов'язковому аварійно-рятувальному обслуговуванню на договірній основі, затверджений постановою КМУ від 26.10.2016 № 763.

37. Положення про спеціалізовані служби цивільного захисту, затверджене постановою КМУ від 08.07.2015 № 469.

38. Порядок утворення, завдання та функції формувань цивільного захисту, затверджений постановою КМУ від 09.10.2013 № 787.

39. Положення про добровільні формування ЦЗ, затверджене постановою КМУ від 21.08.2013 № 616.

40. Методика категоризації об'єктів критичної інфраструктури, затверджена постановою КМУ від 09.10.2020 № 1109 (в редакції постанови КМУ від 16.12.2022 № 1384).

41. Порядок класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями, затверджений постановою КМУ від 24.03.2004 № 368.

42. Порядок ведення обліку надзвичайних ситуацій та їх наслідків, затверджений постановою КМУ від 09.10.2013 № 738.

43. Методика оцінювання ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру та пожеж, затверджена наказом МВС України від 13.10.2023 № 836, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 02.11.2023 за № 1905/40961.

44. Порядок управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру та пожеж, затверджений наказом МВС України від 31.07.2023 № 627, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14.08.2023 за № 1397/40453.

45. Правила техногенної безпеки, затверджені наказом МВС України від 05.11.2018 № 879, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27.11.2018 за № 1346/32798.

46. Вимоги щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджені наказом МВС України від 09.07.2018 № 579, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30.07.2018 за № 879/32331.

47. Порядок діяльності центрів управління в надзвичайних ситуаціях, затверджений наказом МВС України від 15.04.2025 № 263, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.04.2025 за № 634/44040.

48. Положення про штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації та Види оперативно-технічної і звітної документації штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, затверджені

наказом МВС України від 26.12.2014 № 1406, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16.01.2016 за № 47/26492.

49. Положення про Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту, затверджене наказом МВС України від 03.07.2014 № 631 (у редакції наказу МВС України від 27.12.2023 № 1073), який зареєстровано у Міністерстві юстиції України 23.07.2014 за № 853/25630.

50. Класифікаційні ознаки надзвичайних ситуацій, затверджені наказом МВС України від 06.08.2018 № 658, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.08.2018 за № 969/32421.

51. Державні будівельні норми ДБН В.2.2-5:2023 «Захисні споруди цивільного захисту», затверджені наказом Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України від 10.08.2023 № 702.

52. Національний класифікатор України «Класифікатор надзвичайних ситуацій» ДК 019:2010, прийнято та надано чинності наказом Держспоживстандарту України 11.10.2010 № 457.

53. Примірне положення про формування цивільного захисту, затверджене наказом МВС України від 31.01.2015 № 113.

54. Табелі термінових та строкових донесень з питань цивільного захисту, затверджений наказом МВС України від 22.07.2024 № 502.

55. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. Т. 1. Техногенна та природна небезпека . / За загальною редакцією В.В. Могильченка. – КІМ, 2007. – 636 с.

56. Аварійно-рятувальні роботи під час ліквідації надзвичайних ситуацій. С. Фірсов, С. Сукач, О. Ченчева, Є. Лашко, Д. Резнік, І. Петренко, ПП "Видавництво "НОВАБУК", 2025. - .....с.

57. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій .Т. 2 Організація управління в надзвичайних ситуаціях / За загальною редакцією В.М. Антонця. – К.: Купріянова, 2007. – 304 с.

Навчальне видання

ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК

Підписано до друку 28.07.2026
Формат 60х84 ¹/₁₆. Умовн. друк. арк. 13,11.
Наклад 300 прим. Замовлення № 51-26.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Електрографічний друк.

Видавець ПП «Видавництво «НОВАБУК»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №7598 від 10.02.2022 р.
www.novabook.com.ua, 097 555 10 72

Віддруковано ФОП Щербатих О.В.
вул. Софіївська, 36-Б, м. Кременчук, 39600
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №2129 від 17.03.2005 р.

О 72 Основи управління в надзвичайних ситуаціях : посібник / автор.
колектив – Кременчук : Видавництво «НОВАБУК», 2026. – 226 с.
ISBN 978-617-639-615-4

Навчально-практичний посібник присвячено правовим, організаційним і практичним засадам функціонування територіальної підсистеми ЄДСЦЗ й управління нею в умовах загрози чи виникнення надзвичайних ситуацій. У виданні систематизовано основні положення законодавства у сфері цивільного захисту, розглянуто структуру та повноваження органів управління, комісій, штабів і сил цивільного захисту, порядок організації аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, взаємодії, оповіщення, залучення ресурсів, прийняття управлінських рішень, а також питання класифікації й обліку надзвичайних ситуацій. Матеріал викладено стисло, структуровано та практично орієнтовано, з використанням положень законодавства, прикладів і алгоритмів дій. Посібник призначений насамперед для керівництва областей, районів і територіальних громад і спрямований на підвищення готовності органів управління та сил цивільного захисту до ефективного реагування на надзвичайні ситуації та ліквідації їх наслідків.

УДК 351.862 + 614.8